

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 42.

Fredagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m., och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Justerades protokollen för den 27, 28 och 31 nästlidne maj.

Anmäldes och bordlades

andra sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, angående ersättning åt andra sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktmästare;

bevillningsutskottets betänkande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering ävensom i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 63, i anledning av en utav riksdagens revisorer framställd anmärkning angående av Hultsfred—Västervik—Åtvidaberg—Bersbo järnvägsaktiebolag verkställd teckning av aktier i främmande järnvägsaktiebolag m. m.; och

nr 64, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner om åvägbringande av utredning och förslag rörande en reform av jordbrukets kreditväsen;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Marstrand av ett kronan tillhörigt område å Marstrandsön; och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt arvode åt föreståndaren för statens reproduktionsanstalt; samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av Åkers styckebruk hittills tillkommande rätt att begagna vissa mot rekognition upplåtna allmänningsskogar i Södermanlands län.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 235, i fråga om åtgärder för utbetalande månatligen av statspensioner; och

nr 236, angående vidtagande av åtgärder i syfte att grundsatsen om nationaliteternas rätt må upptagas i förbundsakten för nationernas förbund.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida användningen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa; nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning åt lappfogdar m. m.;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av en Holmö fattigvårdssamhälle åvilande skuld;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för avhjälpan av brist på underbefäl vid infanteriet;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en bostadslägenhet för en förrådsvaktmästare och en eldare vid Kronobergs regemente;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av vissa för komplettering av arméns radio- och telegrafmateriel anvisade medel;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ammunitionsförrådshus m. m. å Stora Fjäderholmen;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för pansarbåten Sveas omändring till depåfartyg för undervattensbåtar m. m.; och

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader i anledning av en inom Älvsborgs fästning inträffad eldsvåda.

Herr statsrådet Murray, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Wohlins interpellation angående undersökningar rörande svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m. erhöll nu ordet och yttrade: Herr talman, mina herrar! Ut i en med denna kammars tillstånd till mig riktad interpellation har ledamoten av kammaren herr Wohlin till mig framställt följande frågor:

1:o) huruvida vissa av interpellanten återgivna, ur dagspressen hämtade uppgifter rörande en av de skattebetalandes förening igångsatt utredning om de svenska statsjärnvägarnas ekonomiska skötsel med mera vore med verkliga förhållandet överensstämmande; samt

2:o) om så i huvudsak vore fallet, huruvida jag ansåge det förenligt med svenska statens intressen och värdighet, att enskilda samman slutningar eller privata personer med biträde av utlänningar medgäves rätt att verkställa undersökningar angående svenska ämbetsverks affärsförvaltning och organisation.

De av interpellanten återgivna, till stöd för interpellationen åberopade uppgifterna i pressen torde samtliga hänföra sig till en cirkulärskrivelse från generaldirektören och chefen för statens järnvägar, utgiven den 23 maj 1921 och ställd till samtliga distriktschefer och byråchefer vid statens järnvägar av följande lydelse:

"De skattebetalandes förening har önskat att med anlitande av utländsk sakkunskap företaga en undersökning av statens järnvägars förvaltnings- och driftsekonomiska förhållanden.

Sedan kommunikationsministern härtill lämnat sitt samtycke, har föreningen för ändamålet tillkallat understatssekreteraren Franke från Berlin. Då herr Franke nu ankommit till Sverige för att påbörja sina arbeten, varvid han skall biträdas av styrelseledamoten i de skattebetalandes förening direktören Åke Nerell, anmodas ni härmed att lämna dessa herrar alla de upplysningar och all den vägledning inom Edert verksamhetsområde, som av dem kunna önskas eller av Eder anses vara för dem av intresse. Eventuell begäran om utredning, vilken kan påfordra mera väsentligt och tjänsten i övrigt betungande arbete, bör dock hänskjutas till järnvägsstyrelsens prövning och beslut.

Till herrar Frankes och Nerells förfogande har ställts en inspektionsvagn med rätt för dem att få densamma inkopplad i varje statens järnvägars tåg. Vid de resor de sålunda komma att företaga, bör vederbörande distriktschef eller byråchef, om han så anser lämpligt, medfölja men i annat fall tillhandahålla följeslagare i ställning sådan att han är i stånd lämna de upplysningar beträffande gjorda iakttagelser m. m., vilka kunna vara påfordrade eller av intresse för undersökningsuppdragets fullgörande.

Herrar Franke och Nerell skola hava tillträde till alla statens järnvägars lokaler och anläggningar, till bevis varpå detta papper i dem delgiven avskrift skall företes, och skola vid besök å statens järnvägars tjänstelokaler lämnas dem allt bistånd av vederbörande lokala befäl."

Ang. undersökningar rör. svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m. På morgonen den 27 maj offentliggjordes i pressen en kommuniké från mig av följande innehåll:

"I anledning av den pressdiskussion, som uppkommit på grund av generaldirektör Granholms cirkulärskrivelse till underlydande personal angående upplysningars lämnande till en av skattebetalarnas förening anlita utländsk expert, har kommunikationsministern meddelat, att då han på sin tid till generaldirektören framförde föreningens under hand gjorda framställning om erhållande av antydda upplysningar, fråga endast var om tillstånd för sagda expert att få vid behov inom järnvägsstyrelsen rådföra sig med generaldirektören eller den eller de personer, han kunde vilja anvisa. Några ytterligare förmåner, sådana som de i sagda cirkulärskrivelse medgivna, ifrågasattes icke då och önskas icke heller nu.

För egen del fann statsrådet cirkulärskrivelsen mindre lyckligt affattad, då den var ägnad att ingiva den uppfattningen, att statsrådet vid sidan av pågående officiella undersökningar velat understödja en på privat väg verkställd omfattande utredning angående statens järnvägars förhållanden, medan statsrådets åtgörande inskränkt sig till en muntlig förfrågan hos generaldirektören, om han ville tillhandagå med vissa upplysningar, vartill denne förklarar sig villig. De i cirkulärskrivelse gjorda medgivandena vore enligt statsrådets mening onödiga, då ingen önskade begagna sig av dem, och mindre lämpliga, enär de ingåvo en överdriven föreställning om sakens rätta innebörd. Expedierandet av skrivelsen hade för övrigt kunnat förekommas, om ej en tillfällighet gjort, att statsrådet för sent tagit del av en honom tillställd avskrift av densamma."

Ehuru interpellationen framställdes först på eftermiddagen den 27 maj, måste jag utgå från, att interpellanten icke dessförinnan tagit del av innehållet uti omförmälda kommuniké, detta på den grund, att interpellanten i motiveringen till sin interpellation åberopar förhållanden, som i kommunikén avfärdats eller väsentligen tillrättalagts.

Såsom jag i berörda kommuniké framhållit, var cirkulärskrivelsen av den 23 maj att betrakta som onödig, enär de förmåner, som i densamma medgivits, varken från början ifrågasatts och ej heller, när de det oaktat erbjödos, av vederbörande mottogos. Detta mitt uttalande vilar icke blott på en förmodan, utan har jag därför belägg i ett brev, som understatssekreteraren Franke den 24 maj avlät till generaldirektören och vilket brev jag med bägge parternas medgivande kan delgiva kammaren. Dessförinnan vill jag emellertid påpeka, att detta brev avläts redan *dagen innan* omförmälda cirkulärskrivelse offentliggjordes i pressen, vilket skedde den 25 maj. Härigenom vederläggas de förmodanden, som framkommit i åtskilliga tidningar, att det först varit pressens ingripande som föranlett vederbörande att inskränka sina planer. Brevet från understatssekreteraren Franke lyder i svensk översättning som följer:

”Stockholm den 24 maj 1921.

Högtärade Herr Generaldirektör.

Från Järnvägsstyrelsen har under gårdagen utan någon åtföljande skrivelse tillsänts mig en cirkulärskrivelse, i vilken samtliga distriktschefer och byråchefer anmodats att meddela mig alla önskade upplysningar, att följa mig eller låta följa mig på resor i en till mitt förfogande ställd inspektionsvagn, samt att lämna mig fritt tillträde till alla anläggningar, varvid den till mig sända avskriften utav cirkulärskrivelsen skulle tjäna som legitimation.

Denna cirkulärskrivelse måste bero på ett missförstånd. Då herr Marcus Wallenberg inbjöd mig att komma till Stockholm, utgingo vi båda från, att det endast kunde bliva fråga om att erhålla ett uttalande av en opartisk utländsk sakkunnig rörande möjligheten att förbättra de svenska statsbanornas finansiella läge, samt att för sådant ändamål tillgodogöra sig vid de tyska statsbanorna samlad erfarenhet och rådgöra med Eder rörande uppslag till förbättringar. Herr Wallenberg meddelade mig även, att Ni genom förmedling av kommunikationsministern fått kännedom om planen för utredningen och förklarat Eder gärna beredd att rådgöra med mig. I stället för att få överlägga med Eder skulle jag nu få göra resor över de Eder underställde distrikten samt taga i anspråk Edra underordnade, något varpå jag ej haft den avlägsnaste tanke.

Jag tillåter mig därför att återställa den mig tillsända legitimations-skrivelsen, då jag icke kan hava någon användning för densamma.

Med utmärkt högaktning

G. Franke.

f. d. Understatssekreterare.”

Med anledning av detta brev tillställde generaldirektören påföljande dag understatssekreteraren Franke en skrivelse, däri han i huvudsak anförde, att ingen representant för skattebetalarnas förening personligen förhandlat om saken med generaldirektören, varemot kommunikationsministern vid något tillfälle meddelat, att herr Marcus Wallenberg ämnade för föreningens räkning tillkalla en framstående tysk sakkunnig, att då enligt generaldirektörens åsikt statsbanorna icke skulle hava något att frukta utav slutresultatet av en undersökning genom en sådan sakkunnig, generaldirektören ur denna synpunkt icke haft något att erinra, utan därför lovat att giva den sakkunnige alla nödiga upplysningar och en fullständig orientering, att generaldirektören i enlighet med detta löfte utfärdat ifrågavarande cirkulärskrivelse, att generaldirektören livligt beklagade det missförstånd, på grund varav denna åtgärd vidtagits, att innan cirkulärskrivelsen utfärdats densamma i avskrift förelagts kommunikationsministern, från vilken icke avhörts någon gensaga, samt att generaldirektören emellertid gärna skulle personligen stå till förfogande för konferenser, om understatssekreteraren så önskade.

Innan jag går vidare vill jag nämna, att en avskrift av cirkulärskri-

Ang. under-
sökningar
rör. svenska
ämbetsverks
affärsförvalt-
ning m. m.
(Forts.)

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

vensen upplämnades på mitt ämbetsrum redan på middagen lördagen den 21 maj, då jag emellertid befann mig i riksdagen. När jag påföljande måndag bröt min post, påträffade jag avskriften till cirkulärskrivelsen. Då något mitt yttrande om densamma icke begärdes, trodde jag, att skrivelsen redan var expedierad — generaldirektören plägar nämligen ofta nog för kännedom tillstålla mig en del av honom eller styrelsen utfärdade skrivelser. Här ifrågavarande cirkulär utgick emellertid först senare på dagen, därvid generaldirektören, som ingenting avhört från mig, ansåg densamma från min sida godkänd.

Tillika anser jag mig böra meddela, att generaldirektören för mig givit uttryck åt sitt livliga beklagande av den verkan, cirkulärskrivelsen gjort, vilken i ingen mån varit avsedd, så mycket mindre som generaldirektören trott, att skrivelsens innehåll från min sida godtagits.

Av det anförda framgår, att omförmälda cirkulärskrivelse tillkommit genom ett missförstånd och att den i allt fall icke skulle hava utfärdats, om ej en ogynnsam slump medverkat, samt att fråga i själva verket varit endast om möjlighet att personligen få konferera med generaldirektören.

Svaret på den första av interpellanten gjorda frågan blir följaktigen, att de i pressen synliga uppgifterna och förmodandena utgått från innehållet i en av missförstånd tillkommen cirkulärskrivelse, för vars tillkomst reellt underlag saknats.

Interpellantens andra fråga, som förutsätter, att den första i hudsak besvaras jakande, skulle jag, då så icke är fallet, kunna lämna därhän. Det torde emellertid vara lämpligt att något vidröra densamma.

Interpellanten frågar, om det kan anses förenligt med svenska statens intressen och värdighet att enskilda sammanslutningar eller privata personer med biträde av utlänningar medgivas rätt att verkställa undersökningar angående svenska ämbetsverks affärsförvaltning och organisation.

Härtill vill jag till en början erinra, att ingen lagligen kan förmenas att verkställa undersökningar rörande svenska ämbetsverks förhållanden, och detta med anlitande vare sig av inländsk eller utländsk sakkunskap. Material härtill finnes i ämbetsverkens årsberättelser och statistiska redogörelser, vilka för statens järnvägars vidkommande äro synnerligen uttömmande, samt uti eljest i verken befintliga offentliga handlingar, som ju skola vara tillgängliga för var och en. Något särskilt tillstånd från min eller generaldirektörens sida att verkställa här ifrågavarande utredning har följaktligen icke erfordrats och heller icke begärts. Kvar står då endast frågan, huruvida man i det föreliggande fallet bort vägra det tillmötesgående, som ligger i generaldirektörens medgivande till personliga konferenser med honom själv eller med av honom anvisade personer. Då den höga kompetensen hos den anlitade utredningsmannen syntes innebära garanti för en vederhäftig utredning — låt vara med ett begränsat program — ansåg jag mig böra förmedla framställningen härom till generaldirektören, som biföll densamma. Hade däremot fram-

ställningen avsett en utredning av det omfång och av den inspektionsartade natur, interpellanten synes hava förutsatt — vilket nu icke var fallet — skulle jag ur de synpunkter, som framskymta ur interpellantens andra fråga, hava avslagit en sådan framställning.

Ang. undersökningar rör. svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

Herr Wohlin: Herr talman! Enligt övlig sed frambär jag härmed till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet mitt tack för det lämnade svaret, oaktat att detta svar, såvitt jag känner, emot vanligheten icke på förhand kommunicerats interpellanten. Då det har varit en allmän önskan under denna riksdag att, med hänsyn till det allvarliga läge, vari vårt land befinner sig, här i kammaren i möjligaste mån undvika starka ord, kommer jag att fatta mig kort och uttala mig saktmodigt.

Det är intet annat än gott att säga om att det bildas enskilda föreningar, som taga till sitt syfte att främja sparsamheten och att utbreda insikten om vikten av en klok ekonomisk hushållning för såväl den enskilde som för det allmänna. Sådana föreningar hava bildats i flera främmande länder — om jag icke missminner mig t. ex. i vårt västra grannland — och deras lojala strävanden äro givetvis värda varje ansvarsmedveten medborgares sympatier. Den s. k. "skattebetalarnas förening", varom nu är fråga, har säkerligen även sådana erkännansvärda mål, och jag tager för givet att det övervägande flertalet av de personer, som anslutit sig till denna förening, gjort detta i tanke att därmed befrämja en god och fosterländsk sak. Jag kan dock i detta sammanhang icke underlåta att anmärka, att det förefaller mig som om föreningens program vore i någon mån ensidigt, i det att föreningen, såvitt jag förstår, alldeles lämnat åsido uppgiften att till granskning upptaga vissa företeelser, som starkt bidragit och bidraga till våra näringars nuvarande sinande skattekraft, nämligen de under högkonjunkturen under inflytande av en alltför stor optimism beslutade stora utdelningarna i en mängd svenska näringsföretag, de mångtaliga väldiga emissionerna av gratisaktier och de spekulativa förvärven av aktieposter i förut sunda och välskötta industriella företag, vilka genom sådana manövrer blivit i många fall ekonomiskt ödelagda. På detta ämne skall jag emellertid icke här vidare inlåta mig. Om den ifrågavarande föreningens strävanden må man hysa vilka åsikter som helst, i allt fall kan man nog säga, att inom föreningens ledning — om jag så får uttrycka saken — förefinnes en väl stor och väl ogenerad aktivitet, när det gäller förhållandet till statsmakterna här i landet. Härmed har jag velat antyda, att den ifrågavarande händelsen icke för mig står såsom en tillfällig episod utan såsom ett händelsevis i dagen kommet uttryck för en mera systematisk strävan att på sidan om statsmakternas ansvariga organ ingripa mot förhållanden inom den allmänna hushållningen, som anses vara mindre tillfredsställande.

Det gäller här vårt största affärsdrivande verk, vars förvaltning och organisation sedan flera år tillbaka varit föremål för mycken kritik. Jag

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m. antager, att denna kritik varit i vissa delar berättigad och Kungl. Maj:t har ju även för två år sedan på framställning av riksdagen uppdragit åt en kommission att "framlägga en allsidig utredning rörande de ätgärder, som borde vidtagas för erhållande för framtiden av ett tillfredsställande resultat av driften vid statens järnvägar". Kommissionen kan omöjligen sägas vara sammansatt efter byråkratiska synpunkter. Dess förste ordförande var en av Sveriges industriförbunds ledande krafter, ledamoten av denna kammare herr A. F. Vennersten, och såsom ordförande har sedermera fungerat nuvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet. Dessa båda framstående personers kvalifikationer för uppdraget lära icke kunna av någon bestridas. Andra ledamöter av kommissionen hava varit så framskjutna praktiska män utanför statsförvaltningen som t. ex. bruksdisponenten C. A. Sahlin, direktören A. O. L. Kamph och riksgäldsfullmäktigen H. S. Tamm. Riksdagen, som numera inom näringskretsar understundom brukar beskyllas för svaghet gentemot statsbyråkratien, har inom kommissionen företrätt av så föga byråkratiskt lagda personer som herrar A. C. Lindblad, A. Anderson i Råstock och B. Eriksson i Grängesberg. Kommissionen har för endast några veckor sedan avlämnat ett betänkande angående statens järnvägars ekonomi, vari kommissionen, efter att hava anlitat ett stort antal utomstående sakkunniga, behandlat en rad av de här ifrågakommande ekonomiska spörsmålen, och ytterligare ett andra betänkande väntas. Man kan sålunda ingalunda säga, att den utanför statsförvaltningen förefintliga praktiska insikten och erfarenheten skjutits åt sidan, när det gäller att föreslå reformer inom denna gren av statens affärsverksamhet. Att säga, att den offentliga granskningsrätten icke fått och icke får göra sig gällande gentemot detta såväl som gentemot andra statens verk, står icke i överensstämmelse med verkliga förhållandet. Nu inträffar emellertid, att, sedan kommissionen, efter vad för mig uppgivits, på sin tid fått en hos Kungl. Maj:t gjord framställning om inkallande av utländsk expert för undersökning av viss fråga avslagen, en kommissionens ledamot eller en honom mycket närstående person i den förenämnda privata föreningen eller båda dessa herrar tillsammans taga sig före att kringgå Kungl. Maj:ts på säkerligen goda grunder resta hinder mot sådana tillvägagångssätt genom att själva på eget initiativ införskrika och bekosta hitresa av en utländsk man, om vilken jag naturligtvis icke har anledning att här uttala mig. Den sagda utlänningen presenteras för vederbörande svenska statsråd, som, efter vad det synes, utan att hava föredragit ärendet inför Konungen i statsrådet, på eget bevåg giver honom tillstånd att verkställa vissa halvofficiella undersökningar rörande det svenska ämbetsverk, varom här är tal. Herr statsrådet har nu visserligen i sitt svar förklarad, att med detta herr statsrådets bemyndigande icke avsetts så ingående undersökningar, som i den första relationen av händelsen varit på tal, utan att det endast gällt vissa konferenser med det högre järnvägsbefälet här i staden samt ett studium av årsberättelser och statistiska redogörelser från järnvägssty-

(Forts.)

relsen samt här tillgängliga offentliga handlingar. Jag råkar emellertid händelsevis till mitt civila yrke vara professor i statistik, och, ehuru väl jag icke kan berömma mig av någon större vetenskaplig kapacitet inom facket, så förstår jag i varje fall så mycket, att man för att taga kännedom om järnvägsstyrelsens årsberättelser och statistik samt för att föra vissa konversationer med järnvägsbefälet här i huvudstaden ingalunda behöver hava till sitt förfogande en salongsvagn, som får inkopplas på alla statens järnvägars tåg, samt en fullmakt i form av anmodan till alla distrikts- och byråchefer vid statens järnvägar att stå till förfogande och lämna all den vägledning inom deras olika verksamhetsområden, som av vederbörande kunna önskas eller vara för dem av intresse. Herr statsrådet har nu anfört, att den ifrågavarande ämbetskrivelsen från generaldirektören och chefen för järnvägsstyrelsen berott på "ett missförstånd". Det kan ju vara sant, att herr statsrådets givna bemyndigande varit oklart, det kan vara möjligt, att ett missförstånd på andra sidan förelegat och det kan också vara tänkbart, att bådadera dessa förhållanden i förening givit anledning till ämbetskrivelsen ifråga. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att det icke varit herr statsrådets avsikt att tillstyrka den i generaldirektörens och chefens för järnvägsstyrelsen cirkulärskrivelse förutsatta inspektionen av vårt järnvägsväsen, men jag kan ändå inte underlåta att säga, att här föreligger ett fall, då företagsamma enskilda krafter tagit sig före att på sidan om den i frågor som dessa korrekta vägen vinna någon lättledd svensk ministers öra och en väl mycket tjänstvillig svensk generaldirektörs beredvillighet att ställa en hel svensk ämbetsmannakår till förfogande för en hit privat införskriven, utländsk man och detta för ett ändamål, som, med hänsyn till den stora sakkunskap på dessa områden, som vi förfoga över här i landet, synes mången tämligen opåkallat. Då jag härom dagen slog upp tidningarna och såg händelsen relaterad, reagerade jag ögonblickligen, liksom jag vet, att tusentals andra gjort det, mot metoder som dessa, vilka kunde hava varit naturliga och alldagliga, om vi varit medborgare i någon Balkanstat eller något i en främmande världsdal beläget lydrike, men som vi icke finna oss i såsom medborgare i en gammal fri kulturstat som Sverige med dess, trots åtskilliga missförhållanden, högt stående ämbetsmannakår och med dess stora tillgång på inhemsk sakkunskap såväl på ingenjörsområdet som på det praktiska affärsväsendets område. Det är detta som gjorts, att jag ansett mig böra uttala denna min uppfattning till riksdagens protokoll och likaledes velat hava till protokollet antecknat, att jag anser den av herr statsrådet givna förklaringen visserligen vara ägnad att för herr statsrådets del mildra det omdöme, som man eljest skulle fälla om ifrågavarande händelse, men att denna sistnämnda icke desto mindre befäster mig i uppfattningen, att här förelegat ett försök till ett tillvägagångssätt, som icke varit förenligt med Sveriges intressen och värdighet.

Ang. undersökningar rör. svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Murray: Efter den som jag hoppas rätt kraf-

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m. tiga reduktion av den motivering, som herr Wohlin anfört till stöd för sin interpellation, hade jag icke väntat mig, att jag skulle behöva mottaga ett så pass saltat genmåle.

Herr Wohlin talade om att en något lättledd svensk minister hade låtit lura sig till vissa medgivanden, som han icke hade bort göra. Ja, det kan ju vara en smaksak, huru sträng man skall vara. I allmänhet har jag såsom ämbetsman praktiserat det sättet, att när folk kommit upp och på ett hövligt sätt begärt upplysningar, jag också givit sådana och riktiga sådana. Jag har nämligen den uppfattningen, att det är nyttigt, att riktiga upplysningar lämnas och att hövliga besökande bemötas på ett hövligt sätt. Detta var också en bidragande anledning till att jag tillsporde generaldirektören, om han ville taga emot och resonera med understatssekreteraren Franke, och generaldirektören svarade då, att när det gällde en person av herr Frankes kvalitet, kunde det vara lämpligt och nyttigt, att man finge framhålla sina synpunkter, så att varjehanda kunde läggas till rätta. Enligt generaldirektörens mening skulle det där-emot hava kunnat missuppfattas, om ett sådant eljest vanligt tillmötesgående vägrats. Det är nu som sagt en smaksak, huru man i ty fall förfar, och jag skulle också mycket tro, att det är en temperamentssak, en läggningssak, huru man gör i det ena eller det andra fallet.

För övrigt är det märkvärdigt, vad en igångsatt suggestion har svårt att taga sig ur sinnena. Angående denna olyckliga inspektionsvagn, som så småningom avancerat till salongsvagn, sade skattebetalarnas förening redan från början ifrån, att de aldrig reflekterat på densamma och icke heller på den andra härligheten. Nå, det trodde nu ingen. Då tillät jag mig att själv meddela, huru saken hängde ihop. Detta skedde i tidningarna en morgon, och på middagen samma dag kom herr Wohlin och låtsades, som om jag icke sagt någonting alls, eller också trodde han icke vad jag sagt och interPELLERADE mig därför i saken. I dag har jag tämligen utförligt yttrat mig ånyo, och genom en lycklig slump lyckats dokumentariskt bevisa, att det aldrig varit fråga om någon salongsvagn med mera dylikt, men jag är övertygad om, att man i morgon skall säga: nå, det var ju gott och väl, men *varför* skulle han få åka i salongsvagn? Jag medger, att det ifrågavarande cirkuläret var av en ganska starkt suggererande beskaffenhet, men jag hade verkligen tänkt mig, att en interpellant med herr Wohlins utbildning och förutsättningar, skulle vara i stånd att åtminstone så småningom frigöra sig från denna suggestion. Detta har nu tydligen icke lyckats honom, såsom exempelvis framgår av herr Wohlins i detta sammanhang framkomna parallell mellan Sverige och Balkanstaterna.

Interpellanten har i sin replik återigen talat om "tillstånd att verkställa undersökning" och därvid alltjämt upprepat, att jag givit "tillstånd" till här ifrågavarande studier. — Det behövs icke något tillstånd att göra dessa studier. Det vet interpellanten.

I början av anförandet fick jag en liten gliring för att jag icke på förhand delgivit interpellanten mitt svar, vilket interpellanten uppgav

skulle vara praxis. Jag får då säga, att jag trodde raka motsatsen vara praxis. Men om interpellanten en gång kommer i mina kläder, kunna ju blivande interpellanter hava fördel av det tillmötesgående, herr Wohlin ställer i utsikt.

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Statsrådet klagade nyss över, att suggestionens makt var så stark, att fastän så hastigt som skett den oriktiga uppgiften blivit avlivad, suggestionen dock levde kvar, och det kan ju ligga en viss sanning i vad herr statsrådet sålunda yttrade. Men om man frågar, varpå det beror, att svenska folket är så lättsuggererat i dylika ting, undrar jag, om icke svaret riktigast kan ges så: det beror på att svenska folket blivit rätt så vant vid att finna en alltför stor mjukhet hos Kungl. Maj:ts regering i förhållande till enskilda samhällsmakter. Man tror och fruktar i så ofantligt många fall, att det verkligen är sant, som ser sant ut, då man annars borde kunna gå ut ifrån den motsatta uppfattningen, när det gäller Konungens regering.

Det var två punkter i statsrådets anförande, som jag särskilt fäste mig vid och som jag icke kan underlåta att här med ett par ord beröra. Den ena var det ett par gånger upprepade påståendet, att något tillstånd icke vore behöfligt för utländska män att här kunna få kännedom även om handlingar i svenska ämbetsverks arkiv eller expeditioner. Jag medger gärna, att det icke finns något uttryckligt stadgande, om att sådant tillstånd erfordras, men herr statsrådet har sig så väl bekant, att den svenska tryckfrihetsförordningen, som här är grunden, endast talar om svensk mans rätt, och att alltså, när det gäller utlänningar, det endast är ett faktiskt förhållande, att de ha frihet i detta avseende, om hinder icke läggas i vägen. Nu kan det ju vara en "smaksak" att tala om "tillstånd" eller om att "undanröja eventuella hinder". För min del misstänker jag ändå, att när Skattebetalarnas förening vänder sig till herr statsrådet för att få ett förord hos generaldirektören, så var det även med tanke på det hinder, som eljest möjligen, utan att komma i strid med tryckfrihetsförordningen kunnat läggas, och jag skulle även vilja säga bort läggas för tagande av kännedom om sådana handlingar. Svensk man kan därifrån icke förhindras och svensk man har rätt därtill, men att skicka en utländsk man som sakkunnigt ombud för en svensk förening och ge honom en sådan frihet synes mig icke förenligt med vad som är tillbörligt ur statens synpunkt — om det inte sker på statens eget uppdrag.

Det andra, som jag fäste mig vid, var att herr statsrådet, såvitt jag ur det mycket välsvarvade svaret kunde utläsa, verkligen varit förmedlare mellan Skattebetalarnas förening och generaldirektören, förmedlare av en anhållan, vars litet allmänna formulering tydligen kunde på olika sätt uppfattas, eftersom generaldirektören uppfattat den på sitt sätt och han, såvitt framgår av svaret, icke haft annan kommunikation angående denna anhållan än genom herr kommunikationsministern. Det är den punkten, som jag för min del icke heller kan anse vara så riktig. Om en politisk förening, ett politiskt parti, skulle — då ju järn-

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

vägsstyrelsens förvaltning är av ett ganska allmänt, även politiskt intresse — önska få vägen lättad för en kritisk undersökning exempelvis av järnvägsstyrelsens taxe- och fraktpolitik och vände sig till herr statsrådet med en begäran att få konferera med generaldirektören och taga upp hans tid i och för en sådan undersökning, har jag mycket svårt att tro, att herr statsrådet skulle vilja draga konsekvenserna av det steg, som nu är taget.

För min del står i denna fråga icke "inspektionsvagnen" som det väsentliga, vare sig den förvandlats till en salongsvagn eller icke, utan för mig står som det väsentliga just det lilla obetydliga, till vilket hela historien reducerats, detta att Kungl. Maj:ts rådgivare på det sättet så att säga ställt sig i en enskild förenings tjänst eller, rättare sagt, förmedlar dess önskan om att få kontrollera en statsförvaltning. Jag för min del måste anse, att varje sådan privat kontroll över statens verksamhet med statsmakternas eget understöd påminner alltför mycket om en betänklighetskommission 1917 — om än mjukheten då och nu hade olika grund och riktning.

Herr statsrådet Murray: Med anledning av herr Reuterskiölds erinran om att tryckfrihetsförordningens medgivande icke skulle avse annat än svensk man, ehuru det icke uttryckligen uttalats, vill jag säga, att enligt min mening har herr Reuterskiöld däri fullkomligt rätt. Men jag vet också, eller tror mig åtminstone kunna antaga, att en person i understatssekretare Frankes ställning icke kommer att springa omkring på järnvägsbyråer och samla handlingar, utan kommer han att, om så behöves, ha till hjälp personer, som otvivelaktigt äro svenska medborgare och alltså äga rätt att taga del av dylika handlingar. Vad som av mig begärdes var utslutande: kan denne man få överlägga angående vissa uppslag med generaldirektören eller någon, som han vill anvisa? Och därpå svarades ja. Och jag tror, att hade inte den där salongsvagnen kommit emellan, skulle ingen människa ifrågasatt, att jag bort inhämta Kungl. Maj:ts beslut och medgivande för denne man att få tala med generaldirektören. Så långt har i alla fall suggestionen verkat.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det kan ju vara, att herr statsrådets tal om suggestion i någon mån är riktigt, men jag kan försäkra herr statsrådet, att det uppseende, som den omdebatterade saken väckte inte utslutande åkte på den där salongsvagnen. På det håll jag representerar exempelvis, tyckte man sig uppleva en ny storkapitalets expansion. Man var inom detta således inte längre nöjd med att röra sig inom finansvärlden, man var inte nöjd med att kontrollera den svenska industrien, utan man ville nu utsträcka sin kontroll också till den svenska statsförvaltningen. Och detta uppseende blandades med en viss förvåning. Ty även om man tyckte sig kunna förstå generaldirektör Granholm, om han — efter allt han varit utsatt för — kanhända resonerade som så, att låt dem nu komma då och titta på det här, så an-

såg man sig inte kunna vara annat än förvånad över att man högre upp inte omedelbart visade hem detta begär att betrakta den svenska statsförvaltningen som en privatdomän.

Nå, nu höra vi ju, att allt detta, som väckte sådant uppseende och som förvånade oss litet var, till den största parten berodde på ett missförstånd. Det må ändå förlåtas oss, att vi inte genast kunde misstänka, att ett missförstånd rådde. Ty den mening, som uppenbarade sig från Skattebetalarnas förening, den var tydlig och klar. Man sade nämligen till kommunikationsministern, "att föreningen, som icke vore övertygad om att statens affärsdrivande verk sköttes på ett i ekonomiskt avseende fullt tillfredsställande sätt, gärna skulle vilja verkställa en undersökning av driftsekonomien vid statens järnvägar". Låg det då nära till hands att förstå, att detta skulle kunna ske därigenom att en utländsk expert hade några resonemanger med generaldirektör Granholm eller med personer, som denne satte i sitt ställe?

När så härtill kom, att det enskilda initiativets tagare inte alls svävade på målet, utan att saken var, om jag så får uttrycka det, på det hållet teoretiskt begrundad, så att man klart och tydligt visste vad det gällde, så stannar man till sist inför detta, att det väl ändå var litet svårt att förstå, att ett missförstånd här kunde föreligga. Ty vad gäller det enligt dessas mening, som här varit framme? Jo, det gäller helt enkelt den offentliga granskningsrätten, en granskningsrätt, som det svenska folket — säger man — inte så lätt tänker avstå ifrån, men som inte längre kan övas i de idylliska former, som den förr kunde. Professor Cassel säger i en tidningsartikel: "Statens verk ha blivit väldiga organisationer och det finns numera ingen möjlighet att vinna en verklig inblick i deras förvaltning annat än genom ett systematiskt arbete, som bäres upp av en därför avsedd organisation." Det är således den enskilde medborgarens kontroll, som man börjat organisera, och ingenting annat än detta.

Det mest intressanta i denna sak är egentligen det perspektiv, som rullas upp. Enligt en huvudstadstidning är detta bara en början. Skattebetalarnas förening tänker gå vidare, och vi ha således kanhända att vänta en liten rundgång inom den svenska förvaltningen, och när denna tar slut, ha vi ju även en kommunal förvaltning i vårt land. Ja, man kan ju till och med förvänta, att vad Skattebetalarnas förening inte orkar med kan tagas upp av nya, friska krafter, ty vilken förening som helst bör väl efter detta prejudikat ha rätt att göra sina små undersökningar. Jag skall inte knyta några reflexioner vid detta perspektiv; jag vill bara säga ifrån, att perspektivet räcker längre än man kanhända vill tro på det intresserade hållet. Ty om det är så, att storkapitalet anser sig ha rätt att kontrollera staten, kan väl staten också anse sig ha en ännu större rätt att kontrollera storkapitalet. Ja, man kan gå ännu längre. Vi ha hittills haft ett problem, som vi kallat de fattigas problem. Den utveckling de sista hundra åren fört med sig har ju skapat förhållandena sådana, att människorna ödas och förödas i våra dagar värre än

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning n. n.
(Forts.)

Ang. under- sökningar rör svenska ämbetsverks affjärsförvaltning m. m. (Forts.)

någonsin. Vid den reorganisation av samhället, som förr eller senare måste komma, dyker ett annat problem upp, nämligen de rikas problem. Det behöver nog undersökas, hur storkapitalet skapas, och hur det för- störes, och vilken inverkan detta i sin tur har på samhället. Rent ytligt kan man ju säga, att kring den rike samlar sig en mängd av parasitära företeelser. Han föregår dessutom med exempel, som många ta efter, och det kan vara nödvändigt, att samhället ser till, att han inte föregår med dåliga exempel.

Under sådana omständigheter är det kanske rätt att betona i detta sammanhang, att det är bra, att man på storkapitalistiskt håll uppenbar- ligen redan är på det klara med att en reciprocitet i det här fallet inte bara är lämplig utan också riktig.

Herr Winberg: Vad mig beträffar har det icke varit mitt nationalistiska sinne, som blivit chockerat för att en utlänning skulle komma in och utföra visst kontrollarbete vid ett statens verk, utan det är mitt praktiska sinne, som reagerat. Jag skulle icke heller fästa mig vid det rent konstitutionella moment, som möjligen kan visas fram i denna fråga, om icke vad som här kommit till synes, enligt min uppfattning vore av så betänklig art. Jag skall icke närmare gå in på frågan, hur detta missförstånd kunnat uppstå mellan statsrådet och chefen för kom- munikationsdepartementet å ena sidan och chefen för statens järnvägar å den andra. Jag är övertygad om, att den relation statsrådet givit är riktig, och måste i så fall endast beklaga den otur statsrådet haft, först därigenom, att när statsrådet första gången meddelade sig med general- direktören, huruvida denne ville stå dessa undersökare till tjänst med upplysningar, han icke, med hänsyn till att det var ett så exceptionellt fall, styrde om, att det blev närmare konferenser med generaldirektören om *vilken utsträckning och vilka former* detta tillmötesgående borde gi- vas från statens järnvägars förvaltnings sida, vidare att generaldirek- tören tycks ha uppfattat saken på ett helt annat sätt än statsrådet för sin del gjort, och slutligen, att den skrivelse, som generaldirektören tillställt statsrådet, icke av den senare uppmärksammats förr än åtskilliga dagar efteråt. Jag skall emellertid lämna den saken därhän. Det är ju klart, att sådana missförstånd kunna uppstå, och efter vad i dag förklarats från herr statsrådets sida får man väl draga den slutsatsen, att om det från något eller några håll från början varit meningen att ge denna un- dersökning den karaktär, som av generaldirektörens skrivelse framgick, så har det emellertid icke varit statsrådets mening. Jag skall då endast inskränka mig till att vidare trycka något litet på vad som här redan framhållits.

Det förefaller mig litet egendomligt, att herr statsrådet utan vidare kunde gå med på en framställning från detta håll, då man vet, för det första att det givetvis skulle komma att väcka mycken opposition, att en dylik på privat väg tillkommen undersökning skulle äga rum sam- tidigt som staten såsom sådan verkställer en undersökning, och för det

andra att det icke kunde vara herr statsrådet obekant, vilka krafter som stodo bakom det krav, som här framställts, och det är därpå, som jag vill lägga tyngdpunkten. Det förefaller mig, som om herr statsrådet fallit undan därför att det var mäktiga ekonomiska krafter, som denna gång stodo bakom kravet på en alldeles särskild privat undersökning av ett statens verk. Jag vill visst icke alls säga, att det var någon medveten uppfattning av statsrådet, det kanske var mera omedvetet som han här föll undan, därför att som sagt det var så pass mäktiga krafter, som här stodo bakom.

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m.
(Forts.)

För min del vill jag säga, utan att behöva debattera den saken längre efter det svar, som avgivits, att för framtiden bör det vara angeläget, att åtminstone från statsmakternas sida och även i övrigt man tydligt och klart giver till känna, att även om det är en sammanslutning eller mäktiga familjer i detta land, som vilja göra anspråk på att få staten och dess organ som något slags särskilda familjedomäner, så får detta icke förekomma och tolereras, även om familjerna skulle vara så ekonomiskt bärkraftiga som den, som är engagerad i detta speciella fall.

Vad i övrigt beträffar statens järnvägars organisation och skötsel är det icke min mening att gå in på den saken nu. Jag antager, att vi få fram den saken i annat sammanhang. För min del vill jag påpeka, att jag redan för nio år sedan motionerade om en allsidig utredning för viss omläggning av statens järnvägars organisation och vad därmed sammanhänger. På den tiden var det icke möjligt att få någon resonans för det kravet. Det skulle visserligen sålunda för mig vara rätt glädjande, att man nu på alla håll börjar framhålla nödvändigheten av undersökning på detta område. Men jag skulle då vilja säga, att i detta fall som alltid annars, det icke är så synnerligen lyckligt, om man låter vare sig dagspolitiken eller opinionens kastvindar vara avgörande, när man går att intaga ställning till en så komplicerad fråga som organisationen och den ekonomiska skötseln av ett av våra statsverk. Det gäller att behandla den saken litet mera kallblodigt än jag tyckt mig förmärka hava förekommit under sista tiden. I annat fall är det möjligt, att den sista villan blir värre än den första.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag ber, herr vice talman, endast att få till vad som förekommit avgiva några kortfattade reflexioner. Jag ber att få säga, att det framgick uppenbart av statsrådets redogörelse att i denna saken spelat in åtskilliga tillfälligheter, som vållat, att den fått större dimensioner än den egentligen bort få; men å andra sidan måste jag säga, att jämväl den redogörelse, som herr statsrådet lämnade, gav mig en känsla av, att man icke från början klart insett, att en undersökning av den art, som det här gällde, lätt skulle få över sig karaktären av att vara en inspektion med därtill knutet misstroende till vår egen förmåga att behärska och lösa det problem, varom här är fråga, och att det varit lämpligt, att man från början sökt undgå detta. Jag får den uppfattningen, när herr statsrådet själv påpekade, att han

Ang. undersökningar rör svenska ämbetsverks affärsförvaltning m. m. på måndagsmorgonen fick del av cirkulärskrivelsen. Vid det tillfället förefaller det mig, som om det varit naturligt, att statsrådet omedelbart reagerat och reagerat starkt mot den omfattning, som ärendet i fråga då omedelbart höll på att få.

Jag ber också få uttala den önskan, att ett samarbete mellan vederbörande departementschefer och verkledningar sker, som så långt det är möjligt utesluter missförstånd av den art, som här verkligt gjort sig gällande.

Slutligen ber jag endast få säga, att det förefaller, som om det från riksdagens sida kan sägas, att även om den företagsamhet, som framträder från åtskilliga håll och visat sig villig att demonstrera sin vilja och förmåga att hjälpa statsmakterna, bäres upp av en förening, som har det för oss alla löftesrika, men kanske tyvärr icke så alldeles riktiga namnet Skattebetalarnas förening, man icke från dess sida bör välja för denna sin demonstration former, som "til syvende og sidst" endast skada oss alla.

Herr Rosén: Herr talman! Herr statsrådet nämnde, att föreningens framställning avsåg, att vederbörande skulle få tillstånd att rådfråga sig med generaldirektören för statens järnvägar. Jag får bekänna, att det är en verklig överraskning, att man behöver gå till kommunikationsministern för att få tillstånd att rådfråga sig med generaldirektören för statens järnvägar. Jag tror, att generaldirektören är en så pass självständig man, att han kan avgöra den saken själv. Icke heller tror jag, att man behöver gå till kommunikationsministern för att få taga del av statens järnvägars officiella statistik. Den finns tillgänglig utan att man behöver tillstånd för att taga del av densamma.

Jag undrar, om den utredning, som ursprungligen planerades, verkligen var avsedd att bliva så blygsam, som herr statsrådet gjort gällande. Jag vill erinra därom, att det dock i pressen förekommit en uppgift om att Stockholms enskilda bank välvilligt ställt lokaler till förfogande för undersökningen. Behöver man nu så mycket lokaler för att taga del av järnvägsstatistiken, att upplåtandet av sådana lokaler behöver omnämnas i pressen?

Herr statsrådet nämnde, att han fått del av generaldirektörens cirkulärskrivelse, men icke gjort någonting åt den, därför att herr statsrådet trodde, att den redan var expedierad. Det förefaller emellertid, som om då denna skrivelse avvek så högst väsentligt från vad som ursprungligen avsetts, herr statsrådet åtminstone borde hava satt sig i förbindelse med generaldirektören och kanske till och med ifrågasatt, om det icke vore lämpligast att återkalla den ifrågasvarande cirkulärskrivelsen.

Ifråga om inspektionsvagnen får jag lov att säga, att det kanske icke är skäl att bagatellisera den saken så, som herr statsrådet gjort. Det kan hända, att mitt minne sviker mig, men det är dock så pass kort tid sedan detta förekom att jag icke tror, att det är fallet. Men den

herre, som var impressario för vederbörande, har, om jag icke tager alldeles fel, för tidningarna förklarar, att de ifrågasatta inspektionsresorna skulle förekomma mycket sparsamt och kanske icke alls. Sålunda synas de dock hava varit ifrågasatta. Om jag nu tager fel i det fallet eller om ifrågavarande person lämnat en oriktig uppgift, så är det dock ett faktum, att det i tidningen Nya Dagligt Allehanda, sedan pressangreppen pågått några dagar, förekom ett meddelande, att tidningen haft ett "ingående samtal med representanter för skattebetalarnas förening". Dessa hade då förklarar, att "de omtalade inspektionsresorna, vilka väckt en sådan uppmärksamhet, aldrig varit påtänkta, och att man icke alls vore övertygad om att de komme att bliva behövlige". Sålunda: det ser i alla fall ut, som om dessa representanter för föreningen ändock skulle hava ansett, att det kanske kunde bli behov av en eller annan inspektionsresa. Jag är naturligtvis böjd för att tro, att herr statsrådet har alldeles rätt, då han säger, att avsikten ursprungligen varit, att denna utredning skulle få en mycket begränsad omfattning, men jag är övertygad om att det icke var skattebetalarnas förenings avsikt, ty den förklarade uttryckligen i tidningarna, att detta är bara början, sedan kommer turen till andra ämbetsverk och det finns i detta avseende mycket att göra.

Slutligen kan jag icke låta bli att säga, att den person, som närmast framträtt såsom representant för skattebetalarnas förening, nog besitter en viss sakkunskap, då det gäller statens järnvägar. Skulle jag icke taga alldeles miste, så är det samma person, som gått till och från statens järnvägar, och sista gången han var anställd fick en särskild tjänst inrättad för sig, nämligen en överinspektörstjänst för trafiksäkerheten, en tjänst som aldrig blivit besatt, sedan den mannen lämnat statens järnvägar. Detta visar således, att han bör hava reda på att där förekomma tjänster, som äro fullkomligt obehövlige, ty han har själv innehaft en dylik tjänst.

Herr Boman: Herr talman! För min del är jag alldeles övertygad om att herr statsrådet har rätt, då han säger, att denna sak icke på långt när skulle hava väckt ett sådant uppseende, som den gjort, om icke denna olyckliga, skulle man kunna säga, skrivelse, som generaldirektören utfärdade såsom introduktionsbrev, hade förekommit.

Vidare vill jag uttala, ehuru jag icke på något sätt är lierad med Skattebetalarnas förening, att jag finner det ganska begripligt, om målsmännen för näringslivet och de stora företagareintressena i landet känna sig oroad, då de år efter år se, att statens största affärsdrivande verk icke allenast icke lämnar något överskott utan tvärtom kräver skattemedel för driftens upprätthållande.

Den kommission, som tillsattes för två år sedan, hade ju icke ens avgivit sitt första betänkande, då denna undersökning planerades, och ett utlovat senare betänkande angående organisationen hava vi ju ännu att vänta. Jag tror, att det näringsliv i vårt land, som till stor del

Ang. under-
sökningar
rör. svenska
ämbetsverks
affärsförvalt-
ning m. m.
(Forts.)

bär de direkta skatterna, måste känna bekymmer, då målsmännen för järnvägsstyrelsen i ett infortrat yttrande angående taxenedsättning förklara sig vilja motsätta sig en sådan nedsättning och förklara, att den är omöjlig. En sådan nedsättning är dock, enligt min uppfattning, alldeles nödvändig för att detta näringsliv skall kunna bestå, utvecklas och utan alltför stor slitning genomgå den depression, i vilken landet nu befinner sig. Jag vågar vidare säga, att t. ex. den skrivelse, som järnvägsstyrelsen avgav i fråga om taxenedsättningar och vari man fortfarande räknar med ett långt högre kolpris än, enligt upplysning som lämnats här i kammaren, hela lagret för ett år framåt, 1 jan. 1921, var bokfört till, är så pass anmärkningsvärd, att jag väl förstår, att man vill se efter, hur organisationen inom detta verk är beskaffad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 44—48, statsutskottets utlåtanden nr 3 A, 3 B samt nr 148—167, andra sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1—4, bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 44—47, bankoutskottets utlåtanden nr 52 och nr 57—62 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 22 och 23.

Ordet lämnades nu till

Herr *Kvarnzelius*, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att samtliga statsutskottets utlåtanden, som förekomma på dagens föredragningslista, från och med nr 7 till och med nr 28 enligt nummerordningen på föredragningslistan, måtte uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Clason* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 242, angående tillfälligt understöd åt vaktmästaren J. H. Nilssons änka.

Motionen hänvisades till bankoutskottet.

Efter föredragning av den vid sammanträdet början avlämnade kungl. skrivelsen blev densamma på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,21 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 4 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

*Protokoll, hållet inför statsrådet
och chefen för justitiedepartementet
den 3 juni 1921.*

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Gävleborgs län insänts en den 28 maj 1921 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att sedan kassören Carl Gustaf Teodor Wickman i Stockholm blivit av Gävleborgs läns landsting, utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för tiden till den 1 januari 1923, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 14 § av lagen om val till riksdagen fabrikören *Emil Fagerlund* i Ljusdal blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1923.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet
Karl Levinson.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 367, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Herr t a l m a n n e n yttrade: I anslutning till den föredragna skrivelsen ber jag få tillkännagiva, att jag anslår kallelse till plenum för

Ang. muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Ang. munt-
ligt medde-
lande till
riksdagen i
viss fråga.
(Forts.)

rötagande av det däri omnämnda meddelandet till måndagen den 6 juni kl. 3 e. m.

Herr förste vice talmannen erhöll nu ordet och anförde: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att i avseende å det plenum, som kommer att hållas för mottagande av ifrågavarande meddelande, icke skola tillämpas bestämmelserna i 14 § mom. 2 av kammarens ordningsstadga, och att följaktligen de vid ifrågavarande sammanträde förekommande uttalanden och yttranden icke skola inflyta i kammarens protokoll.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

På sedermera gjord proposition beslöts att ifrågavarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Vid föredragning av andra sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktmästare, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 48 och bankoutskottets utlåtande nr 63.

Föredrogos och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 64, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner om åvägbringande av utredning och förslag rörande en reform av jordbrukets kreditväsen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 69 och 70 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 21.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

I den till riksdagen den 7 januari 1921 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:ts beträffande tredje huvudtiteln, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden samma dag, föreslagit riksdagen dels upprättandet av vissa nya befattningar inom utrikesdepartementet, varigenom 1919 års omorganisation av detsamma skulle kompletteras, dels förändringar i representationen utomlands, dels gemensamt avlöningsreglemente och stater för den diplomatiska och konsulära personalen inom utrikesdepartementet samt vid beskickningar och konsulat, dels slutligen vissa förändringar av anslagen under tredje huvudtiteln.

Lönereglering för diplomatisk och konsulär personal.

I den nu föredragna punkten hade utskottet, under åberopande av vad däri anförts, hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen skulle från och med den 1 januari 1922 äga tillämpning å diplomatisk och konsulär personal med iakttagande av de särskilda bestämmelser, som återfunnes i ett förevarande utlåtande närlagt förslag till kungörelse;

b) besluta, att, där tjänsteman, å vilken det föreslagna avlöningsreglementet skulle äga tillämpning, jämlikt hittills gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära lönen i förskott, skulle vid ingången av januari månad 1922 till honom på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av år 1921 innehade, i förskott uppburit för januari månad 1922, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande, dock att vid fastställande av nyssnämnda belopp i vad anginge sändebud eller generalkonsul icke finge tagas i betraktande förmånen av fri bostad jämte fri uppvärmning och fri belysning av densamma; och

c) medgiva, att kostnaderna för nu nämnda övergångsanordning finge bestridas av de i punkterna 3 och 4 i utlåtandet föreslagna anslagsposterna till löner åt ordinarie befattningshavare.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve W r a n g e l: Herr greve och talman! I sitt nu avgivna utlåtande över statsverkspropositionens tredje huvudtitel har statsutskottet i åtskilliga punkter avvikit från Kungl. Maj:ts förslag. Det synes mig helt naturligt, att utskottet under den starka ekonomiska depression, som råder över hela världen, önskat iakttaga en sträng sparsamhet vid tillmätandet av de olika anslagen. Såsom jag redan vid statsverkspropositionens beslutande yttrade till statsrådsprotokollet, tvekade jag emellertid icke att trots den ogynnsamma budgetära situationen förorda framläggandet av ett omfattande förslag till omorganisation av vår utrikesrepresentation. Det

Löu-
regle-
ring för di-
plomatisk och
konsulär per-
sonal.
(Forts.)

syntes nämligen vara en angelägenhet av utomordentlig vikt, att åtgärder utan uppskov vidtoges, varigenom såväl utrikesdepartementet som våra diplomatiska och konsulära representationer i utlandet bleve bättre rustade, än nu är fallet, för tillvaratagandet av våra intressen vid det förestående arbetet för att råda bot för de rubbningar världskriget framkallat. Det gällde att för den yttre representationens vidkommande genomföra en välbehörlig omorganisation, varigenom de grundlinjer, som av 1919 års riksdag gillades, kunde vinna enhetlig tillämpning inom hela utrikesförvaltningen. Som ett led i denna reform borde ett gemensamt avlöningsreglemente och gemensamma stater införas för den diplomatiska och konsulära personalen inom utrikesdepartementet samt vid beskickningar och konsulat. Detta skulle möjliggöra en intimare kontakt och en starkare växelverkan mellan det centrala och de yttre organen. Slutligen åsyftades en förstärkning av utrikesdepartementets arbetskrafter, som ägde mycket gott fog för sig i den för varje år alltmer ökade arbetsbördan. Ehuru det förefaller antagligt, att en mångfald mindre betydande expeditiönsomål, passärenden o. d., som kriget medfört, med inträdandet av mera normala förhållanden i världen, så småningom skola komma att försvinna, dock tyvärr ingalunda så fort som önskligt vore, så står det likväl klart för mig, att man måste räkna med en betydande konstant tillväxt i arbetsuppgifter, ävensom att dessa uppgifter för varje år bliva av en mer och mer betydelsefull och krävande natur.

Vid framställandet av det förslag till omorganisation, statsverkspropositionen innehåller, har jag jämte nödvändigheten att begränsa därmed förknippade utgifter haft för ögonen kravet att höja utrikesförvaltningens effektivitet. Det torde vara uppenbart, att den nuvarande politiska och ekonomiska världssituationen mer än någonsin fordrar en väl kvalificerad och för föreliggande uppgifter skolad personal såväl i departementet som i tjänsten utomlands. En universell omläggning av den ekonomiska politiken kan förväntas. I flertalet länder härskar en oerhörd arbetslöshet och stagnation i produktionen. Endast genom spänandet av alla krafter kan Europa räddas ur det nödläge, vari det nu befinner sig, men denna kraftanspanning kommer att innebära en internationell konkurrens av den allra mest intensiva art. Det gäller därvid att noga giva akt på de politiska såväl som de ekonomiska händelserna i olika länder. Vårt eget läge och vår näringspolitik komma att i större eller mindre omfattning påverkas därav. Att vårt land företrädes av därtill skickade och ekonomiskt väl utrustade representanter, måste under sådana förhållanden tillmätas stor betydelse. En allt för långt driven sparsamhet vid beviljandet av medel till utrikesförvaltningen skulle knappast kunna betecknas såsom framsynt statsekonomi. På här omhandlade fält torde gälla att utgifterna anses tjäna produktiva syften.

Statsutskottet har visserligen avstyrkt anslag till några av de poster, om vilkas upprättande jag framställt förslag, och över huvud taget sökt begränsa de begärda anslagsbeloppen, men jag har med tillfredsställelse

och tacksamhet funnit, att utskottet på de punkter, som äro av väsentlig vikt för genomförandet av omorganisationen, anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Vad angår den i statsverkspropositionen föreslagna löneregleringen hade vid lönebeloppens beräkning hänsyn tagits till den skyldighet, som åligger utrikesdepartementets tjänstemän att när som helst låta sig förflyttas till tjänsteort i utlandet, samt till vissa andra med deras tjänstgöring och ställning förknippade omständigheter. Det lär ej kunna bestridas, att tjänstemän, som icke mera stadigvarande få vistas på en och samma ort, bliva ekonomiskt sett försatta i sämre läge än andra. Utskottet har icke förnekat riktigheten av detta förhållande, men har ryggat tillbaka för de konsekvenser, som det kunde medföra, om högre löner tillerkändes tjänstemännen i utrikesdepartementet än åt de i övriga statsdepartement i ungefärligen motsvarande befattningar anställda. Utskottet har på grund härav föreslagit inordnandet av utrikesförvaltningens samtliga tjänstemän under det av riksdagen antagna lönesystemet för statsdepartementen och de centrala verken.

Lönereglering för diplomatisk och konsular personal.
(Forts.)

Ehuru jag anser, att det för utrikesförvaltningen och enkannerligen för den avsedda växelverkan mellan den yttre och den inre tjänsten skulle varit synnerligen fördelaktigt för att icke säga angeläget, om de i propositionen föreslagna lönebeloppen vunnit gillande, vill jag under nuvarande förhållanden icke göra invändningar mot inordnandet av utrikesförvaltningen under den allmänna löneregleringen. Ur administrativ och organisatorisk synpunkt bör den därmed vunna enhetligheten innebära en fördel. Förhållandena torde emellertid komma att ge vid handen det oavvisliga behovet av komensation för de av förflyttningsskyldigheten orsakade högre levnadsomkostnaderna för tjänstemännen i utrikesdepartementet. Den av utskottet förordade löneregleringen utesluter dock icke, att framdeles en förändring vidtages på denna punkt. Det i vårt grannland Norge använda systemet med särskilda förflyttningstillägg synes därvid böra komma i betraktande.

För tjänstemännen i den yttre representationen har bestämmandet av grundlörens belopp icke samma betydelse, då de därutöver äga uppbära så kallade ortstillägg, bestämda med hänsyn till ortens dyrhet, skyldigheten att ikläda sig representationskostnader m. fl. omständigheter. Ehuru utskottet i anledning av de starka fluktuationerna i prisläge och valutaförhållanden icke ansett sig kunna följa statsverkspropositionens förslag till definitiv reglering av ortstilläggen, har utskottet delat uppfattningen, att de ortstillägg, som för närvarande utgå, mångenstädes måste anses vara synnerligen otillräckliga. Med hänsyn härtill har utskottet föreslagit beviljandet av ett anslag å 500,000 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas i extra ortstillägg. Det är min förhoppning, att härigenom de vid beskickningar och konsulat anställda tjänstemännens löneförhållanden skola kunna på jämförelsevis tillfredsställande sätt ordnas i avvaktan på en slutlig reglering av ortstilläggen. Jag begagnar detta tillfälle att erinra om att ministerlönerna vid de stora posterna London,

Lönereglering för diplomatisk och konsulär personal.
(Forts.)

Paris och Petersburg varit desamma sedan början av 1800-talet, vadan en väsentlig ökning ej kan anses annat än såsom högst billig.

I fråga om utrikesdepartementet kommer det att innebära en avsevärd och nödvändig förbättring i dess organisation, därest de av utskottet tillstyrkta nya byråchefsbefattningarna å personalbyrån och juridiska byrån av riksdagen beviljas. Det lider intet tvivel att de båda avdelningschefer, vilka för närvarande fungera jämväl såsom chefer för nämnda byråer, äro alltför betungade av löpande göromål för att på ett tillfredsställande sätt medhinna de större och betydelsefullare uppgifter, som likaledes tillkomma dem. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang framhålla den oerhörda omfattning utrikesdepartementets arbetsuppgifter vunnit under senare år. Även efter det tillskott i arbetskraft beviljandet av nyssnämnda byråchefsbefattningar skulle innebära, kommer departementets personal att vara synnerligen betungad, och frågan om en ytterligare förstärkning i de lägre tjänstegraderna kommer säkerligen ganska snart ånyo på dagordningen. Detsamma gäller jämväl vissa av beskickningarna och de större konsulaten.

Ehuru utskottets förslag innebär en given förbättring i jämförelse med nuvarande förhållanden, synes mig en ytterligare förstärkning av personalen på vissa håll inom en icke avlägsen framtid bliva oavvislig.

Därest de av utskottet tillstyrkta förslagen vinna riksdagens bifall, synes likväl ett stort steg vara taget mot det mål statsverkspropositionen avsett, nämligen att med de resurser, som stå till buds, stärka och förbättra vår utrikesförvaltning.

Vinner statsutskottets förslag riksdagens bifall, har en enhetlig organisatorisk grund lagts för vår utrikesrepresentation. Det återstår sedan att genom bearbetning av gällande instruktioner och andra föreskrifter för tjänstemännen i möjligaste mån anpassa tjänsten efter de nya krav, den moderna utvecklingen på olika områden uppställt. Jag skall hava mig angeläget att påskynda det redan igångsatta arbetet med detta mål som syfte.

I det jag till utskottet framför ett tack för dess beredvillighet till överenskommelse på viktiga punkter, ber jag att få uttala den förhoppningen, att riksdagen ej måtte finna anledning vidtaga ytterligare inskränkningar i det förslag angående regleringen av utgifterna under tredje huvudtiteln, som nu föreligger.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av Sveriges representation i utlandet hade utskottet till behandling förehåft två av herr C. Lindhagen inom första kammaren väckta motioner, nr 89 och 90, vari hemställdes,

Ang. Sveriges representation i utlandet.

i motionen nr 89 att riksdagen måtte

1:o) i huvudsak för närvarande avslå det under tredje huvudtiteln framförda förslaget om en väsentlig utvidgning av den svenska diplomatin och det därför äskade anslaget, i den mån det ej vore betingat av nödig löneförhöjning åt redan anställda funktionärer;

2:o) i sammanhang därmed anhålla, att regeringen ville hänvända sig till såväl folkens förbund som Sovjet-Ryssland, Tyskland, Förenta Staterna och övriga länder, som ej vore medlemmar av nämnda förbund, med hemställan om en gemensamt beslutad allmän omorganisation av världens diplomati i syfte att göra den kompetent för tidens uppgifter och bereda den möjligheter att framträda och verka i sitt kall under enkla vanor utan ömsesidigt anspråk på furstlig lyx och överflöd, samt

i motionen nr 90, att riksdagen, med anledning av regeringspropositionen under tredje huvudtiteln om utvidgad diplomati, ville för sin del uttala sig för en självständig svensk representation i republiken Kina och anslå medel därtill eller ock anhålla hos regeringen om förslag i detta ämne till denna eller nästa riksdag.

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt

I) att riksdagen måtte, med avslag å herr Lindhagens motion nr 89: I, i vad densamma avsåge det föreliggande organisationsförslaget, jämte samma motionärs motion nr 90: I,

a) bestämma antalet befattningshavare å ordinarie stat för beskickningar och konsulat på nedanstående sätt:

Befattningshavare	Lönegrad									
11 sändebud	A 3									
8 sändebud	A 2									
7 generalkonsuler	A 2									
6 legationsråd	B 20									
7 konsuler	B 20									
6 förste legationssekreterare	B 16									
7 vicekonsuler	B 16									
4 andre legationssekreterare	B 13									
4 andre vicekonsuler	B 13									
22 kanslister	<table> <tr> <td>{ manliga</td> <td>.....</td> <td>B 9</td> </tr> <tr> <td>{ eller</td> <td>.....</td> <td></td> </tr> <tr> <td>{ kvinnliga</td> <td>.....</td> <td>C 6</td> </tr> </table>	{ manliga	B 9	{ eller		{ kvinnliga	C 6
{ manliga	B 9								
{ eller									
{ kvinnliga	C 6								

b) godkänna följande stat för beskickningar och konsulat, att tillämpas från och med den 1 januari 1922:

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

Stat för avlöning utom ortstillägg.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	860,000
Vikariatsersättningar samt lönefyllnad till vissa konsulsbefattningar, förslagsanslag	„	40,000
Expektansarvoden, förslagsanslag	„	27,000
		Summa kronor 927,000

c) godkänna en i utlåntagandet intagen stat för ortstillägg;

d) under riksstatens tredje huvudtitel med uteslutande av de under rubrikerna beskickningar och konsulat och vikariatsersättning vid beskickningar och konsulat samt lönefyllnad till vissa konsulsbefattningar uppförda ordinarie anslagen, under rubriken beskickningar och konsulat uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 1,715,000 kronor;

e) godkänna en i utlåntagandet framlagd arvodesstat för viss extra personal i utrikesrepresentationen;

f) godkänna en likaledes framlagd stat för ortstillägg åt viss extra personal i utrikesrepresentationen;

g) till arvoden och ortstillägg åt viss extra personal i utrikesrepresentationen å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, 237,000 kronor;

h) under riksstatens tredje huvudtitel till tillfälliga diplomatiska och konsulära poster i utlandet å extra stat för år 1922 uppföra ett förslagsanslag, högst, 30,000 kronor;

i) till extra ortstillägg åt ordinarie och extra personal i utrikesrepresentationen å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 500,000 kronor;

k) medgiva ej mindre, att kostnaderna för den i avd. B mom. 12 i utskottets förut omförmälda förslag till kungörelse avsedda förmån finge bestridas av den i förut intagna avlöningsstat för beskickningar och konsulat uppförda anslagsposten avlöningar åt ordinarie tjänstemän än även att kostnaden för begravningshjälp åt dödsbo efter avliden tjänsteman i befattning upptagen i arvodesstaten för viss extra personal i utrikesrepresentationen finge bestridas av det för samma arvodesstat avsedda anslag.

II) att herr Lindhagens motion nr 89: I, mom. 2:o) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Hallin: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall taga mig friheten att vid den föredragna punkten uttala min tillfredsställelse med att på den grund riksdagen år 1919 lade för en tidsenlig utrikesrepresentation nu med det förslag, som här från statsutskottet föreligger, en byggnad kommer att uppföras, som jag hoppas och tror kommer att hålla måttet, både vad avser den yttre soliditeten och den inre utrustningen. Sant är visserligen att, såsom hans excellens herr

ministern för utrikes ärendena nyss nödgades konstatera, statsutskottet, *Ang. Sveriges representation i utlandet.* sin sparsamhetsplikt likmätigt, har måst företaga en del avprutningar och beskrifningar i Kungl. Maj:ts äskanden under huvudtiteln. Men detta faktum kan likväl icke bortskymma den stora fördel, som ligger däri, att den organisationsplan, som av de sakkunniga föreslagits och av departementschefen framburits, i stort sett vunnit statsutskottets gillande. (Forts.)

Att den del av lönefrågan, som innefattas i de olika s. k. ortstilläggen, icke nu kunnat finna sin slutliga lösning, beror, såsom var man kan förstå, på de osäkra och svårbedömliga monströsa förhållandena i flertalet länder, som göra, att man för närvarande icke kan komma till någon slutgiltig uppfattning om vad på varje post kan behöva beviljas. Därför har en klumpsumma av 500,000 kronor ställts till Kungl. Maj:ts förfogande att efter prövning av de olika behoven tilldelas befattningshvarne i form av ortstillägg. Man lär emellertid få hysa den förhoppningen, att detta osäkerhetstillstånd snart nog skall giva med sig och icke alltför länge fördröja den slutliga utformningen av de diplomatiska och konsulära tjänstemännens löneförhållanden. Det är uppenbart att denna kår, så länge detta osäkerhetstillstånd i deras löneförhållanden fortfar, skall känna sig mindre väl tillfreds och på densamma verka depressionerande.

Riksdagen står sålunda i begrepp att, vad på den ankommer, lämna sin ekonomiska medverkan till en, såvitt jag kan förstå, fullt tidsenlig utrikesrepresentation. Det kommer nu an på den andra statsmakten att i sin mån genom ett lämpligt och omsorgsfullt personval vid de olika posternas besättning sörja för att vi må få den bästa och största valuta för de ganska dryga anslag, som hädanefter innefattas under tredje huvudtiteln.

Jag skall, herr talman, be att ett ögonblick få uppehålla mig vid mom. h) i den föredragna punkten, i vilken utskottet föreslagit, att riksdagen måtte bevilja 30,000 kronor för tillfälliga diplomatiska och konsulära poster i utlandet på extra stat för 1922. Åt grundtanken i detta förslag ber jag att få tillkännagiva min livliga anslutning. Detta anslag har förekommit i såväl 1920 som 1921 års riksstat, ehuru på grund av då rådande förhållanden till väsentligt högre belopp, eller 150,000 kronor 1920 och 75,000 kronor 1921. Ett dylikt anslag anser jag nämligen alltid vara högst nödvändigt. Ett lands diplomatiska och konsulära representation kan efter mitt förmenande icke så i detalj i förväg utformas, att icke på grund av inträffade politiska och ekonomiska förhållanden ett oförutsett behov av en post på ett förut orepresenterat ställe kan bli aktuellt, och då bör Kungl. Maj:t och utrikesledningen hava möjlighet att snabbt kunna fylla ett sådant behov. Utrikesrepresentationen måste besitta en grad av rörlighet och elasticitet, som icke helt står att åstadkommas inom en så långt i förväg begränsad budgets ram. Ett anslag av ifrågavarande karaktär är därför behöfligt, och man kan endast diskutera dess storlek. Statsutskottet har

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

föreslagit 30,000 kronor. Jag har redan inom utskottet såsom min mening uttalat, att jag fruktar, att den summan är för knappt tillmätt, och skulle hellre sett, att den blivit satt till 50,000 kronor, för att man vid behov verkligen skulle med densamma kunna åstadkomma något. Emellertid skall jag icke göra något yrkande på förhöjning, utan blott uttala min förhoppning, att kommande tredje huvudtitlar icke måtte sakna ett *väl avvägt* anslag av nu nämnd art.

Men icke nog därmed. En bestämd fordran måste också riksdagen äga därutinnan, att, så snart förhållandena göra sådant önskvärt, utrikesdepartementets chef gör anmälan om inträffade förändringar med avseende å de olika posternas behövlighet, och detta såväl beträffande nyuppsättningar som eventuella indragningar. Endast på sådant sätt kan en önskvärd rörlighet och smidighet inom organisationen åstadkommas. Riksdagen kan givetvis icke i detalj följa nyanserna i behoven. Ett typiskt exempel på huru hastigt ett behov kan omgestaltas lämnas för övrigt genom behandlingen av årets kungl. proposition rörande konsulatet i Narvik. Kungl. Maj:t föreslog nämligen, att detta konsulat, som förut varit ett lönat vice konsulat, skulle uppflyttas att bli ett lönat konsulat. Behandlingen i utskottet har — och detta i fullt samförstånd med utrikesdepartementet — resulterat såsom synes i utlåtandet, i att konsulatet nu föreslås att bli ett olönat sådant. Något liknande har det varit med generalkonsulatet i Danzig.

Med dessa erinringar skall jag, herr talman, anhålla få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E n h ö r n i n g: Herr greve och talman! Det är ägnat att väcka förvåning, att utskottet föreslagit Bukarest som huvudort för den beskickning, som skall representera oss i Rumänien, Grekland och Serbo-Kroato-Slovenska riket. Det vore väl naturligare att förlägga sändebudets bostadsort till Greklands huvudstad, Aten. Redan under den antika hedendomen stod Grekland på höjden av kultur bland Europas stater och var då vår förpost mot östern, och en honnör åt Sokrates', Platons och Aristoteles' land få väl också vi göra. Det var från Akropolis' höjder som aposteln Paulus predikade den kristna läran för oss européer, och då Sverige ännu i våra dagar icke har någon beskickning där, borde det icke vara för tidigt att nu få denna angelägenhet på ett för oss värdigt sätt ordnad. Det vore väl också det naturligaste att förlägga ifrågavarande sändebuds bostadsort till Greklands huvudstad, Aten, ty förutom det att Grekland borde ha prioritetsrätt ur de kulturella synpunkter, som jag här anfört, så är det också det enda av dessa länder, med vilka vi driva affärer i större skala. Rumänien, tager jag mig friheten nämna, är nämligen en stor konkurrent till oss vad trä beträffar, då däremot Grekland konsumerar våra trävaror. Vi få således dit exportera trä och pappersmassa, då vi däremot icke kunna göra det till Rumänien. För någon tid sedan såg jag i en tidning uppgifter om våra kommersiella förhållanden med Grekland jämte siffror för expor-

ten från Sverige till Grekland och även för exporten från Grekland till vårt land. Tyvärr antecknade jag då icke dessa uppgifter, men jag tyckes erinra mig, att exporten från vårt land till Grekland skulle stiga till mellan 15 och 20 miljoner kronor, och från Grekland till vårt land till cirka 10 miljoner kronor, vilket väl i alla fall har en viss betydelse för oss. Det synes mig därför, att Aten borde bli den bästa utgångspunkten för arbetet på utvecklandet av våra förbindelser med dessa länder. Huru skola våra stora kommersiella intressen i det utpräglade affärslandet Grekland kunna effektivt bevakas och befordras långt inifrån Rumänien — från dess huvudstad Bukarest?

Ur den synpunkten att i vår tid de kommersiella fordringarna måste vara av avgörande betydelse vid ordnandet av vår utrikesrepresentation, yrkar jag därför, herr greve och talman, att Aten och ej Bukarest blir sändebudets huvudort i förevarande fall.

Herr Lindhagen: Den nu föredragna punkten innehåller en hel mängd saker, och däri är jag inblandad på icke mindre än tre olika ställen med avseende å olika ärenden. Jag får försöka reda upp sammanhanget så gott jag kan. Det berör motionerna nr 89 och 90, som avgivits av mig i denna kammare.

Motionen nr 89 innehåller två punkter. *Den första* av dessa är till väsentlig del bifallen genom utskottets förslag. Och då utskottet i alla fall säger, att "med avslag på herr Lindhagens motion" torde riksdagen bifalla vissa förslag av utskottet, är det ju ett förbiseende av utskottet, som jag, herr talman, icke fäster mig vid, utan i huvudsak är jag nöjd med utskottets yttrande rörande första punkten av motionen nr 89.

Så gör jag ett hopp till motionen nr 90 om en särskild *svensk representation i republiken Kina*. Jag har icke kunnat undgå att fästa viss uppmärksamhet vid att Kungl. Maj:ts proposition uttryckligen gjort det stora landet Kina till lydland under Japan. Det har naturligtvis sina materiella skäl, då vi äro vana vid att räkna Japan såsom mest europiserat, det har en tillräckligt snedvriden industrialism och på samma gång också en nedbrytande militarism. Därför är det klart, att våra känslor, våra hjärtan, om jag så får kalla det, dragas mest till landet Japan såsom en kulturstat till skillnad från Kina, som icke uppnått denna förment höga ståndpunkt.

Men om vi betänka litet sakernas verkliga natur, undrar jag, om det är riktigt att underordna sig under så efemära och i viss mån konstruerade synpunkter. Kina är det största riket i världen vad angår befolkningens antal, det är också, uppgiver man åtminstone, det största riket vad angår naturliga, ännu ej tillvaratagna, resurser. Intet land har en så omfattande och värdefull litteratur som Kina, icke ens England. Därjämte ha från Kina gjorts försök att mot Europas påtryckningar skydda känslan av de andliga värdena, som också äro förtjänta av att göras till föremål för praktisk politik och praktiskt åskådningssätt, och som jag för min del tror det är nödvändigt för Europa att i någon mån till-

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

ägna sig för att kunna få fason på dess myckna materialism. Och om vi skola tillgodose våra egna intressen enligt nutidens fordringar, lär det icke vara mycket lönt att försöka konkurrera med Japans intressen och därför hava en särskild representation där, utan snarare är det av vikt att hava en representation i Kina, där oanade och hittills icke utnyttjade möjligheter förefinnas i ofantlig utsträckning. Ur alla dessa synpunkter har jag yrkat, att det i första hand skulle bliva en självständig svensk representation också i republiken Kina.

Utskottet har icke känt sig övertygat, men i alla fall skrivit platoniskt, ansett det behövas ytterligare några års erfarenhet samt slutat med att motionen *ej nu* borde föranleda vidare åtgärder, vilket i själva verket innebär ett visst erkännande åt motionens synpunkt. Jag anser mig i detta sakens läge icke böra omedelbart påyrka någon självständig representation i Kina eller framställa yrkande om ett skrivelseförslag, ehuru det kunde vara berättigat såsom opinionsyttring. Men jag skall i stället be att få göra det yrkandet, att man låter rollerna bli ombytta, så att Japan får samma roll, som Kina nu har i förslaget, och förden skull i början på sid. 34 i utlåtandet under rubriken "*Asien*", "*J a p a n* och *K i n a*", ändras till: *K i n a* och *J a p a n*, samt i fråga om sändebud, legationssekreterare och kanslist i stället för "*Tokio*" sättes *Peking* och i fråga om legationsråd i stället för "*Peking*" *Tokio*.

Jag övergår nu till en annan sak också i detta sammanhang, som icke har något med den föregående att göra. Jag har i *andra punkten av min motion nr 89* tillåtit mig göra ett yrkande, som kan förefalla något nytt och underligt, och utskottet har fattat det på det sättet. Jag har nämligen hemställt, att riksdagen i sammanhang med behandlingen av denna huvudtitel måtte anhålla, "att regeringen ville hänvända sig till såväl folkens förbund som Sovjet-Ryssland, Tyskland, Förenta staterna och övriga länder, som *ej* äro medlemmar i nämnda förbund, med hemställan om en gemensamt beslutad allmän omorganisation av världens diplomati i syfte att göra den kompetent för tidens uppgifter och bereda den möjligheter att framträda och verka i sitt kall under enkla vanor utan ömsesidigt anspråk på furstlig lyx och överflöd.

Jag kan anknyta detta yrkande till utrikesministerns framhållande vid början av denna debatt, att vad vi framför allt behöfde vore bättre rustad diplomati och bättre rustade krafter för att kunna tillgodose de nya krav, som tiden ställer på oss. Nu äro vi ju vana att få våra önsningar och behov tillgodosedda allenast för pengar. Jag vill icke bestrida, att pengar också äro en mycket viktig sak, och att de hjälpa under ofantligt och icke kunna undvaras. Men jag tror icke, att man får stanna endast vid den s. k. materiella insatsen för dessa ändamål, utan det fordras väl också fostran av sinnelaget. Då ha vi åtminstone före och under världskriget inom pacifistiska och interparlamentariska samt även inom diplomatiska kretsar ofta sysslat med tanken på att avskaffa, såsom man uttryckte det, "den gamla diplomaten". Vad nu detta betyder, att avskaffa den gamla diplomaten, därom innehåller emellertid

den kungl. propositionen icke ett enda ord. Icke heller har utrikesministern berört den saken och vad som däri kan vara av betydelse för att göra oss bättre rustade. Det är den frågan, som jag ur vissa synpunkter tryckt på i min motion. Den där gamla diplomatien var en elegant, förbindlig och älskvärd företeelse, när den var i det lynnet, men den följde bakom denna yta de krassaste intressen. Den var egentligen ett utflöde från den gamla monarkismen, från monarkernas lysande hov. Det ansågs av omständigheterna påkallat, att diplomatien skulle framstå såsom ett utflöde, en avspiegling av det monarkiska tillvarelsesättet. I varje annat land skulle den återgiva en bild av hemlandets monarkiska hov. På så sätt uppkom den uppfattningen, att den diplomatiska representationen måste framträda med en viss glans, visa en viss lyx i sin tillvarelsesform och bjuda en utsökt förplägnad i mat och dryck. Jag medgiver, att det kan för vem som helst vara ganska angenämt att vara med om detta på ett hörn, men jag undrar, om det gör oss moraliskt bättre rustade för att fatta tidens frågor, sådana de i verkligheten äro, och utan undanflykter och kompromisser föra frågorna fram till någon slags aktningvärd lösning. Att försöka återföra det diplomatiska yrket till vanliga vardagliga seder och plägseder tror jag för min del vara en av uppgifterna för oss i världen.

Nu säger utskottet däremot, att i fråga om motionens senare del anser utskottet "självfallet, att ett hänvändande till av motionären omfördälda förbund och stater i angivet syfte icke lämpligen bör för vårt vidkommande äga rum". Vad utskottet menar med "vårt vidkommande" känner jag icke. Kanske menar utskottet, att vi fortfarande äro monarkister och således icke böra i detta hänseende avvika från monarkismens gamla emblem, utan böra upprätthålla den gamla diplomatien i dess gamla form, trots de många försäkringarna i motsatt riktning. Men det är dock tillåtet i detta land att hava demokratiska åsikter och förfäkta dem i riksdagen. Kunde vi icke då försöka att i någon begynnande mån en gång draga i härad mot den åldrande diplomatien. En tendens därtill saknas i kommitterades betänkande, den saknas i den kungl. propositionen, och den saknas i det yttrande, som utrikesministern här avgav inför oss. Vid sådant förhållande, herr talman, har jag för närvarande ingen annan uppslagsända än att yrka bifall till motionen nr 89, andra punkten.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Ifall kammarens ledamöter i riksdagsbrådskan haft tid att göra jämförelser mellan det kungl. förslaget till tredje huvudtiteln och statsutskottets yttrande över detsamma, torde herrarna ha funnit, att utskottet gjort avsevärda förändringar. Klart är, att när statsutskottet gjort detta, det varit därför att vi icke kunnat godkänna de grunder, varpå huvudtiteln varit uppbyggd, men då vi vidtagit förändringar, har det skett under gott samförstånd med utrikesdepartementet, med vilket vi hela tiden uppehållit kontakten vid detta arbetes utförande.

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

Ang. Sveriges representation i utlandet.
(Forts.)

Jag vill med anledning av det yrkande, som gjorts här av herr Lindhagen, säga, att om riksdagen i allmänhet när det gäller framställningar av enskilda motionärer ställt sig tveksam, så är det tydligt, att när det gäller frågor av denna karaktär, när det gäller utrikesrepresentationen, tveksamheten måste vara ännu större, och herr Lindhagen torde därför kunna förstå, att det måste vara utomordentligt starka skäl, som skulle ha anförts, för att vi skulle våga oss på att föreslå inrättande av en särskild representation i Kina. Jag torde icke behöva upplysa motionären om, att den motivering han förebragt i motionen icke var synnerligen omfattande och stark, och skulle vi givit oss in på detta, hade vi varit skyldiga oss själva och riksdagen att förebringa starkare skäl än motionären gjort för att komma med ett sådant förslag, detta så mycket mera som ett bifall till herr Lindhagens förslag skulle medföra en avsevärd utökning av kostnaderna på huvudtiteln, och vår strävan har i stället varit att söka nedbringa de kostnader, som denna huvudtitel representerar, såsom den föreligger från Kungl. Maj:t. Utskottet har därför icke tillstyrkt herr Lindhagens motion, och det förefaller mig att herr Lindhagen borde känna sig tillfredsställd, då utskottet varit så välvilligt, att det sagt, att vi *för närvarande* icke kunna tillstyrka ett sådant förslag.

Vad sedan herr Enhörnings förslag beträffar, får jag säga, att det givetvis är svårt för statsutskottets ledamöter att med säkerhet avgöra, vilken plats bör väljas till huvudstation, när det gäller att hava en gemensam representation för tre länder. Det är därför klart, att vi icke kunnat utan vidare välja bland de föreslagna platserna, utan det har skett efter samråd med vederbörande i utrikesdepartementet och det har därvid såsom rådgivare stått till buds en framstående kännare av orienten, som förordat att under nuvarande förhållanden borde Bukarest väljas. Jag ber för övrigt att få fästa uppmärksamheten på att ifrågasvarande sändebud skall vistas en del av året i vart och ett av dessa riken, och att vi skola ha en legationssekreterare i Aten. Men när min ärade länskamrat fäste uppmärksamheten på betydelsen av att uppehålla affärsförbindelser med Grekland, så får jag säga, att det kan man göra i lika hög grad genom en god konsulär representation, som på detta område säkerligen kan göra mer än diplomatien i allmänhet kan göra. Jag tror därför, att kammaren gör klokt i att även i denna del följa vad utskottet föreslagit, och jag får, herr talman, yrka bifall till statsutskottets förslag i alla de avseenden, som nu varit föremål för överläggning.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner skulle framställas särskilt beträffande vardera av de med I och II be-tecknade avdelningarna i den nu föredragna punkten.

- I fråga om avdelningen I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats
1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;
2:o) av herr *Enhörning*, att utskottets hemställan skulle bifallas

med den ändring, som föranleddes av att Aten bestämdes såsom bostads-*Ang. Sveriges representation i utlandet.*
ort för sändebudet i Grekland, Rumänien och Serbo-Kroato-Slovenska riket; samt

3:0) av herr *Lindhagen*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med de ändringar å sid. 34, i det tryckta utlåtandet, att dels å rad 2 uppfifrån orden "Japan" och "Kina" sinsemellan bytte plats, dels å rad 3 uppfifrån ordet "Tokio" ersattes med "Peking", dels ock å rad 7 uppfifrån ordet "Peking" utbyttes mot "Tokio".

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet i förevarande avdelning hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes enligt de angående avdelningen II framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen i nu ifrågavarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, i stället för det nuvarande ordinarie reservationsanslaget diplomat- och konsulsaspiranter, under rubriken attachéer (aspiranter) i riksstaten för år 1922 uppföra ett ordinarie reservationsanslag av 100,000 kronor. *Anslag till attachéer.*

Utskottet hade i den förevarande punkten med åberopande av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte från och med år 1922, med uteslutande av det under rubriken diplomat- och konsulsaspiranter upptagna ordinarie reservationsanslaget diplomat- och konsulsaspiranter, under rubriken attachéer (aspiranter) uppföra ett ordinarie reservationsanslag å 56,000 kronor.

Herr *Swartz*: Herr talman, mina herrar! Denna punkt innehåller i motiveringen ett rätt viktigt principuttalande. Då jag, som själv icke har deltagit i ärendets handläggning inom utskottet, förnummit, att en rätt utbredd önskan förefinnes i utskottet, att utskottet skulle bliva satt i tillfälle att ännu en gång taga denna sak i övervägande, och då jag själv till fullo instämmer i denna önskan samt övertygat mig om, att utskottets ärade ordförande icke vill motsätta sig ett sådant yrkande, tillåter jag mig hemställa, att denna punkt måtte till utskottet återremitteras, samt skall tillåta mig göra samma yrkande vid de punkter, som äga sammanhang med denna, nämligen punkterna 10, 12 och 16. För närvarande tillåter jag mig yrka återremiss på punkt 9.

Herr *Kvarnzelius*: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag icke åtnjuter samma förmån som den föregående ärade talaren att ha

*Anslag till
attachéer.
(Forts.)*

kännedom om någon allmän önskan inom utskottet att få denna punkt återremitterad, så får jag säga, att då är det ett viktigt område, som motiveringen till denna punkt rör sig om, skall det från min sida icke möta något hinder, att utskottet får detta ärende åter till sig för begrundande. Men det förefaller mig, som om endast motiveringen vid denna punkt borde behöva återremitteras. Vid de övriga punkterna, som den föregående ärade talaren omnämnde, är det intet, såvitt jag kan erinra mig, som äger det sammanhang med motiveringen här, att det bör föranleda ett återremissyrkande. Men om det emellertid är så, vilket jag icke haft tillfälle förvissa mig om, så möter det givetvis intet hinder om inte riksdagsbrådskan att återremittera dem.

Herr Swartz: Herr talman! Med avseende å den av den föregående ärade talaren uttalade tveksamheten, huruvida 10, 12 och 16 punkterna också behöva återremitteras, får jag säga, att det förhåller sig så, att motiveringen i punkt 9 motsvaras av klämmarna i punkterna 10 och 12, samt i viss mån även i punkt 16, men icke av klämman i punkt 9. Därför tror jag, att det är nödvändigt att verkställa återremiss på det sätt jag yrkat.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att beträffande den nu föredragna punkten endast yrkats att densamma skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 10.

*Extra anslag
till attachéer.*

I denna punkt hade utskottet, under hänvisning till vad under nästföregående punkt anförts, hemställt, att riksdagen måtte till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget attachéer (aspiranter) på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 44,000 kronor.

Herr Swartz: Herr talman! Jag tillåter mig att yrka återremiss på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning visades ifrågavarande punkt åter till utskottet.

Punkten 11.

*Anslag till
militär- och
marinatta-
chéer.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att i stället för det nuvarande ordinarie bestämda anslaget militär- och marinattachéer under samma rubrik i riksstaten för år 1922 uppföra ett ordinarie förslagsanslag, högst, 128,000 kronor.

Utskottet hade i den förevarande punkten av angivna orsaker hem-

ställt, att riksdagen måtte från och med år 1922 uppföra det ordinarie bestämda anslaget militär- och marinattachéer med ett från 28,000 till 40,000 kronor förhöjt belopp.

*Anslag till
militär- och
marinatta-
chéer.
(Forts.)*

Herr *L i n d h a g e n*: Herr talman! Jag vill bara uttala den meningen, att jag åtminstone icke kan förstå, vad vi över huvud taget numera ha att göra med militär- och marinattachéer. Stormakterna ha infört denna institution att användas för spioneri, och annan uppgift har den icke. De små nationerna hava efterapat den, så gott de kunnat. Den behöves blankt inte.

Jag yrkar avslag på denna punkt.

Herr *K v a r n z e l i u s*: Jag undrar, om det är riktigt, att militärattachéernas uppgift är att tjänstgöra som spioner. Den uppfattningen har åtminstone icke jag haft, utan de äro till för att följa med, hur krigsredskapen utvecklas på teknikens område samt hålla våra militärer à jour med den utveckling, som sammanhänger med vårt militärväsen. Ehuru det mycket väl — jag vill erkänna det — kunnat sättas under diskussion, huruvida militärattachéinstitutionen bör bibehållas i den omfattning, som den för närvarande har och är föreslagen till — och därvidlag är det nog så, att jag sannolikt skulle kunna komma till det resultat, att den borde kunna begränsas — så anser jag likväl icke lämpligt att så här utan vidare avbryta denna verksamhet. Tillsviðare böra vi åtminstone till någon del följa med vad som sker uti skilda delar av världen. Skola vi göra någon indragning här, får det väl ske efter en viss plan och i sådan ordning, att vederbörande i god tid få klart för sig, om deras verksamhet skall avbrytas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *L i n d h a g e n*: Vad den siste ärade talaren yttrade var av den beskaffenhet, att jag tyckte, att det inbjöd de medlemmar av kamraren, som tilläventyrs komma tillbaka till nästa riksdag, att då väcka en motion i denna fråga, och då få de kanske ett understöd av statsutskottet den gången.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvängande ja besvarad.

Punkten 12.

I denna punkt hade utskottet, i anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, tillstyrkt, att riksdagen måtte till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget handelsattachéer å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 140,000 kronor.

*Anslag till
handels-
attachéer.*

Anslag till
handels-
attachéer.
(Forts.)

Herr S w a r t z: Jag tillåter mig att yrka återremiss på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning visades den förevarande punkten åter till utskottet.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
lantbruks-
attachéer.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att å extra stat för år 1922 till lantbruksattachéer anvisa ett reservationsanslag av 77,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr K v a r n z e l i u s: Ja, herr greve och talman, som herrarna se, har utskottet haft den uppfattningen, att det här är ett anslag, som egentligen borde förekomma på nionde huvudtiteln och icke på tredje huvudtiteln. Och vi hava också skrivit en motivering i enlighet därmed, då vi hade tänkt oss, att jordbruksutskottet skulle kunna taga upp detta ärende och man därigenom utan alltför vidlyftiga arrangement skulle kunna få denna sak rättad. Nu har emellertid uppstått tvivelsmål, huruvida jordbruksutskottet äger befogenhet därtill, och för att icke i det hänseendet vålla några svårigheter, har jag efter samråd med några ledamöter av utskottet, som jag varit i tillfälle att tala vid, trott, att man skulle kunna lösa frågan på det sätt, som jag här anhåller att få hemställa om, nämligen att på sid. 44 i utskottsbetänkandet efter orden "föreslagen riktning" strykes återstoden av utskottets förslag i förevarande punkt och i stället tillfogas följande: "Då emellertid medel böra beviljas för avlönande under år 1922 av de nuvarande jordbrukskonsulenterna och anslag härtill numera icke lärer kunna anvisas under nionde huvudtiteln, torde det erforderliga beloppet, 29,000 kronor, böra för denna gång anvisas på tredje huvudtiteln. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må till lantbruksattachéer (jordbrukskonsulenter) på extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 29,000 kronor."

Under förutsättning att denna kammare beviljar detta mitt förslag, är det meningen att ordna det så, att samma yrkande framkommer även i andra kammaren.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmanen yttrade, att beträffande den nu föredragna punkten annat yrkande ej förekommit, än, av herr *Kvarnzelius*, att punkten skulle godkännas med den ändring, att yttrandet näst efter ordet "riktning" jämte den av utskottet gjorda hemställan avfattades sålunda: "Då emellertid medel böra beviljas för avlönande under år 1922 av de nuvarande jordbruks-

konsulenterna och anslag härtill nu icke lär kunna anvisas på nionde huvudtiteln, torde det erforderliga beloppet, 29,000 kronor, böra för denna gång anvisas på tredje huvudtiteln.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må till lantbruksattachéer (jordbrukskonsulenter) på extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 29,000 kronor."

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till herr Kvarnzelius yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

I anledning av vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen och under återopande av vad under nästföregående punkt anförts hade utskottet i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte till förstärkning av anslaget extra biträden och vaktbetjente vid beskickningar och konsulat å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 55,000 kronor.

Herr Swartz: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa om återremiss jämväl av denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning visades den ifrågavarande punkten åter till utskottet.

Punkterna 17—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att under förutsättning att Sverige-Amerikastiftelsen på annat sätt för svensk-amerikansk ömsesidig upplysningsverksamhet under 1922 anskaffade minst 120,000 kronor samt på de villkor Kungl. Maj:t eljest kunde föreskriva såsom bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen å extra stat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag, högst, 30,000 kronor.

På tilläggsstat för år 1921 hade för samma ändamål äskats likaledes ett förslagsanslag, högst, 30,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat följande:

"Ifrågavarande anslagsäskande avser ett ändamål som förut icke varit med statsmedel understött. Då utskottet under nu rådande ekonomiska situation anser den starkaste begränsning av anslagsbeviljande i dylika fall vara nödvändig, har utskottet funnit sig icke kunna för närvarande tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

*Anslag till lantbruksattachéer.
(Forts.)*

Anslag till extra biträden och vaktbetjente vid beskickningar och konsulat.

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen.

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen. Utskottet hemställer alltså beträffande 1922 års stat, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke må vinna riksdagens bifall.”

(Forts.) Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *O. U. B. Olsson*, vilken likväl ej antytt sin mening.

Herr *Olsson*, *Oscar*: Herr talman! Det gäller här ett litet anslag till en för svenskt näringsliv och för svenskt kulturliv ytterst betydelsefull anordning. Det är inte jag ensam, som tillmäter en stor betydelse åt denna upplysningsverksamhet. Det är också utom Kungl. Maj:ts kommerskollegium, socialstyrelsen, två av våra handelsdelegerade i Washington under år 1917, nämligen doktor *Lundbohm* och envoyén *Lagercrantz* samt alla regeringens delegerade vid internationella arbetskonferensen i Washington förra året. Det kan ju synas rätt så egendomligt, att statsutskottet vid sådant förhållande gått på avstyrkande av den kungl. propositionen, helst beloppet är så blygsamt som det är. Men jag tror icke, att jag går statsutskottets ära på något sätt för när, om jag ger den upplysningen här i kammaren, att det berodde på vad man även på parlamentariskt språk brukar kalla för en ren sinkadus, att frågan fick denna utgång i statsutskottet. Det var nämligen på det sättet, att avdelningen, som behandlade frågan i utskottet, var fullkomligt enig om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, men då frågan behandlades i utskottet, kom det i dagen, då det väcktes opposition mest i form av interpellationer, att åtskilliga handlingar i denna fråga voro hemliga, varför man ansåg, att frågan icke borde tagas utan vidare, då stor tveksamhet naturligtvis måste uppstå, särskilt bland de utskottsledamöter, som endast fått denna upplysning om saken. Man var alldeles förvånad över den upplysningen, och avdelningen hade icke tänkt på att införskaffa dessa handlingar. Jag vet icke varför dessa handlingar hemligstämplats, men vad som står i de hemliga handlingarna, har stått att läsa i *Svensk handelstidning*, naturligtvis icke därför att handelstidningen fått läsa de hemliga handlingarna, utan därför att i de hemliga handlingarna står självfallna saker och självfallna reflexioner av den art, att de icke på något sätt gå utanför ramen av den ansökningshandling, varpå Kungl. Maj:t har grundat sin proposition. Det var dock icke mindre än åtta ledamöter i statsutskottet, som röstade för Kungl. Maj:ts proposition, trots att saken låg så förfärligt illa till genom denna helt hastigt neddimpande upplysning i utskottet. Jag tror också, att sakens betydelse är av den art, att kamrarna, när de nu få se närmare på saken, dock komma att gå med på det kungl. förslaget.

Det är *Sverige-Amerikastiftelsen*, som i en av dess ordförande, professor *Arrhenius*, till Kungl. Maj:t ingiven inlaga skisserat organiserandet av denna svensk-amerikanska press- och upplysningsverksamhet och för detta ändamål begärt anslag. Detta ärende har kommit till utrikesdepartementet första gången så tidigt som på hösten år 1918, och med anledning av den framställning, som då gjordes beträffande önsk-

vårdheten och nödvändigheten av detta upplysningsarbete, var det, som de båda handelsdelegerade i Washington år 1917, doktor Lundbohm och envoyén Lagercrantz, inkommo med sitt livliga tillstyrkande. Sverige-Amerikastiftelsen föreslog följande organisation. I New York skulle en svensk press- och upplysningsbyrå upprättas, bestående av två chefer: två tidningsmän, en svensk, som skall ha ingående kännedom om det administrativa, kommersiella och kulturella livet här i Sverige, och en duglig amerikansk tidningsman med intim kännedom om de amerikanska förhållandena. Vid sidan av dessa två chefer skulle i denna press- och upplysningsbyrå sitta en representant för svenska handelskammaren i New York, en representant för svenska generalkonsulatet och dessutom ännu en amerikansk tidningsman. Vid sidan av denna svenska press- och upplysningsbyrå i New York eller rättare som dess ledare skulle i Stockholm finnas en presskommitté, likaledes bestående av fem ledamöter. Ordföranden i denna presskommitté skulle utses av Kungl. Maj:t. En medlem skulle representera utrikesdepartementets pressbyrå, två skulle tillsättas av Sverige-Amerikastiftelsen, och en representant skulle publicistklubben ha. Denna presskommitté står formellt helt och hållet under Sverige-Amerikastiftelsens ledning.

Motiven för den upplysningsverksamhet, som skulle organiseras enligt den plan, jag här skisserat, äro ju uppenbara för en var. Först och främst ligger det i svensk-amerikanarnes lika mycket som i svenskarnas här hemma intresse, att svensk-amerikanerna i Amerika ha de tillförlitligaste och säkraste upplysningar och uppgifter om förhållandena i hemlandet. Vidare är det naturligtvis för vårt land av allra största ekonomiska betydelse, att vårt näringsliv har ordentligt reda på förhållandena genom säkra informationer och goda förbindelser, då det gäller de amerikanska ekonomiska förhållandena. Det är därför icke alls egenodligt, att svenska näringsidkare ha förklarat sig vilja anskaffa fyra gånger den summa, som statsanslaget representerar, nämligen 120,000 kronor om året, för att denna upplysningsverksamhet skall under de betryggande former, som en statens verksamhet innebär, komma till stånd. Slutligen har naturligtvis också vårt folk det allra största intresse av att komma in i amerikanska förhållanden över huvud taget. Denna press- och upplysningsverksamhet skall nämligen icke allenast avse spridandet av kunskaper om Sverige bland amerikanerna, utan även i lika hög grad avse spridandet av kunskaper om Amerika bland svenskarna. Handelstidningen fäster med rätta uppmärksamheten på, huru illa svenska staten har tillvaratagit det svenska näringslivets intressen genom den upplysningsverksamhet, som är anordnad från svenskt håll i utlandet; och utgående från att Amerika väl ändå är den mäktigaste industri- och handelsnationen i världen och att Sverige icke med något land torde hava så stort intresse av att få en intim och säker förbindelse som med Amerika, fäster tidningen uppmärksamheten på att det följaktligen är av ett stort statsintresse att få denna fråga väl tillgodosedd. Nu ligger saken också på det sättet, att om staten icke ger dessa

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen.
(Forts.)

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

30,000 kronor i anslag, som nu begäres för i år och nästa år, kommer icke denna viktiga upplysningsverksamhet i gång, därför att, som jag antydde, de 120,000 kronor, som vissa näringsidkare och vissa näringsföretag här i Sverige velat ställa till förfogande, äro gjorda absolut beroende av svenska statens medverkan. Det är också helt naturligt, att den verksamhet, som det här är fråga om, icke kan utföras av utrikesdepartementets pressbyrå. Denna press- och upplysningsbyrå i New York skall naturligtvis stå i intimt samband med utrikesdepartementets pressbyrå i allt, som rör officiella saker, men det är också helt naturligt vad regeringsdelegationen i Washington år 1919 vid den internationella arbetskonferensen påpekade, att svenska utrikesdepartementets pressbyrå och upplysningsverksamhet icke kan tillgodose de syften, som denna press- och upplysningsbyrå skulle tillgodose. Delegationen, som bestod av följande medlemmar, direktör Edström i Västerås, yrkesinspektrisen fröken Kerstin Hesselgren, generaldirektör Huss, kanslisekreteraren Otto Johansson, fattigvårdsinspektören von Koch, talmannen Herman Lindqvist samt vice häradshövdingen Hjalmar von Sydow, säger beträffande den saken, att det synes vara klart, att utrikesdepartementets upplysningsavdelning bör vara den samlande punkten för allt det material, som härrör från offentliga myndigheter, och fortsätter sedan: "Säkerligen vore det av betydelse om en med nu nämnda organ samarbetande men utåt fullständigt fristående byrå kunde upprättas för sådan upplysningsverksamhet, som lämpligen bör framstå utåt såsom fullt självständig och för vilken något officiöst organ ej bör bära ansvaret." Det förefaller då vara ganska självklart, att saken bör ordnas på det här sättet.

Det kan komma, jag förutser det, den anmärkningen, att detta kunna vi vänta med till nästa år. Ja, visst kunna vi det! Vi skulle kunna vänta med dessa för vårt näringslivs vidkommande viktiga åtgärder till nästa år, men jag hemställer till herrarna, om det är lämpligt att vänta med åtgärder, som böra vidtagas nu och som enligt alla deras mening, som satt sig in i frågan och yttrat sig i frågan, böra vidtagas omedelbart, om icke nog så stora värden skola gå till spillo. Med utgångspunkt från vad jag nu har sagt, och särskilt betonande just den synpunkten, att alla sakkunniga myndigheter, som yttrat sig i frågan, varit fullt överens, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr von Koch: Herr talman! Såsom den föregående ärade talaren antydde, har den s. k. Washingtondelegationen, i vilken jag även varit medlem, tillstyrkt att en sådan upplysningsverksamhet som den nu ifrågavarande skulle komma till stånd. Jag tror, att det var en allmän mening bland oss, som år 1919 bereste Förenta staterna, att där råder en mycket stor okunnighet om Sverige och svenska förhållanden. Det kan vara en slump, som gör, att ett sensationellt meddelande kommer över till Amerika och där genom en vitt utgrenad pressorganisation sprides över hela landet. Är meddelandet av skadlig natur, så är det givet

att detta är mycket ofördelaktigt för Sverige. Å andra sidan är det allmänt känt för var och en, att det råder här i landet en ganska ofullständig kännedom om amerikanska förhållanden. Vilken uppfattning man än har om denna världsmakt, är det, som den siste ärade talaren antydde, på det viset, att det är en stor världsmakt, som det är fördelaktigt för oss att stå i bästa ställning till och att få de bästa upplysningar från om de framsteg, som där göras inom industrien och näringslivet samt på det sociala området. Det är erfarenheter av detta slag, som förmådde oss att år 1919 ingå till utrikesdepartementet med en hemställan, att det borde upprättas en fristående byrå för att meddela sådan upplysningsverksamhet, som nu är föreslagen skola meddelas av denna press- och upplysningsbyrå.

Jag vill särskilt understryka, att vi här i landet hava åtskilliga organisationer, som äro avsedda för att sprida upplysningsverksamhet om Amerika, men vi hava icke någon enhetlig organisation, som kan verka samlande och upplysande för landet i dess helhet. Jag vill också särskilt betona, att denna nya organisation icke tänkts skola bedriva verksamhet på något ensidigt sätt genom att bedriva propaganda, utan det skulle vara en allsidig upplysningsverksamhet å ena sidan om svenska förhållanden och å andra sidan om Amerika, som skulle bli föremål för byråns verksamhet. Jag tillåter mig även erinra, att det är ett utomordentligt stort intresse, som från vårt lands industrisammanslutningar, från sjöfarten och bankverksamheten visats detta företag. Under de två sista åren ha här insamlats belopp, uppgående till ungefär 150,000 kronor, för att skapa denna institution, men villkoret, för att den skall komma till stånd, är, att detta statsbidrag, som nu begäres, också beviljas. Jag tror, att var och en, som haft tillfälle att resa i Amerika och där stifta bekantskap med dem, som där bo och bygga, skola finna, att den här ifrågasatta verksamheten är av mycket stor betydelse för framtiden, och att dess realiserande skulle hälsas med utomordentlig tillfredsställelse icke minst av svenskamerikanerna. Syftet är mycket vittomfattande, nämligen att förena de båda länderna och skaffa säkra upplysningar om förhållandena, men samtidigt kommer en bro att byggas mellan Sverige och Amerika, och jag har därför, herr talman, velat begagna tillfället att för min del på det varmaste förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve W r a n g e l: Herr förste vice talman! När jag föreslog ett anslag av 30,000 kronor för år 1922 och för innevarande år till Sverige-Amerikastiftelsen, skedde det, emedan jag ansåg, att det syfte, som avsågs, var särdeles behjärtansvärt. Betydelsen för vårt land av en förbindelse med Amerika och våra där i stort antal bosatta landsmän — vare sig de äro svenskfödda eller ändock bibehålla sin svenska nationalitet — synes mig väl motivera ett understöd av statsmedel för denna sak, och det är därför jag gjort hemställan till Kungl. Maj:t om ett anslag till nämnda stiftelse.

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

Om bidrag
till Sverige-
Amerikastiftelsen.
(Forts.)

Herr Andersson, Gunnar: Herr talman, mina herrar! Då jag med några få ord velat förlänga debatten, är det därför, att jag har under vidsträckta resor i Amerika fått en alldeles bestämd uppfattning, att allvarliga och kraftiga tag måste tagas för att icke blott sammanföra svenskamerikanarne och hålla dem fast vid gamla fosterbygden, utan och vad som för mig ståt såsom icke mindre viktigt, bereda avsättning åt Sveriges framåtskridande industri, som visserligen är kvantitativt liten, men som dock har åtskilligt gott att giva i utbyte vid handelsförbindelser med den stora republiken därute. Det har framstått för mig som en oundgänglig nödvändighet, att vi få försöka finna olikartade praktiska former för att göra de två folken bekanta med varandra och göra våra producenter bekanta med de amerikanska förhållandena. Då ville ödet för några år sedan, att en behjärtad skandinavisk man skänkte sin förmögenhet till den stiftelse, som vi nu tala om. Vi hade därvid den synnerliga förmånen att såsom förste ledare för stiftelsen få en inflytelserik man i oberoende ställning, en man, som ägnade hela sitt liv åt denna sak, nämligen Mr. Henry Leach. Han har i hög grad lyckats genom sin entusiasm för denna sak organisera ett samarbete mellan de verkliga amerikanerna och de verkliga svenskarna. Vi hava kommit i förbindelse icke blott med dem, som flyttat in till Amerika, utan vi hava också, vilket eljest är ganska svårt för oss svenskar, kommit i förbindelse med de ledande kretsarna i Amerika. Vi byta studenter och bildat folk av olika kategorier. Amerikaner resa hit och finna, att de ha mycket att lära av oss, och svenskar resa till Amerika och finna där mycket att lära. Denna idé, denna tanke skall nu realiseras genom en ny institution, där man har stödet av en redan befintlig sådan. Våra officiella myndigheter, vårt utrikesdepartement finner vid prövning av förhållandena, att det är i högsta grad lämpligt att ha denna icke officiella förbindelse vid sidan av den officiella, och jag tror därför, att saken har den stora vikt och betydelse, att huru stora sparsamhetsvänner vi än äro — och jag tillhör, som herrarna veta, den extrema riktningen av dessa — det är skäl att taga under förnyad omprövning, om det icke skulle vara skäl i att offra de 30,000 kronorna för detta ändamål. Det har dock garanterats 600,000 kronor under fem år, d. v. s. 120,000 kronor per år av intresserade män och institutioner, och jag är icke nöjd med den något stubbsvansade motivering för avslag, som utskottet här presterat, utan jag anhåller, herr talman, att utskottet blir satt i tillfälle att ytterligare taga upp frågan och giva oss några andra skäl än dem vi nu här hört framställas, samt att utskottet måtte pröva, om icke här är fråga om en klok användning av pengarna, varför jag, herr talman, anhåller att få yrka återremiss av punkten till utskottet.

Herr Widell: Herr vice talman! Då detta ärende behandlades inom statsutskottets första avdelning mottogs det med mycket stor välvilja. Man fann ändamålet med anslaget i hög grad behjärtansvärt. Man var inom avdelningen av samma uppfattning om saken som ett par före-

gående talare. Anslaget blev också tillstyrkt av avdelningen, trots att vi funno, att det belopp som skulle erfordras var ganska högt och att framför allt utredningen var i hög grad knapphändig. När sedermera ärendet behandlades i statsutskottet framkommo upplysningar, att i detta ärende förelåg en hel del hemliga handlingar, som avdelningen icke haft en aning om, och då det givetvis icke kunde ifrågakomma, att utskottet skulle fatta beslut i ett ärende på grund av handlingar, som det icke sett, och tid för återremiss icke förefanns, bidrog detta till att statsutskottet gick på avslag. Jag säger icke, att det var det egentliga skälet, ty det egentliga skälet var en annan omständighet, som jag senare skall komma till, men detta var i alla händelser en bidragande orsak till att avdelningens ledamöter, som från början varit med om detta anslag, icke ansågo sig kunna tillstyrka detsamma. Nu har jag för min del tagit del av dessa handlingar och de ha visat för mig, att det är onekligen ett ganska behjärtansvärt ändamål, men å andra sidan är det klart, att beloppet är mycket högt, och därtill kommer, att enligt autentiska upplysningar, vilka jag just nu mottagit, det är icke nog med detta bidrag till stiftelsen, utan det har därjämte utlovats till denna ett ytterligare anslag av 20,000 kronor. Det är sålunda icke 30,000 kronor, som skola beviljas utan 50,000 kronor, därav 20,000 kronor av det allmänna anslaget för upplysningsverksamhet. Det är icke fråga om något mindre än att etablera ett privat ämbetsverk i New York, som visserligen skall stå i förbindelse med utrikesdepartementet här hemma och vår beskickning i Förenta staterna, men som är fullständigt oberoende av dem. Detta förefaller mig synnerligen betänkligt, och det var en av orsakerna, som föranlett statsutskottet att gå på avslag. En annan orsak var också de konsekvenser, till vilka ett bifall till framställningen i fråga skulle kunna leda. Det framhölls för oss, att det finnes åtskilliga andra liknande föreningar. Vi ha t. ex. Amitié franco—suédoise och vi ha flera dylika föreningar för spridande av upplysningsverksamhet om Sverige i främmande länder. Och om vi nu giva Sverige-Amerikastiftelsen detta anslag, kan man befara att liknande framställningar komma från andra håll.

På grund av vad jag sålunda anfört nödgas jag, herr vice talman, med allt erkännande av det synnerligen behjärtansvärda i Sverige-Amerikastiftelsen, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Clason: Jag skall för min del däremot anhålla att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Rent ekonomiskt vill det synas mig, som om saken har ett alldeles särskilt läge, när man med dessa 30,000 kronor faktiskt kan köpa sig 120,000 kronor under åtskilliga år för en synnerligen nyttig verksamhet. Men det är ju bara en detalj. Men om någon tid har måst få ett starkt intryck av de internationella förbindelsernas betydelse, måste det väl vara vår tid. Och likaledes måste den ha fått ett starkt intryck av nödvändigheten att därvid icke bara titta på grannstaterna och sin egen världsdel utan se litet längre ut.

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.*
(Forts.)

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

Det finnes då många håll, som man skulle kunna ha anledning att se på, men jag vågar understryka, att det knappast finnes något håll, på vilket det är så angeläget att ha blicken fäst som just på Amerika. Detta naturligtvis av flera anledningar. Jag tillåter mig endast att peka på den allmänt kända, att Amerika dock är den världsdel, där utom i vårt land det största antalet svenskar finnes; det är något över två millioner, om jag icke tager miste. Den tyngd, med vilken Förenta Staterna talar, när det gäller att lägga sitt ord i den internationella vågskålen, är allom bekant, och jag menar, att det under sådana förhållanden kan vara av största betydelse, att man på alla de vägar, som stå till buds, söker nå och komma i kontakt med dem där borta, vilka kunna ha ett alldeles särskilt intresse för oss, som känna sig som svenskar till ursprung, som känna till Sverige och känna för Sverige och som i följd därav också kunna vara benägna att vid skilda tillfällen tänka varmt om Sverige och svenska spörsmål i olika lägen. Det förefaller mig därför, som om man bör göra förbindelserna med dem där borta så starka som möjligt. Jag betraktar detta anslag som en utsträckt hand, och jag önskar, att den handen skall sträckas ut och förbli utsträckt, så att den kan tagas emot i så stor utsträckning som möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Kvarnzelius: Ja, herr talman, vad den saken beträffar, att utskottet icke skulle vilja sträcka ut en vänskaplig hand, förhåller det sig givetvis icke på det sättet, utan en av huvudanledningarna, varför utskottet kommit att avstyrka förslaget var den, att vi inom utskottet hade en känsla av att det kanske skulle komma att uppfattas annorlunda på andra sidan Atlanten än vi avsett och att det stolta amerikanska folket kanske skulle känna det litet mindre tilltalande, ifall svenska staten lämnade medel för drivande av propaganda inom denna stora nation. Det var ett av de bärande motiven, varför utskottet gått emot förslaget.

Jag begärde emellertid ordet icke endast för att säga detta, utan närmast med anledning av professor Gunnar Anderssons yttrande, då han sade, att utskottets motivering var något stubbsvansad. Ja, i det fallet vill jag säga, att i förhållande till den motivering som förekommer i den kungl. propositionen, måste utskottets motivering betecknas som synnerligen vidlyftig. Sålunda måste jag inlägga en gensaga mot att utskottet bestått denna punkt en stubbsvansad motivering.

Vidare vill jag säga, att ärendet icke är av beskaffenhet, att det behöver bli föremål för återremiss till utskottet. Kammaren kan mycket väl taga ställning till detta spörsmål direkt utan att återigen besvära statsutskottet med en förnyad behandling, som säkerligen icke kan resultera i något annat än på sin höjd en ny votering. Det är som herr Widell sade att vi på avdelningen först tillstyrkt detta förslag. Vi fångades nämligen av samma känsla som fångat många här i dag, men när vi kommo in i utskottet och andra meningar då gjorde sig gällande och uppmärksamheten fästes på att vi dock ha en bra representation i

Amerika och det kanske icke vore lämpligt att starta en annan organisation vid sidan av densamma, någon slags halvofficiell institution, som också skulle tillvarataga landets intressen, så var detta omständigheter, som gjorde, att vi kommo att ställa oss avvisande. När man vidare påvisade, att man icke visste vad denna förening förde i skölden, då man ej sett något spår av dess verksamhet, under sådana förhållanden och då det gällde ett internationellt och mycket ömtåligt område, ansågs det vara bäst avvakta föreningens start, innan staten lämnade något anslag. Visade det sig då, att det skulle gagna staten, ligger det i sakens natur, att staten icke komme att vägra sitt understöd.

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

Detta har varit skälet, varför utskottet ställt sig avvisande. Och icke kan detta uttydas på något sådant sätt, att de i utskottet, som voro emot detta förslag, icke skulle med fullaste hjärta instämma i den varma önskan, som här uttalats, att det skulle bli det mest goda samarbete mellan denna mäktiga nation och vårt land.

Herr von Sydow: Då jag var en av dem, som voro med i den svenska delegationen till Amerika år 1919, och sålunda en av dem, som gjorde framställning till Kungl. Maj:t om ett anslag för ifrågavarande upplysningsändamål, ber jag att få säga några ord i saken. Jag ber först att bestämt få understryka vad herr von Koch yttrade därom, att vi i många fall under vår vistelse i Amerika, även där man icke skulle kunnat vänta det, konstaterade en markant okunnighet om Sverige och det svenska folket. Det gjorde på oss ett nedstämmande intryck, att man på det viset fått en nedsättande föreställning om Sverige, att man i den amerikanska pressen fann framställningar om Sverige, som voro orimliga och löjliga. Efter överläggningar kommo vi överens om att det som behövdes var en institution, som skulle tillvarataga de svenska intressena och sprida riktiga föreställningar om oss och vårt land. Nu är det emellertid så, att sådana företag äro utomordentligt dyrbara i Amerika, och jag försäkrar herrarna, att för ett par hundra tusen kronor, som skola användas till pressyfte, får man i Amerika icke så mycket. Jag förstår mycket väl, att många tycker, att detta är ett stort belopp. Det är 30,000 kronor, som nu begäres av staten, och ifall det såsom nämnts på annan väg skulle beviljas ytterligare 20,000 kronor av statsmedel skulle beloppet alltså vara uppe i 50,000 kronor. Men nu har stiftelsen på egen väg skaffat 150,000 kronor. Det blir sålunda 200,000 kronor. Men det är i själva verket icke så mycket när det skall användas i pressyfte i Förenta staterna.

Jag kan icke förstå, att det finnes några hemliga handlingar i denna sak, åtminstone vet jag icke av några akter, som det varit den ringaste anledning att förhemliga.

Då herr Kvarnzelius yttrade, att man först bör se till vad denna förening har att bjuda på och sedermera, om dess verksamhet blir god, understödja densamma med statens medel, får jag säga, att om man icke nu giver understöd, får man aldrig se vad den kommer att bjuda

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.*
(Forts.)

på. Det blir då icke något anslag, ty de enskilda bidragen lämnas endast under förutsättning att staten giver anslag. Som ärendet nu ligger, tror jag, mina herrar, att det är all anledning att bevilja anslaget. Jag är bara tveksam om vilket som är det riktigaste: att yrka bifall till detsamma eller att yrka återremiss. Men det kan ju hända, att man vinner föga framgång med en återremiss, som herr Kvarnzelius sade, och därför ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Olsson, Oscar: Jag kan alltid säga, att enligt utrikesdepartementets framställning av saken låg frågan från början så, att jag till fullo förstår herr Widells tveksamhet, då det sipprar ut upplysning efter upplysning på ett angivet sätt. Med avseende vidare å vad utskottets ordförande sade om den stubbsvansade motiveringen får jag säga, att det förvånar mig, att icke hela denna aktsamling, som icke är hemlig, kunnat få inflyta i propositionen, så att saken legat klar ifrån början.

Men om vi nu bortse från alla dessa formella historier, skall jag bara taga upp två skäl, som tillkommit. Det ena var herr Kvarnzelius' påstående, att det stolta Amerika kanske icke vore belåtet med att Sverige bedreve propagganda. Det var kuriöst. Skulle icke det stolta Amerika vara belåtet med att det bildades en förening, som lämnade upplysningar om Sverige att spridas i Amerika och om Amerika att spridas i Sverige? Så ligger ju ändå saken. Det kan inte bli tal om att det skulle vara på något sätt stötande.

Vad så herr Widells anmärkning beträffar, nämligen att i fråga om flera andra länder det skulle kunna komma att från liknande föreningar framställas fordringar på understöd från Sverige i enahanda syfte, så vederlades detta i utskottet, och den som där slog ihjäl detta skäl var herr Widell själv, som, när det skälet framfördes, påpekade, att utom Sverige finns icke någonstädes en så stor svensk befolkning som i Amerika — den uppgår visst till 2,000,000 personer — och följaktligen knappast heller sådana kulturella, ekonomiska och kommersiella intressen som det här gäller.

När sålunda inga andra realskäl ha förekommit, ber jag, herr talman, att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till den kungl. propositionen.

Herr Lindhagen: Jag har begärt ordet, då herr Widell anförde som skäl emot anslaget, att det lätt kan bli ett prejudikat. Jag är nu icke rädd för prejudikat. Är det bra, så vill jag gärna ha det, och jag får verkligen säga, att i det ofantliga arbete, som vi måste utföra i världen för att sammanknyta alla brustna band, så är det icke nog med utrikesdepartementet och andra ämbetsverk. Man måste också giva det enskilda initiativet någon luft under vingarna, ty det kan utträtta mycket, där ämbetsverken inte kunna göra någonting.

I detta fall behöver man för övrigt inte frukta något prejudikat,

därför att såsom redan framhållits, det här gäller ett samförstånd med en befintlig svensk befolkning i Amerika.

Det är för övrigt nu fråga om ett litet upprepande, så långt förhållandena medgiva det, av en annan vidlyftigare fråga, som väcktes här i riksdagen i slutet av 1860-talet av en riksdagsman i andra kammaren — revisionssekreteraren Clas Albert Lindhagen. Han föreslog, att Sverige skulle sätta sig i spetsen för att de skandinaviska länderna skulle genom utsända personer, som voro besjälade av sitt kall, fara ut till Amerika och leda den då ofantliga emigrantströmmen in på vissa av motionären utpekade områden för att där borta bilda en sammanhängande skandinavisk nationalitet, som, när påfrestningar kommo, kunde tillika vara till gagn för oss. Framställningen gav icke något resultat, men det beklagades efteråt av många, att den icke föranledde någon åtgärd. Nu kan denna sista stormaktsdröm icke förverkligas längre. Nu är den svenska och skandinaviska kontingenten spridd därborta, men den hänger i alla fall ihop ännu litet här och var, och så länge den det gör är den något, som man bör söka upprätthålla en förbindelse med. Därför ser jag i det förslag, som nu föreligger, en liten avläggare av den större proposition, som framfördes i den svenska riksdagen år 1869 tror jag det var.

Jag ber, herr talman, på anförda skäl att på det livligaste få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Andersson, Gunnar: Som frågan ligger efter den diskussion, som nu här blivit förd, och då de övervägande skäl, som anförts, äro för anslaget beviljande, anhåller jag, herr talman, att få taga tillbaka mitt yrkande om återremiss och förena mig med dem, som här yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande, hade jag icke tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling inom utskottet. Om jag det haft, hade jag icke kunnat underlåta att giva min röst till förmån för Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga. De upplysningar jag sedermera fått om saken stärker mig ock i min redan då intagna ståndpunkt. Sverige-Amerikastiftelsen har till ändamål att arbeta för utveckling av förbindelserna mellan Sverige och Amerikas förenta stater, de kulturella såväl som de ekonomiska, och jag tror, att allt, som kan göras för att stärka förbindelsen med Amerika, där så många svenskar leva och arbeta, är till förmån icke minst för vårt eget land.

Jag anhåller därför för min del att få ansluta mig till dem som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga.

Herr Hallin: Herr talman! Jag har under utskottets behandling av denna fråga anslutit mig till dem, som yrkat avslag på den kungl. propositionen, och jag kommer att vidhålla denna min ståndpunkt vid den blivande voteringen här i kammaren. Mina skäl äro till

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen.
(Forts.)

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen.
(Forts.)

stor del principiella. Jag anser nämligen, att det mycket starkt kan ifrågasättas, huruvida det kan vara lämpligt, att man sätter statens stämpel på en enskild verksamhet av nu avhandlade art, vilket ju bleve fallet i händelse förslaget bifölles. Jag har icke heller kunnat undgå att taga intryck av de uttalade farhågorna för att man kan förvänta konsekvenser av oöverskådlig vidd genom ett bifall. Vi ha, som herrarna veta, åtskilliga andra föreningar, vilka verka för Sveriges intressen i utlandet. Jag skulle kunna räkna upp en hel del, men det torde vara onödigt. Går man nu här in på denna princip att bevilja vad Sverige-Amerikastiftelsen begär, kan man nog snart vänta sig anspråk från flera håll och har då svårt att säga nej. Här har sagts, att det är ett litet anslag. Ja, allting är ju relativt. För min del anser jag, att ett anslag på 30,000 kronor i dessa tider icke är så obetydligt. Jag vill för övrigt erinra om vad som för resten redan påpekats, att vi ha ett stort anslag för att främja upplysningsverksamheten i utlandet. Vi ha ett sådant, som utskottet litet längre fram i utlåtandet föreslår till 135,000 kronor.

När man nu hört åtskilliga talare uppträda i denna fråga, gör man sig den reflexionen, att vi måtte knappt ha någon representation i Amerika, eller att det måste vara illa ställt med vår representation där, eftersom man skulle vara nödsakad att skaffa detta lilla extra ämbetsverk bredvid. Så är ju ingalunda förhållandet utan utgå f. n. avsevärda anslag till den ordinarie diplomatiska och konsulära representationen i såväl Nord- som Sydamerika. Och av herr Clasons anförande fick jag det bestämda intrycket, att när man här hör, att det finnes så mycket pengar att få på enskild väg för denna sak, bör man bliva litet betänksam, helst när man sätter i samband med vartannat att man i denna huvudtitel fått lov att pruta på flera punkter i avseende å de äskade anslagen, men när man kommer till denna punkt, skulle hava råd att utan vidare bevilja t. o. m. ett nytt anslag på 30,000 kronor. Denna summa plus 120,000 kronor utgör ändå ett vackert belopp, som jag fortfarande ställer mig synnerligen tveksam, om man i dessa tider har skäl att offra, och detta för en sak, varom man har så ringa kännedom, som här är fallet. Jag vet icke i detalj huru pengarna skola användas, men jag anser det vara troligt, att det kommer att givas ut stora belopp till löner — en verkställande direktör får kanske 20,000 à 30,000 kronor om året etc., etc. Jag tror som sagt att vi ha all anledning vara aktsamma, innan vi gå med på anslag av denna beskaffenhet och jag ber fördenskull, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pålsson: Herr talman! För min del kommer jag också att rösta emot den kungl. propositionen och för bifall till utskottets förslag. Detta icke endast beroende därpå, att jag anser, att detta anslag är för litet verificerat, utan även av andra orsaker. Det har redan på privat svenskt initiativ drivits propaganda för Sverige i Amerika med resultat, att propagandamannen blivit förbjuden att fortsätta, fastän jag

har skäl att tro, att han icke trädde amerikanarnas rätt för när. Skulle nu svenska staten officiellt binda sig vid en propaganda genom anslag, och det möjligen ånyo inträder förbud för vissa yttringar av denna, så är det tydligt, att det bleve en blamage för svenska staten, som det icke vore så lätt att avlägsna.

Av denna anledning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr v o n K o c h: Jag ber endast att med anledning av den siste ärade talarens anförande få nämna, att, när denna fråga planerades i Sverige-Amerikastiftelsen med dess ordförande, professor Svante Arrhenius i spetsen, så utgick man just från den bestämda uppfattningen, att här *icke* skulle bedrivas någon ensidig propaganda i något syfte, såsom t. ex. för att återföra svensk-amerikanerna hit till landet. Syftet med den nu planerade verksamheten är sålunda rakt *motsatt* det, som den sista talaren antydde. Jag vet för övrigt icke alls vilken person talaren syftade på. Det är en fullkomligt opartisk upplysningsverksamhet det är fråga om i kulturellt, ekonomiskt och socialt avseende. Jag ber bara att få nämna detta.

Herr W i n b e r g: Det är för min del icke beloppets storlek, som verkar i någon mån avskräckande, utan det är andra principiella betänkligheter, som göra sig gällande. Jag måste säga, att är det verkligen så, som man säger här, att inte ens de ärade statsutskottsledamöterna ha klart för sig, vad denna institution bär i skölden, så bör det vara svårare för oss andra att bilda oss någon uppfattning därom. Och att, då man inte har någon aning därom, bevilja anslag, anser jag vara principiellt oriktigt.

Men det är en annan punkt jag skulle vilja peka på här — det är väl den, som ligger bakom — vilken av herr Gunnar Andersson formulerats så, att vi skola försöka hålla svensk-amerikanerna kvar vid fosterjorden. Det låter så vackert det där, men är det vår förnämsta uppgift? Är inte vår förnämsta uppgift i stället att söka hålla dem, som äro i Sverige, kvar, vid fosterjorden, så att inte de också nödgas emigrera? De som emigrerat ha måst göra det, därför att de inte kunnat få sin utkomst här i landet. Det är nog vackert att försöka behålla kontakten med dem, men det är inte det, som det här gäller i första hand, utan det gäller att bedriva arbetet så, att emigrationsströmmen minskas något för framtiden. Det anser jag vara den riktiga synpunkten.

Med utgångspunkt därifrån och med ytterligare beaktande av, att varken jag eller en hel del andra här vet vad denna institution bär i skölden, synes det mig vara klokast att låta med beviljande av anslag till denna institution bero, tills vi fått kännedom därom. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Vad denna institution har för uppgift ha vi väl alla åtminstone på känn. Det är väl i alla fall så, att innan alla världens folk sammansmälta till en enda ras, vilket nog kanske kommer att dröja många tusen år, vilja de olika nationaliteterna medvetet eller instinktivt vara något för sig själva, vilket de ju ock faktiskt äro. Och är en nationalitet splittrad genom landgränser, söka de upprätthålla förbindelser med varandra. Därför hyllar Sovjet-Ryssland som en av sina förnämsta principer den om nationernas självbestämmningsrätt.

Vad emigrationsproblemet beträffar, uppdrog herr Winberg ungefär samma frågeställning, som förekom på 1860-talet. Då var emigrationen oerhörd, och alla projekt gingo ut på att hämma emigrationen och hålla folket kvar i landet. Den talare och motionär i andra kammaren, om vilken jag talade, var den ende, som officiellt förfäktade en annan mening. Han sade: Det är bra att folket emigrerar, ty då få de det bättre där borta, och de kvarvarande få det bättre här hemma. Man får å andra sidan på detta sätt ett samband mellan större områden och därmed också ett närmande på samma gång mellan skilda nationaliteter.

Detta är också min mening och jag synes sålunda ha skilda åsikter med herr Winberg i detta avseende.

Herr Björkman: Jag skall för min del be att få vitsorda, att upplysningsverksamhet om Sverige och svenska förhållanden är högeligen av nöden bland våra svensktalande där borta i Amerika. Jag gjorde förliden höst en rundresa genom de östra och mellersta staterna och sammanträffade med tusentals svenskar där borta, sammanträffade med sammanslutningar av svenskar, och vart jag kom, så ställdes till mig det spørsmålet: Vill ni tala för oss? Vill ni hålla ett föredrag för oss vid någon sammankomst? Och jag svarade: Gärna, men vad vilja ni jag skall tala om? — Tala om det gamla landet, bådo de, tala om Sverige och svenska förhållanden. Tala om hur det är där hemma nu. — Jag höll mellan tjugo och trettio föredrag på olika håll, från Boston och bort till Mississippi, och jag kan nämna, att lokalerna i regel aldrig räckte till, och i vissa städer i Minnesota hyrdes de största lokaler, som funnos, och de fylldes till sista plats av svenskfödda eller av svenskers barn.

Jag är ju inte fullt på det klara med det arbetssätt den förening har, som anslaget här gäller. Men vad här sagts i detta avseende gör, att jag, herr talman, med den kännedom jag har om behövligheten av upplysningsverksamhet om Sverige där borta, särskilt bland de uppväxande barnen, den uppväxande ungdomen, på dessa grunder ber att få meddela, att jag kommer att rösta för bifall till förslaget.

Herr Olofsson: Jag ber bara för min del få säga, att det skulle te sig ganska underligt, om riksdagen utan vidare ginge med på detta förslag. Det är icke beloppet det här är fråga om, utan det

är en princip, att man vill ha reda på, vartill pengarna skola användas, innan man beviljar dem.

Här har man på 21 rader i förslaget motiverat, varför Kungl. Maj:t yrkar på detta anslag från riksdagens sida. Det finns intet program framlagt för denna förening, så att statsutskottet eller riksdagen har det minsta reda på, i vilken riktning det här arbetet skall bedrivas, och föreningen har inte visat prov på någonting, så det hela förefaller ganska underligt. Nu talar man ena gången si och andra gången så. Den siste ärade talaren menade, att det gäller en upplysningsverksamhet, som skall bedrivas i Amerika, en upplysningsverksamhet, som skall gå ut på att ge giva svensk-amerikanerna uppgifter om, huru det är i Sverige nu, och på det sättet om möjligt återförvärva en hel del svensk-amerikanare till Sverige. Så säger en annan: Det är visst icke dess uppgift, utan det är rätt och slätt en kulturell och ekonomisk uppgift, som här föreligger. Jag vill säga, att när det gäller kulturella uppgifter, så är det verkligen en hel del personer, som, så fort de höra detta ord, rent av få flugan. Då kunna de vara med på snart sagt vad som helst. När man icke ens kan få programmet för denna förening framlagt eller veta vad dess syftemål är utan rakt i blindo skall bevilja anslag, så kan jag icke gå med därpå.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Bäckström: Jag måste säga några ord med anledning av den vändning debatten fått genom vissa talares inlägg. Jag uppkallades nu närmast av herr Björkmans mycket välmenande anförande.

Här är icke alls fråga om svensk-amerikanerna, detta är ett missförstånd. Vi måste komma ihåg, att Sverige-Amerikastiftelsen avser att sammanföra till ömsesidig förståelse svenskar och amerikanare, icke svenskar och svensk-amerikanare. Detta senare är icke sällskapets speciella mål. Sällskapet har således ingen önskan att göra propaganda, framför allt icke att driva propaganda för våra svensk-amerikanares återvändande till Sverige. Naturligtvis vill sällskapet gärna söka ge dessa svensk-amerikanare mera kännedom om det gamla Sverige, det är klart, men någon önskan att göra propaganda bland dem finnes icke hos sällskapet. Alla de argument, som framkommit mot anslaget av denna orsak, måste således tillbakavisas. Propaganda bland svensk-amerikanerna är heller icke sällskapets syfte med den nu framlagda planen, och det är mycket viktigt, att vi stryka under detta, därför att amerikanarne äro mycket känsliga på denna punkt. De vilja att vi skola umgås med dem som amerikanare och inte bara söka sträcka våra händer mot svensk-amerikanarne.

Jag vill vidare säga — eftersom jag uppträdde ganska livligt emot det här anslaget inom utskottet — att den utredning, som fanns i propositionen, var synnerligen bristfällig, d. v. s. den var kortfattad, och tyngdpunkten var förlagd till vissa handlingar, som icke utskottet eller ens avdelningen tagit kännedom om. Det gjorde att debatten inom

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen.
(Forts.)

utskottet var, liksom den debatt, som föres här i dag, förvirrad och full av missförstånd om vad saken egentligen gällde, och jag själv gjorde mig till tolk för åtskilliga av dessa missförstånd, då jag särskilt hävdade den ståndpunkten, att man icke finge bidra till att i Amerika skapa en känsla av att vi vilja göra propaganda bland svensk-amerikanerna. Hade jag då vetat, vad jag sedermera erfarit genom att taga kännedom om de där handlingarna, och således känt planens verkliga innebörd, skulle jag icke ha uppträtt på det sätt jag gjorde inom utskottet, ty den sak, detta anslag i själva verket gäller, är utan tvivel mycket behjärtansvärd.

Som det nu är, mina herrar, har det tyvärr kört fast på nytt, men jag skulle vilja hoppas, att det finnes någon möjlighet att reda upp det, så att den goda idé, som ligger till grund för denna framställning, dock skall kunna realiseras. Då det icke förhåller sig så, som herr von Sydow trodde, att statsbidrag är ett villkor för att övriga bidrag skola utgå, utan det här endast gäller att skaffa ihop en viss kvantitet pengar, så vill jag uttala den förhoppningen, att det skall lyckas att på privat väg skaffa de pengar, som behövas för att börja denna verksamhet. Blir denna verksamhet sådan som meningen är att den skall bli, så är jag alldeles övertygad om, att riksdagen framdeles icke skall draga sig för att taga under allvarligt övervägande, om den icke kan stödja densamma.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Det förhöll sig ju på det sättet, som herr Widell anförde, att när förslaget från avdelningen inkom till utskottet, så hade avdelningen för sin del tillstyrkt det. Då emellertid i propositionen föga upplysning lämnats om programmet för stiftelsens verksamhet och vartill dessa medel egentligen skulle användas, så utspann sig därom i statsutskottet en längre diskussion. Därvid visade det sig, att den kännedom, som man ägde om stiftelsen, icke var tillräcklig för att klart ange syftet med stiftelsens verksamhet. Där liksom här divergerade i detta avseende uppgifter och upplysningar rörande vad som vore huvudsyftet med stiftelsens arbete. Under sådana förhållanden ordnades saken enligt utskottets mening på det sättet, att man å punkt 28, där man eljest hade tänkt tillstyrka ett anslag av 120,000 kronor för upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige, höjde anslaget från 120,000 till 135,000 kronor med underförstådd mening, att Kungl. Maj:t därigenom skulle sättas i tillfälle att efter närmare prövning av denna sak disponera medel för understöd åt amerikastiftelsen sedan ytterligare upplysningar blivit av stiftelsen ifråga lämnade och därest Kungl. Maj:t ansåge tillräckliga upplysningar för beviljande föreligga. Under sådana förhållanden, och då det som sagt visat sig, att sådan utredning knappast föreläge att man utan vidare i ett direkt anslag borde bevilja medel för ändamålet ifråga, men medelstillgång beretts på annat anslag, så synes det, som om man i det skick frågan

befinner sig skäligen bör följa statsutskottets hemställan på denna punkt, till vilken jag ber att få yrka bifall.

*Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)*

Herr von Sydow: Mina herrar! Då det har sagts här, att man icke riktigt känner till, hur pengarna egentligen skola användas, vad det är fråga om för organisation och hur det hela skall ordnas, ber jag få meddela, att Sverige-Amerikastiftelsen ingått till Kungl. Maj:it med en framställning, vari givits en fullständig plan för företagets verksamhet. Det säges däri, att man vid sidan om föreningen skall organisera ett självständigt pressföretag under Sverige-Amerikastiftelsens överinseende. Företaget, som skall samarbeta med utrikesdepartementets pressbyrå och med beskickningen i Washington, "skall bestå av en skicklig svensk pressman med intim kännedom om Sverige och svenska förhållanden, vår administration, vår handelspolitik, våra finanser, industrier m. m., samt av en framstående amerikansk journalist med intim kännedom om amerikanska förhållanden och goda relationer till den amerikanska publiciteten. Den svenska pressmannen skall närmast upprätthålla kontakten med beskickningen i Washington". Jag vill icke trötta herrarna med att läsa upp det hela, men här finnes en fullständig plan för verksamheten. Jag förstår därför icke, varför statsutskottet, som, enligt vad jag förmodar, haft tillgång till denna plan, icke kan anse frågan utredd. Senast i dag har det sagts mig från ledande håll inom föreningen, att det är ett villkor för att dessa på enskild väg anskaffade medel skola stå till förfogande, att det lämnas bidrag från statens sida, så att det hela kommer under statlig kontroll. Det har också sagts mig, att dessa bidrag utlovades för några år sedan, när tiderna voro helt andra än nu, och att helt säkert några av dem, som då lovade medel, kommit i så förändrade omständigheter, att de gärna skulle se, att de finge slippa betala dem nu.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till propositionen.

Herr Björkman: Herr talman! Jag förstår icke, hur de få ord jag yttrade kunde tolkas på det sätt, som en ärad talare på Stockholmsbänken gjort. Jag meddelade, att enligt de erfarenheter jag gjort även bland de svenskfödda därborta och deras barn behöves upplysningsverksamhet om Sverige och svenska förhållanden, detta icke minst därför, att i de amerikanska tidningarna under kriget spredos rena rövarhistorier om Sverige och svenska förhållanden. Jag skall icke ingå på några detaljer i detta avseende, och mina anföranden där borta gingo icke heller ut på att uppmana folk att resa hem till Sverige. Men det må jag säga, att vart jag kom träffade jag personer, som sade, att de gärna ville och skulle hem till Sverige. Sverige var för dem det gamla hemmet.

Jag har velat säga detta för att rätta det missförstånd, som tycks ha gjort sig gällande på ett par håll.

Om bidrag
till Sverige-
Amerikastif-
telsen.
(Forts.)

Herr Winberg: Herr talman! Såvitt jag fattade herr Bäckström rätt, så skulle han efter att ha fått del av några hemliga handlingar nu delvis ha ändrat ståndpunkt i frågan gent emot den han förut intog i utskottet. Är denna min uppfattning riktig, så är det ett ytterligare skäl för mig att vidhålla min ståndpunkt, ty är det så, att vi icke kunna få klarhet i, vad det är fråga om, utan detta är förbehållet några vissa personer, som kunna få taga del av vissa hemliga handlingar, så synes det mig vara något sjukt i saken. Jag menar, att om vi skola besluta i en sak som denna, så skall det vara klara papper på bordet, så att det icke bara är några utvalda ledamöter, utan kammarens ledamöter i allmänhet, som få kännedom därom. Detta är, som sagt, ytterligare ett skäl för mig att vidhålla min ståndpunkt och mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Herr talman, mina herrar! Det är i anledning av det sista i härads hövding von Sydows anförande som jag skall be få säga några ord. Han meddelade, att de enskilda givare, som här lämnat bidrag, ha uppställt som villkor, att bidrag även skall lämnas av staten, och motivet härför vore, att man ville ha en garanti för, att medlen komma till en riktig användning. Häri ligger, såvitt jag förstår, själva kärnpunkten, huruvida riksdagen skall taga ställning till detta spörsmål i den ena eller andra riktningen. Beviljar staten dessa medel, så skänker den sitt förord, tager så att säga parti för stiftelsen, och hela verksamheten blir sålunda ytterst svenska staten ansvarig för. Då är det givet, att det ligger stor vikt uppå, att utrikesdepartementet ser till, att det går till på sådant sätt, att det icke medför några för landet obehagliga följder.

Jag tror således att det icke går an att bara slå an känslosträngarna här, utan man måste även ha klart för sig, vilka förpliktelser det medför för landet, ifall vi ge detta anslag för bedrivande av propaganda i ett annat land. Det var också därför, som handlingarna hemligstämplades, emedan man icke ville ha denna offentliga diskussion i pressen. Det kunde ju lätt missförstås där ute, och man kunde ha lagt en annan mening i det än någon här i landet säkert menar med det. Nu har emellertid denna diskussion förts, och den är ju icke hemlig. Jag vill sålunda säga, att om riksdagen nu här beviljar detta anslag, så måste man förutsätta och förvänta, att utrikesdepartementet ser till, att icke något kommer att inträffa, som i framtiden kan ge oss anledning att ångra beslutet.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag vill endast i anledning av herr Kvarnzelius' anförande fästa uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:it och utrikesdepartementet i den presskommitté, som skall arbeta här i Stockholm, ha var sin representant, således representeras av två personer i denna kommitté. Följaktligen, den kontroll, som be-
löves för att svenska staten skall kunna vara övertygad om att pengarna

användas på rätt sätt, är lämnad under mycket betryggande omständigheter.

Vad hemlighetsmakeriet beträffar, klargjorde herr Kvarnzelius ingående den saken. Jag ber få fästa herr Winbergs uppmärksamhet på, att i de hemliga papperen står ingenting annat än vad som står i den P. M., jag har framför mig och som icke var hemlig utan överlämnades från sekretariatet. En redogörelse av dess innehåll finnes också i Svensk Handelstidning.

Om bidrag till Sverige-Amerikastiftelsen.
(Forts.)

Herr Bäckström: Jag ville endast till herr Winberg säga det samma, som herr Oscar Olsson nyss sagt. De där hemliga handlingarna, som herr Winberg var så rädd för, äro inga märkvärdigheter alls. I denna stund vet herr Winberg genom den debatt, som förts här i dag, lika mycket om dessa handlingar, som jag själv.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Olsson, Oscar, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 A punkten 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 56.

Punkten 22.

I denna punkt hade utskottet till en början anfört:

"I en inom första kammaren av herr E. O. V. Wavrinsky väckt motion, nr 19, har föreslagits, att riksdagen ville även på 1922 års stat uppföra ett anslag av 2,000 kronor till den internationella fredsbyrån i Bern.

Anslag till fredsbyrån i Bern m. m.

Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)

Vidare har i en likaledes inom första kammaren väckt motion, nr 91, herr C. Lindhagen hemställt, att riksdagen ville 1:0) återinföra i riksdagen under tredje huvudtiteln ett bidrag till den folkliga fredsbyrån i Bern samt dels höja det i tilläggsstat för 1921 uppförda anslaget från 750 kronor till 2,000 kronor och dels å extra stat för 1922 2:0) anslå till dess avdelning, svenska freds- och skiljedomsföreningen, såsom årsbidrag till dess förvaltningskostnader av åtskilliga slag 5,000 kronor, samt till resbidrag till nordiska fredskongressen i Köpenhamn samt internationella unionens generalförsamling 1921 och liknande bidrag 1922 ett årsbelopp av 4,000 kronor eller sammanlagt ett förslagsanslag å högst 9,000 kronor att uppföras dels å tilläggsstat för 1921 och dels å extra stat för 1922."

Utskottet hade i samma punkt på anförda skäl hemställt,

a) att herr Wavrinskys motion nr 19:I och herr Lindhagens motion nr 91:I, den sistnämnda i vad densamma avsåge anslag å 1922 års stat till internationella fredsbyrån i Bern icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att herr Lindhagens motion nr 91:I, i vad den rörde anslag för år 1922 till svenska freds- och skiljedomsföreningen ej heller måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade anmälts av herr C. G. Ekman utan antydd åsikt.

Herr W a v r i n s k y: Herr talman! Utskottet hemställer nästan enhälligt om avslag på motionärernas framställningar, nästan enhälligt, ty vid utskottsutlåtandet i denna punkt är antecknad endast en reservation — men ett lejon.

Det är ägnat att väcka förvåning, synnerligast hos motionärerna, att utskottet icke tagit någon hänsyn till motionärernas motivering. Här om finnes i utskottsutlåtandet icke ett ord. Jag är övertygad om att, ifall utskottet hade haft tid — ty det är väl bristande tid, som är orsaken — att sysselsätta sig med den sidan av ämnet, skulle utgången ha blivit en annan.

Vad motionärerna framhållit är vad den andre motionären, herr Lindhagen, så ofta efterlyser, de andliga värdena i denna fredsrörelse. Utskottets avstyrkande utlåtande baserar sig helt och hållet på en ekonomisk tablå, som — jag skall närmare gå in på det senare — genom ensidighet och bristande fullständighet kommer, alldeles oavsiktligt — därom är jag viss — att verka fullkomligt missledande. Då utskottet icke haft tillfälle och tid att taga hänsyn till de värden, som jag tillåt mig kalla de andliga värdena, skall jag för att ställa frågan på rätt bog be att få göra några påpekanden i detta hänseende, ehuru tiden för riksdagen i närvarande stund är synnerligen dyrbar.

Det är allmänt känt för dem, som varit intresserade av denna verksamhet och följt med den under tidernas lopp, vilket stort och värde-

fullt arbete fredsföreningarna utträttat. Fredsföreningarna ha höga och gamla anor. Under mitten av förra århundradet, då en fredsväg gick över Europa och Europas främsta statsmän och folkledare deltog i denna rörelse, uppkommo dessa fredsföreningar, som nu ha sin anknytningspunkt i den internationella fredsbyrån i Bern. Men då dessa föreningar bildades, hade de ingen anknytningspunkt. Det förekom intet enigt samarbete mellan dem. Det bildades verkligen en hel del internationella föreningar, men inga som omfattade alla länder. De voro snarare konkurrenser till varandra. Det var först år 1892, då den interparlamentariska unionen höll en konferens i Bern, som den internationella permanenta byrån kom till stånd. Detta skedde på framställning och yrkande av Fredrik Bajer, och byrån fick till principal en kommission bestående av representanter för de olika rationella fredsföreningarna med en president. Förste presidenten blev förslagsställaren, Bajer, själv.

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)*

Det är betecknande för värdet av denna Bernbyrås, som den i korthet kallas, arbete, att dess båda verkställande funktionärer, direktören och generalsekreteraren, redan andra året efter det nobelpriset började delas ut, finga detta pris. Det visade sig nämligen, att byråns ekonomi var synnerligen svag, och att direktören och generalsekreteraren måste offra så mycket av sina krafter och sin egen förmögenhet på detta arbete, att det var nödvändigt att ge dem det ekonomiska stöd, som de behövde för att kunna fortsätta detta arbete. Från de olika staterna fick byrån till en början intet anslag. Den fick sedermera ett anslag från schweiziska staten, men först 1902 gav svenska staten, först av alla andra stater, ett anslag på 750 kronor. Detta anslag har sedermera utgått på den tredje huvudtiteln år efter år utan någon invändning, på enhälligt tillstyrkande av statsutskottet, med enhälligt bifall av kamrarna, och i föl höjdes detta belopp, 750 kronor, till 2,000 kronor, som i år utgår till byrån i Bern.

Men ekonomien var fortfarande svag, och arbetet i byrån krävde stora uppoffringar. Endast några små donationer kommo byrån till del. Då inträffade något, som hjälpte byrån på fötter, och det var, att den norska nobelkommittén år 1910 tilldelade byrån såsom sådan hela nobelpriset. Då först fick denna internationella permanenta byrå den grundfond, på vilken den kunde bygga sin fortsatta verksamhet. Det är emellertid nödvändigt, att den verksamhet byrån utövar icke får dö bort till följd av att icke något tillskott till bestridande av dess arbetskostnader kommer till stånd. Det är nog så, att föreningarna själva äro fattiga och kunna mycket litet göra. Det är endast ett fåtal stater, som lämna något anslag, och den grundfond, som bildats, vill byrån naturligtvis icke göra något bruk av, och i synnerhet i dessa krävande och farofyllda tider av ekonomiskt betryck, vari vi leva, är det alldeles nödvändigt att bevara och skydda den säkerhetsfond, på vilken den permanenta byråns bestånd vilar.

Så kom kriget. Det är naturligt, att denna institution liksom alla

Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)

internationella institutioner bröts och splittrades av kriget. Då inträdde de stora svårigheterna i högre och växande grad. Givetvis måste ansträngningarna nu koncentreras på att så mycket som möjligt samla och hålla ihop de föreningar, som hade sin anknytningspunkt här i byrån. Detta arbete var naturligtvis av mycket krävande natur, som man kan förstå, om man tänker på hur alla andra internationella institutioner har ramlat sönder. Jag vet endast en internationell institution, som under hela kriget så gott som oavbrutet fortsatte sin internationella verksamhet, emedan den var byggd på broderskapets grund, nämligen den internationella goodtemplarorden. Alla andra internationella föreningar brusto. Under sådana omständigheter måste naturligtvis allt arbete koncentreras på ett återställande av denna byrås inflytande och sammanhållande kraft för framtiden. Då mer än någonsin var det nödvändigt att emot det ekonomiska tryck, varunder världen levde, under all den förstörelse, som gått över världen, och emot de nedbrytande krafter, som rasat, sätta uppbyggande krafter och se till, att i folkens sinnen en rotfast fredsvilja planterades. Det är därpå denna byrås verksamhet har gått ut. Härom har detta utlåtande ingenting att för- måla.

Till de upplysningar, som ställdes till utskottets förfogande, hörde också en ekonomisk tablå från byrån i Bern. Det är uteslutande den, som utskottet har fäst sig vid. Utskottet redogör därför. De siffror, som anföras, äro korrekta. De avse budgeten för åren 1918 och 1919 samt 1920. Siffrorna visa, att byråns tillgångar år 1919 uppgått till närmare 48,000 francs och dess utgifter samma år endast till 42,000 francs, i runda tal, varigenom uppstått ett överskott av omkring 5,500 francs. Men hur uppkom denna gynnsamma ställning? Jo, därigenom, att man i Schweiz satte i gång en insamling för att rädda byrån, en insamling, som gav nära 31,000 francs. Dessa 31,000 francs ingå i inkomsterna för 1919 men icke i inkomsterna för 1920, då ett underskott av 13,340 francs uppstod, emedan den summa, som insamlats för att stärka byråns ställning, lades till grundfonden och endast räntan sedan kom byrån till godo. Det synes mig, som om utskottet, då den uppger dessa siffror, hade anført dem för att antyda, att detta icke skulle vara ett klokt och korrekt tillvägagångs- sätt. Det synes mig, som om utskottet hade menat, att dessa 31,000 francs skulle ha ätits upp av byrån så att säga, använts för att skydda den mot det tryck den lidit under till följd av de svåra ekonomiska förhållandena. Jag anser, att det är fullkomligt rätt, när byrån försökt under de svåra tider, i vilka vi nu leva, konsolidera sin ställning, på det att det fredsarbete av yttersta vikt den bedriver icke skulle komma att riskeras för framtiden.

Det anmärktes av utskottet i samband därmed, att byrån har en grundfond, en tillgång på över 300,000 francs. Men här är det märk- ligen, att utskottet icke nämner något om dess passiva, dess skulder, som uppgå till över 100,000 francs, varför den behållna grundfonden endast

blir omkring 200,000 francs eller ungefär 150,000 svenska kronor. Det synes mig nästan ligga något försåtligt — oavsiktligt det också, menar jag — i när utskottet säger, att "de utgifter under nämnda år, som kunna anses komma byråns egentliga uppgifter tillgodo, utgöra jämförelsevis obetydliga belopp", och så nämner dessa belopp för utgivandet av dess tidning samt för bibliotek och propaganda. Men en utgiftspost, som här i detta fall är den viktigaste, nämligen för porto, telegraf och telefon, som går till 1,741 francs, den nämner utskottet ingenting om. Denna visar emellertid, vari verksamheten egentligen består. Den består i att genom meddelanden per post och telegraf söka hålla tillsammans de splittrade krafterna, och vad som egentligen i stort sett kunde göras var att koncentrera sig på detta arbete, som naturligtvis är synnerligen viktigt, liksom det varit på det interparlamentariska området. Jag antar, att den interparlamentariska byråns sekreterare skulle komma att le ganska mycket, om man satt i fråga, att de kostnader, som under dessa krigsår nedlades på den interparlamentariska byrån, skulle ha varit av samma slag som förut, och jag undrar, om man kan klandra, att arbetet under krigsåren och därefter till så stor del koncentrerades på detta sammanhållningsförsök. Han skulle le, om man klandrade, att den interparlamentariska byrån koncentrerat sitt arbete på alldeles samma sätt. Detta var naturligtvis det enda som egentligen i stort sett då kunde göras. Utskottet tillägger, att "huvuddelen av utgifterna utgjorts av arvoden till personalen, för vilket ändamål utbetalats 23,496:95 resp. 18,400 francs." Menar utskottet, att byråns direktion, när kriget bröt ut, skulle ha avsatts, att man skulle ha upplöst byrån och upphört med verksamheten? Om man emellertid inte gjorde detta, måste man naturligtvis betala funktionärerna de arvoden, som voro dem tillerkända, och anstränga sig för att upprätthålla byråns verksamhet. Det synes ju också av de angivna siffrorna, att dessa omkostnader sänkts från 23,000 till 18,000 francs därigenom, att två av de biträdande sekreterarna avskedats och arbetet sedermera koncentrerats och fördelats på de övriga, på direktören och generalsekreteraren. Att kostnaderna för byråns ledning äro så stora som 18,400 francs synes utskottet särskilt fästa sig vid och mena, att den egentliga uppgift byrån haft varit att betala sina funktionärer. Jag ber att få påtala denna insinuation, ty den är icke grannlaga. 18,400 francs är visserligen en stor utgift, men jag ber att för jämförelse få fästa uppmärksamheten vid att interparlamentariska byrån åtnjuter det dubbla beloppet, och då har den interparlamentariska byrån endast ett antal av 23 grupper att hålla tillsammans, under det att den internationella permanenta byrån i Bern omfattar omkring det dubbla antalet. Men jag gör naturligtvis icke några jämförelser mellan den interparlamentariska byrån och denna byrå för att nedsätta den interparlamentariska byrån, tvärtom. Jag har själv ivrat för att denna skulle få allt det stöd den kunde få under de betryckta förhållanden, som den arbetat under. Men jag ber att få göra de få medlemmar av första kammaren, som äro närvarande, uppmärksamma på

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Korts.)*

Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)

en omständighet, som här är av vikt, nämligen att denna internationella permanenta byrå har utträtt mera än den interparlamentariska byrån förmått. Den har nämligen under år 1919 fått till stånd en fredskongress i Bern, vilket den parlamentariska rörelsen icke kunde åstadkomma. Vi ha inom den interparlamentariska unionen icke haft någon konferens på många år — vi få en först nu i år här i Stockholm. Den kongress, som hölls 1919 i Bern, är märklig, därför att vid den sammanfördes representanter för fredsföreningarna från båda de stridande lägren. Där voro belgarna representerade genom byråkommissionens president Lafontaine. Där var Frankrike representerat genom en hel rad av gamla fredskämpar, professor Ruysen, den gamle f. d. kaptenen Gaston Moch m. fl., Tyskland representerades av professor Quidde och av baron de Neufville och en hel del andra, och Österrike av den numera avlidne Hermann Fried. Denna kongress hölls i försoningens och enighetens tecken, och utskottet har fått en redogörelse för resultatet av denna kongress, utvisande, att kongressens arbete gick ut på att stödja nationernas förbund, för att det skulle kunna utvecklas till att en gång bli ett folkens förbund. Denna bedrift, vill jag säga, av den internationella permanenta byrån bör icke lämnas ur sikte, när man uttrycker sig i utskottsutlåtandet, som det synes mig, med ringaktning och bagatelliserar det arbete, som byrån utträttat.

Jag kan under sådana omständigheter, herr talman, icke underlåta att yrka bifall till min motion. Jag säger med avsikt min motion, emedan det i den andre motionärens yrkande influerades ett misstag, i det han yrkar, att även på tilläggsstaten för detta år skulle uppföras 2,000 kronor. Ett anslag på 2,000 kronor utgår redan i år på ordinarie stat till denna byrå, och det är således endast fråga om ett anslag för nästa år till 2,000 kronor.

Jag tillåter mig till sist uttala den förhoppningen, att herr utrikesministern icke skall ta illa upp, om kammaren, trots utskottets avstyrkande utlåtande, skulle bevilja detta anslag, ehuru detta är första gången som det sedan 1902 saknas på den tredje huvudtiteln. Jag yrkar därför bifall, herr talman, till min motion.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall inte opponera mig mot vad herr Wavrinsky sagt om denna byrå i Bern och dess gamla förtjänster, och jag skall redan från början säga, att jag icke har det allra ringaste emot, om kammaren på grund av dessa gamla förtjänster skulle vilja tillmötesgå motionen. Men jag betonar mycket starkt, att det då skall vara på just detta skäl, som man över huvud taget skall kunna tillmötesgå motionen.

Då frågan behandlades på avdelningen, så kämpade jag för motionen och fick också till en början avdelningen att lyssna till mina skäl. Men det var, innan vi av herr Wavrinsky hade fått de uppgifter, som han var nog vänlig att lova ordföranden att tillhandahålla. Det var sedan dessa uppgifter inkommit och avdelningen på grund därav ändrade

sin ståndpunkt, som jag ansåg mig icke ha några sakliga skäl att längre vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)*

Jag skall be att få säga herr Wavrinsky, att hans tal om att utskottet här i sin redogörelse gjort sig skyldigt till insinuöst tal, dock är mycket oberättigat. Jag kan mycket väl förstå de känslor, som besjåla herr Wavrinsky, men jag tror också, att han med kännedom om den ställning, i vilken frågan låg inom utskottet, icke skulle ha behövt göra sig skyldig till detta angrepp på utskottets skrivsätt. Herr Wavrinsky talade om att det var helt naturligt, att under krigsåren ingenting annat kunde göras än att genom brev och telegram förbereda sammankallandet av denna betydelsefulla kongress, som han här redogjort för. Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet har uppehållit sig vid de båda åren 1919 och 1920, således åren efter krigshändelsernas upphörande, och det är siffrorna för dessa år, som utskottet anfört, då utskottet säger sig icke kunna tillstyrka anslaget. Vad innebära dessa siffror? Siffrorna för 1919 gälla det räkenskapsår, som sist var avslutat. De andra siffrorna äro förslagssiffror. Dessa siffror innebära, att av 42,171 francs på budgeten ha till byråns egentliga ändamål använts ungefär 10 %, 4,250 francs, under det att det övriga har använts till avlöningar och hyror. Ja, nu upplystes här, att utgifterna för porto och telegram gått till över 1,000 francs. Jag är villig att medge, att denna post för porto och telegram bort komma med, men den hade dock endast i ganska liten mån förändrat ställningen, sådan den här framstår, och jag ber att få försäkra motionären, att det icke alls är på grund av illvilja eller försök att smita undan några siffror, som denna post icke är specificerad. Vi ha fört denna utgift till administrationskostnader, och det är ju något, som man vanligen brukar göra, ehuru jag, som sagt, villigt medger, att det i detta fall kan ha varit ett förbiseende. Allt som allt, denna summa på något över 1,000 francs till porto och telegram betyder i detta fall, såvitt jag kan se, dock icke så värst mycket.

Vad sedan de beräknade siffrorna för 1920 beträffar, är ju proportionen mellan de olika beloppen därvidlag densamma.

Nu tror jag, att kammaren ger mig rätt i att det med denna proportion mellan utgifterna för det arbete, som byrån skall utföra, å ena sidan och utgifterna för avlöningar, hyror och övriga administrationskostnader å den andra sidan är rätt svårt att motivera, att svenska staten fortfarande skall ge det anslag, som här begäres, 2,000 kronor — svenska staten har ju ända till i fjol beviljat ett anslag av 750 kronor. Det är inte alls utskottets mening att säga, att byrån på något sätt har handlat inkorrekt, då den konsoliderat sina affärer genom att överflytta dessa insamlade 30,000 francs till kapitaltillgångar. Dessa kapitaltillgångar äro nu 307,000 francs. Nu skulle därifrån dragas skulderna, om vilka herr Wavrinsky meddelade, att de uppgingo till 100,000 francs. Då återstå sålunda 200,000 francs i kapitaltillgångar. Jag tycker under sådana förhållanden, att den ekonomiska ställningen icke kan

Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)

sägas vara av den art, att den kan påfordra ett ingripande för den sakens skull.

Ingen kan sålunda hellre än jag — så litet jag för övrigt är inne i förhållandena — vilja erkänna de stora förtjänster, som denna byrå nedlagt genom sitt föregående arbete. Och är det på denna grundval riksdagen vill visa en honnör genom att fortfarande bevilja anslag, så skall jag inte motsätta mig detta. Men anser riksdagen liksom statsutskottet, att de anslag, som skola utgå, skola utgå för det arbete, som utföres under den tid anslaget avser, så tror jag, att riksdagen icke har något annat att göra än att här följa utskottet. Det är 6,000 francs som denna byrå får av olika stater, och Sverige har ju i det fallet inlagt hedersplatsen genom att ensamt lämna 2,000 kronor, och denna hedersplats har jag, som sagt, ingenting emot att Sverige fortfarande intar, blott den svenska riksdagen har klart för sig, varför och under vilka förutsättningar och förhållanden svenska staten lämnar dessa pengar. Statsutskottet, det tror jag ändå att kammaren här skall ge mig rätt i, hade dock knappast något annat att göra än att framlägga ställningen sådan den verkligen är i detta avseende och sådan statsutskottet sett den på grund av de siffror, som lämnats statsutskottet av en utav motionärerna och på grundval av vilka utskottet fann sig böra yrka avslag å motionen.

Herr Lindhagen: Jag tror, att det är aldeles nödvändigt, att riksdagen får veta till en början vad det här egentligen är fråga om. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att sedan långliga tider tillbaka och långt innan den interparlamentariska unionen bildades, så upprätthölls fredssträvandena i världen och närmandet mellan folken, så vitt det kunde ske på folklig väg, genom de folkliga fredsöreningar, som funnos i de flesta länder. Dessa ha organiserat sig till en världsunion, som har en byrå i Bern, och denna världsunion har hållit stora kongresser med representanter från alla länder, även här i Stockholm, med understöd av statsmedel. Riksdagen beviljade sålunda 15,000 kronor för en sådan allmän fredskongress år 1910 i Stockholm. Även hava fredsöreningar i Norge, Sverige och Danmark sammanslutit sig till en nordisk förening, liksom sedermera nordiska interparlamentariska förbundet gjort, och denna fredsöreningarnas nordiska sammanslutning har sina nordiska kongresser vid sidan av fredsöreningarnas internationella kongresser.

Nåväl, för detta fredsarbete och för att erkänna dess betydelse vid sidan av de ofantliga anslagen på militärbudgeten har sedan år 1902 stått upptaget på tredje huvudtiteln ett anslag till fredsbyrån i Bern till att börja med 750 kronor, vilket belopp i föl på motion av herr Wavinsky höjdes till 2,000 kronor. Samtidigt har ett sådant anslag också beviljats av de två andra nordiska länderna, och de stå fortfarande kvar även på den budget, som framlagts i år i stortinget och i danska riksdagen, och den danska riksdagen har i år nyligen på sin regerings hemställan ökat anslaget till fredsbyrån i Bern från 500 till 1,000 kronor.

Man vet verkligen icke vad man skall säga, när nu tredje huvudtiteln framlagts här i Sverige för oss. Den utgör väl ett bevis på huru allting för närvarande flyter och huru var och en handlar godtyckligt. Anarki råder även ofta från regeringshåll. Av en ren tillfällighet upptäckte jag vad jag ansåg för fullkomligt otroligt, att svenska regeringen till skillnad från den danska och den norska strukit detta gamla anslag, som stått oförkränkt i varje budget och i fjol höjdes av riksdagen, och vad ännu värre är, det har strukits utan någon som helst motivering. Jag vet verkligen icke vad man skall kalla ett sådant förfaringssätt — icke kan det vara en stor och vis statskonst, kanske är det en nyck, men det kan också vara en hänsynslöshet. Det är så här i världen, att om man vill hålla ihop, om man vill hålla ihop mellan länder och inom länder, så måste vi visa litet fördragsamhet med varandra och gynna varandras berättigade intressen, även om man icke alltid själv står på samma linje, och se till att vi i någon mån kunna hjälpa varandra. Men vad är det vi nu uppleva? Vi se, att den interparlamentariska unionen också under några år haft ett anslag av endast 750 kronor till den interparlamentariska byrån i Bryssel, och detta anslag höjdes i fjol till 2,000 kronor på samma gång som anslaget till fredsbyrån i Bern höjdes från 750 kronor till 2,000 kronor. Vad se vi nu? Jo, med vilket belopp ökas icke anslaget till det interparlamentariska förbundet! Regeringen har föreslagit ett anslag av 10,000 kronor utöver de 2,000 kronor, som förut givits, för att, såsom det uttryckligen står i propositionen, rekonstruera unionens nuvarande organisation och särskilt för att dess fasta sekretariat skall under de närmaste åren kunna bibehållas. Således för att funktionärernas avlöning skall kunna utbetalas föreslår Kungl. Maj:t ett anslag på 10,000 kronor, och utskottet hemställer om 8,000 kronor. Men när man begär att den gamla beprövade fredsorganisationen skall få behålla sitt anslag, säger man: nej, titta, det går väsentligen till funktionärerna! Den interparlamentariska gruppen får 75,000 kr. plus 15,000 plus jag vet icke allt vad de lagt sig till med i år, därför att det är herrarne själva, som besluta åt sig själva. Det är hela sjukan. De få resebidrag till kongresser och ett furstligt anslag för att ordna kongresser, ett hundratusen kronor eller kanske mera. I år djärves man på samma gång man beviljar miljoner i anslag till skytterörelsen, till undervattensbåtar och till vad som helst i den vägen, att utan någon motivering hänsynslöst och med det förakt, som måste ligga i en sådan åtgärd, stryka ett gammalt anslag — utan att angiva något som helst skäl därför.

Jag har frågat i utrikesdepartementet huru man kunnat göra så och vad anledningen härtill varit. Man har då svarat mig, något svävande, vill jag erinra mig, att det beror på, att svenska regeringen skall tillsätta ett regeringsombud i Genève för att vara till hands och bevaka vår talan hos folkförbundet; då behöver denna folkliga fredsörelse icke något anslag för sin fredsbyrå i Bern! Så har det svarats mig,

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)*

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)*

och även greve Wrangel har sagt, att han trodde, att det var på det sättet. Här kommer möjligheten fram att det finnes krafter inom utrikesledningen, som äro konstanta utan avseende på alla regeringsförändringar, och dessa krafter handla icke under ansvar, men målmedvetet och efter den gamla diplomatiens synpunkter. Ehuru jag ser, att herr utrikesministern runkar på huvudet, ber jag nu honom dock vara god att upplysa oss om vad som är verkliga anledningen till denna åtgärd från utrikesdepartementets sida, på samma gång som man är så frikostig att hålla funktionärerna vid liv inom den interparlamentariska unionen under dessa uppbyggandets tider. Det är verkligen synd om folkliga rörelser i allmänhet och ideella föreningar i synnerhet i vår tid; de leva nu i vargatider. Att skaffa frivilliga bidrag blir nästan omöjligt på grund av de nya beskattningslagarna. De som förr hade pengar säga, att de icke ha råd, ty allt går åt till skatten. Här har indragits ett av riksdagen förut beviljat belopp utan motivering, under det att millioner rulla till byråkratin i övrigt och till skytteföreningar, som skola öva sig uti att "träffa prickerna". För byggandet av undervattensbåtar och fullbordande av pansarfartyg, som icke i vår tid och i framtiden kunna få annat värde än skrotvärdet, finnas också miljoner till hands. Men man ger en örfil åt ett strävande, som hittills dock ansetts vara värt den honnören, att få en liten smula från det rikt dukade militaristiska bordet. Den honnören har man nu icke velat fortsätta att giva. Jag uppfordrar verkligen herr utrikesministern att giva oss besked på, huru någonting så ofattligt kunnat ske.

Genast rusar emellertid statsutskottet och slår vakt om regeringen naturligtvis och försöker hitta på alla möjliga skäl och förevändningar. Min vän herr Oscar Olsson har som en verklig advocatus diaboli försökt att komma med förevändningar och krysta förståndet så mycket han kunnat för detta. Först säger han sig ha verkat i utskottet för motionerna. Men tänk, så uppträder herr Widell — som lär vara upphovsmannen till utskottets hemställan — och visar inom utskottet till sin ovanskliga ära, att anslaget till denna fredsorganisation under de sista två åren till största delen gått åt till funktionärernas arvoden och att de andra utgifterna varit jämförelsevis små mot detta. Nu är det i alla fall så, att man icke kan uppehålla en sådan här andlig organisation med papper, permar, bokskåp, blyertspennor m. m. dylikt, utan det måste finnas *personer*, som stå för och sammanhålla det hela. När det anses vara nödvändigt på andra områden såsom för den interparlamentariska unionen, går det för sig, att låta sakens egen natur tala. Man kan icke efter världskriget bygga upp en organisation fullständigt på en gång, utan det måste ske så småningom. Denna förening håller på därmed lika väl som den interparlamentariska unionen. För att den interparlamentariska unionen skall kunna lyckas härutinnan, föreslår Kungl. Maj:t att bevilja 10,000 kronor och utskottet hemställer om 8,000 kronor för att kunna avlöna generalsekretariatet. Läser man redogörelsen över det interparlamentariska förbundets räkenskaper, som

jag har här i min hand, skall man finna, att den av statsutskottet i vissa fall klandrade proportionen mellan avlöningar och andra utgifter är ännu mindre till favör för det interparlamentariska förbundet än för dessa fredsföreningar. Men det har naturligtvis aldrig fallit statsutskottet in att det kan vara behöfligt att titta på den budgeten, utan här gäller det att komma åt den folkliga fredsrörelsen, för vilken man nu har ett så djupt förakt, men som dock kommer att överleva herrarne allesamman.

*Anslag till
fredsbyrå i
Bern m. m.
(Forts.)*

Det har frågats vad denna fredsorganisation gjort under de sista två åren. Herr Oscar Olsson ville gärna bevilja anslag på grund av dess gamla förtjänster, men han ansåg, att denna fredsorganisations verksamhet under de sista två åren varit sådan, att den icke vidare vore förtjänt av något anslag. Har då den interparlamentariska unionen gjort sig förtjänt av anslag under de sista två åren? Nej, sannerligen den har förtjänat det i högre grad än denna fredsorganisation utan, enligt min uppfattning, snarare mycket mindre. Jag skall icke tala om gamla förtjänster, ty de äro erkända. Jag behöver icke räkna med eller tala om förtjänster utan om ett mänskligt bemödande att efter måttet av sina krafter bidra till förverkligande av de gamla orden: frid på jorden och människorna en god vilja. Denna fredsorganisation söker också reorganisera sig. Den hade, såsom herr Wavrinsky framhöll, år 1919 en kongress och år 1920 likaledes. De lyckades, naturligtvis med stor svårighet och med stort manfall bland avlägsna länders representanter. Dessa få betala sina resor i allt själva, det finnes icke pengar för att bidra till representationskostnaderna. Så snart den interparlamentariska unionen och dess underavdelning, nordiska interparlamentariska förbundet, skall resa någon vart, säger riksdagen: var så god, här äro hundratals kronor för varje ledamot. De allmänna fredsorganisationerna hålla också allmänna kongresser, och därför tycker jag att de också borde vara förtjänta av reseunderstöd. Till deras sista kongress samlades folk från alla länder, även från Frankrike och Belgien. Den interparlamentariska unionens kongress i augusti lärer däremot icke bli besökt av fransmän och belgare, och den kongressen blir i så fall endast halv till sina verkningar. Det har utfärdats kallelse till en konferens i maj även i år 1921 för den allmänna fredsorganisation att fortsätta återuppbyggandet av fredsförbundet. Denna kongress var som sagt avsedd att hållas i maj månad, men på begäran av de tyska ombuden har den blivit uppskjuten. De senare kunde icke komma, därför att de först måste avvakta händelsernas utveckling i Tyskland.

Nu är det icke något misstag, såsom herr Wavrinsky sade, som jag begått i denna punkt, utan i denna punkt är det riktigt, att vi båda vilja för år 1922 uppföra ett anslag av 2,000 kronor, vilket som sagt icke står i den kungl. propositionen. Därför yrkar jag i denna punkt bifall till min och herr Wavrinskys motion. Mitt misstag kommer under 3 B. Jag kände verkligen icke till, att anslaget förra året höjts till 2,000 kronor, och därför yrkade jag att detsamma på tilläggsstat

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)*

även för innevarande år måtte ökas till 2,000 kronor. Vi ha båda i våra motioner emellertid hemställt om anslag för år 1922 på 2,000 kronor.

Det återstår mig nu att säga några ord angående den andra punkten i min motion, där jag yrkar ett anslag av 5,000 kronor även till den svenska underavdelningen av världsorganisationen med fredsbyrån i Bern. Det må då erinras, att den norska regeringen i år framlagt proposition, däri också begäres ett anslag av 5,000 kronor till den norska fredsföreningen och att danska riksdagen i år nyligen antagit ett regeringsförslag att bevilja 5,000 kronor till den danska fredsföreningen. Jag tycker verkligen, att det kunde vara på sin plats att även den svenska föreningen, som intimt samverkar med de båda andra, av sin riksdag finge motse ett anslag, och jag har icke föreslagit högre belopp än 5,000 kronor, ehuru väl omkostnaderna äro mycket större i Sverige på grund av vårt lands större utsträckning och större befolkning. Den interparlamentariska unionen har fått ofantligt mycket mera i jämförelse med det som nu begäres, och jag har också visat inför statsutskottet, att ekonomien är så medtagen, att föreningen nu måste börja att tära på en liten fond på 30,000 kronor, som genom donation för några år sedan tillföll den svenska fredsföreningsgruppen.

Jag yrkar således, herr talman, bifall även till andra punkten i min motion och hoppas, att herr talmannen benäget ville framställa särskild proposition på de bägge yrkandena, det första bifall till herr Wavrinskys och min motion, såvitt de röra fredsbyrån i Bern, och det andra bifall till min motion om ett anslag till svenska fredsföreningen för år 1922 å 5,000 kronor.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Jag skall i korthet be att få yrka bifall till herr Wavrinskys motion. Tillika hemställer jag, att herr talmannen, då ju denna motion, såsom motionären själv påpekat, skiljer sig från herr Lindhagens däri, att i herr Wavrinskys motion endast upptagits förslag till anslag för år 1922, ville framställa särskild proposition på den av herr Wavrinsky framförda motionen.

Jag vill i korthet säga, att då jag i utskottet i den brådska, som alltid råder under senare delen av riksdagen, läste vad avdelningen anfört såsom skäl till att riksdagen skulle indraga ett hittills utgående anslag, ett anslag, som riksdagen förra året fann skäligt att höja, så fann jag mig icke kunna tillerkänna den motivering, som utskottet anfört, bindande kraft. Det förefaller, som om man alldeles särskilt skulle fäst sig vid att byråns tillgångar till huvudsaklig del använts till arvoden åt personalen och hyra m. m. dylikt. Det förefaller mig naturligt, att så varit fallet. Det är självklart att för en institution, som skall på sätt avsett är utgöra en centralpunkt för strävanden av den beskaffenhet, varom här är fråga, huvuddelen av kostnaderna utgår till själva byrån och därå anställd personal och till lokal, och jag kan icke se att av denna anledning tillräckliga skäl motivera att utan vidare inhibera detta anslag.

Dessutom är jag rädd för, att ett inhiberande av anslaget skulle kunna uppfattas så, att man från Sveriges sida börjat förlora intresset för fredssträvandena och särskilt för samverkan med fredssträvandena ute i världen, och jag vill icke för min del riskera, att ett sådant missförstånd kommer att göra sig gällande. Jag har dessutom haft tillfälle att medverka till anslagen på ett par andra punkter, där det gällt den interparlamentariska gruppen och den interparlamentariska unionens byrå, och då man på dessa punkter nedsatt anslagen så, att man i anslagsavseende kommit under vad Kungl. Maj:t föreslagit för alla tre byråerna gemensamt, kunde det ju icke vara sparsamhets-skäl, som varit avgörande för att man på denna punkt ansåg sig böra helt indraga anslaget. Då jag således icke tror, att riksdagen bör handla så, att den det ena året höjer anslaget för ett dylikt institut och det andra året på motiv, som icke äro godkännbara, utan vidare indrager anslaget, och då man för resten bör taga hänsyn till att resultatet av denna byrås verksamhet måste anses vara väl jämförligt med den motsvarande byrås, för vilken man i år väsentligen höjt anslaget, förefaller det mig, att goda skäl finnas för att riksdagen bifaller herr Wavrinskys motion, som ju endast innebär ett vidhållande av ett anslag, som utgått många år och som av riksdagen i fjol höjdes. Jag anser således, att riksdagen bör bifalla herr Wavrinskys motion, och jag ber att få hemställa om beviljande av det anslag, som i denna motion påyrkas.

Herr Widell: Herr greve och talman, mina herrar! Det är självklart, att statsutskottets första avdelning sökt skaffa sig upplysningar om vad anledningen kunnat vara till att Kungl. Maj:t icke i årets statsverksproposition upptagit detta anslag, som utgått föregående år. Det är nämligen rätt ovanligt, att ett anslag indrages, även om det står på extra stat. Utskottet fick då den upplysningen, att efter tillkomsten av nationernas förbund och dess generalsekretariat i Genève betydelsen av denna fredsbyrå i Bern måste anses hava så väsentligt minskats, att några starka skäl för den svenska staten att bidra därtill icke längre förefunnos. Jag har för min del funnit detta skäl i och för sig tillräckligt. Men därtill kommer, att de upplysningar, som föreligga angående byråns verksamhet, varit sådana, att jag för min del ej kunnat få den uppfattningen, att detta är något som förtjänar särskilt understöd från statsmakternas sida. Det har talats om att denna fredsbyrå i Bern åstadkommit en fredskongress. Men för dem, som på sin tid läste protokoll och redogörelser för denna fredskongress, torde det stå klart, att denna kongress nog knappast kan räknas byrå till förmån. Jag tror ej, att den kan räknas bland sådana saker, som böra framkalla något understöd. Det har av herr Lindhagen gent emot statsutskottets ställning beträffande anslaget anförts, att utskottet hade gynnat interparlamentariska unionen. På det vill jag svara, att jag för min del inom statsutskottet yrkat på ett väsentligt lägre belopp till interparlamentariska unionen, och hade herr Lindhagen framställt ett yrkande om nedsättning av detta belopp, skulle jag med största nöje ha följt herr Lindhagen.

*Anslag till
fredsbyrå i
Bern m. m.
(Forts.)*

Anslag till
fredsbyrå i
Bern m. m.
(Forts.)

Slutligen yrkade herr Lindhagen bifall till sin motion i fråga om anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Ja, det är en gammal stridsfråga. Det har knappt varit en enda riksdag, vid vilken ej frågan om anslag till denna förening varit uppe. Statsutskottet har i regel funnit, att föreningens verksamhet icke varit av den natur, att den förtjänade understöd av statsmedel. I enlighet härmed har också riksdagen i allmänhet fattat beslut. Jag har varit i tillfälle att taga del av en årsbok, som denna förening utgivit, och jag får säga, att sedan jag läst denna bok, har det för mig varit omöjligt att tillstyrka ett öre av statsmedel åt föreningen. I denna bok förekommer nämligen en uppsats av den art, att det efter mitt förmenande är otänkbart, att en sådan publikation kan utgivras av en statsunderstödd förening.

På de grunder jag anført får jag, herr greve och talman, yrka avslag på båda dessa motioner, och bifall till utskottets hemställan i båda de föredragna punkterna.

Herr W a v r i n s k y: Jag ber att i korthet få bemöta vad som anförts mot motionerna. Jag har från flera håll hört, att den ringaktning, man hyser för det arbete, som de till fredsbyrå i Bern anknutna freds-föreningarna utträttat, beror på att man menar, att nationernas förbund och därmed sammanhängande föreningar hädanefter skulle göra allt, och att det arbete, som förut utträttats av de nationella föreningarna, vore jämförelsevis onödigt. De som tro, att dessa gamla föreningar, som uppstodo för 70—80 år sedan och kanske längre tillbaka, som ha sina rötter djupt i de breda lagren och göra propaganda för att vinna alla lager av befolkningen för fredsidéerna — de som tro, att dessa föreningar kunna uppgå i en förening för nationernas förbund, begå ett stort misstag. Dessa föreningar äro så gamla och så egendomliga för sig, de hava sådana minnen från gamla tider, när de leddes av personer sådana som Henry Richard, Randal Cremer, Fr. Passy, Bertha von Suttner, Hermann Fried m. fl. — de hänga så fast vid dessa minnen och hava så helt och hållet andra metoder, dem aldrig en förening för nationernas förbund kommer att upptaga, att de, så länge ej fredsfrågorna äro lösta och fredsidéerna blivit djupare rotade, omöjligt kunna tänkas upphöra med sin verksamhet. Det är nog bra, och jag är även anhängare av den meningen, att alla vägar böra söka anlitas för att komma fram till ett fredstillstånd, men det är ej nog med att man bildat nationernas förbund, fått pakten till stånd och stiftat lagar för en fredlig samvaro. Det fordras också, att dessa lagar djupt rotfästa sig i människornas hjärtan, det fordras, att fredsviljan får ett kraftigt uttryck, så att den kommer att behärska folken. För detta äro dessa gamla, internationella föreningar bättre rustade än någon annan sammanslutning. Det går ej heller att genomföra en sammanslutning på sådant sätt, som man tänker sig, att de speciella sammanslutningarna skola uppgå i större sådana. Tvärtom går allt i den riktningen, att nya internationella förbund bildas. Kvinnorna ha bildat sitt eget förbund, skollärarna, som i

flera länder organiserat sig, bilda internationella skolläraryrörbund o. s. v. Bättre vore väl, att man, i stället för att nu söka stämna opinionen emot de gamla fredsföreningarna, sökte vinna dem och samarbeta med dem. Ty skall en enig samverkan komma till stånd, synes mig detta vara den enda tillförlitliga väg, som för fredssyftena är att rekommendera.

*Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)*

Då herr Widell nedsatte värdet av kongressen i Bern 1919, vill jag säga, att den omständigheten att man där kunde samla representanter för alla de stridande parterna och få fram ett försonligt, enigt samarbete, visar en förmåga och kraft hos denna byrå, som ingenstädes vid något annat tillfälle kommit till stånd än vid denna kongress. Ingenstädes har ett fredligt samarbete ägt rum i högre grad än vid denna kongress, om det också icke gick till så storartat som vid andra kongresser.

Vad herr Lindhagens motion i dess senare del vidkommer, känner jag till omdömet om den svenska freds- och skiljedomsföreningen, men jag vill säga om det anslag, herr Lindhagen begärt, att det även ligger mig om hjärtat, att anslag får utgå till ombuden till det delegerademöte, som skall hållas i Köpenhamn. Det skulle i stor utsträckning inom vårt land verka osympatiskt att se, hur man till det interparlamentariska nordiska delegerademötet giver all möjlig hjälp men icke till den internationella nordiska kongressens delegerademöte, som skall äga rum. De ombud, som komma dit, måste resa på egen bekostnad, och det beror helt och hållet på om de ha råd därtill eller ej, varför också naturligtvis icke alltid just de krafter komma dit, som böra vara mest ägnade för detta, utan det blir de, som hava förmåga att betala omkostnaderna. Denna del av herr Lindhagens motion ligger mig framför allt varmt om hjärtat, men jag skall ej göra något säryrkande i fråga om hans motion och jag nöjer mig därför med denna bemärkning.

Herr L i n d h a g e n: Det är nedstämmande, att det visst är nästan omöjligt att förmå utrikesministern att svara på en fråga och uttala sig i riksdagen. Kanske är det också därför det är förenat med så vanskligt arbete att få en interpellation till utrikesministern beviljad. Jag har med avseende å mina två sista interpellationer däremot lyckats, kanske därför att jag tillät mig ställa dem till statsministern.

Nu tror jag emellertid, att vad som utrikesministern skulle velat svara i förevarande fall framgick ur herr Widells anförande. Detta var en upplysning, som icke alls står i statsutskottets motivering. Kanske pudelns kärna är den: Nationernas förbund är en så utomordentlig inrättning, att den ej behöver kompletteras på något sätt. Därför att den kommit till stånd, är byrån i Bern onödig. Varför har ej statsutskottet sagt det skälet, som herr Widell framdrog som det första och huvudsakliga skälet? Är det hemlig diplomati även i detta?

Nej, saken är väl den, att man är litet generad för att erkänna, att denna kupp helt enkelt arrangerats för vissa personers skull, som tyckas

Anslag till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)

vilja bli av med andra för att ensamma få härska. Kunna då icke de olika strävanden, som sedan gammalt ägt bestånd, lojalt få fullfölja sina linjer och gå fram mot det gemensamma målet, utan att man i hemlighet, såsom skett i propositionen, utan angivet motiv plötsligt som en blixst från klar himmel slår krokben för den äldre brodern? Vad har landet för nytta av det? Är det på det sättet man hoppas kunna samla människorna och beflita sig om nödig tolerans? Det kan jag ej tänka mig.

Vidare framhöll herr Widell, att han fått en del upplysningar om byråns verksamhet, som också gjorde, att han för sin del ej kunde biträda anslaget. Vad är det för käringsskvaller, som ej — — —

Herr t a l m a n n e n: Jag får be herr Lindhagen att använda ett mera städat språk.

Herr L i n d h a g e n: Ja, herr talman, men det är i alla fall på det sättet! — Vad är detta för — skvaller, som man ej får veta vari det består? Det finnes tusenden och tiotusenden i detta land, ja i hela världen, som anse, att byråns verksamhet är av den beskaffenhet, att den verkligen bör understödjas i högsta grad, och varför skall då den, som icke alls är i det läge* att kunna styrka sina angrepp med någon specificering eller någon verifikation, uppnå, att sådana påståenden läggas till grund för ett beslut att hindra en annan i sin verksamhet? Det sades av herr Widell att han måste klandra innehållet i en fredskalender, som utgives av den svenska föreningen. Det är en kalender, som ej alls redigeras av byrån i Bern, utan det är ett företag, som den svenska föreningens sekreterare själv står för och som han icke underställer någon. Jag kan ej finna, att denna kalender och vad däri står skall föranleda till att man ej bör stödja dessa fredssträvanden. Jag har sett den sista kalendern, och den innehåller ej något annat än dels diskussioner om fredsfrågor och dels dokument rörande framställningar i fredsfrågorna.

Låt var och en verka på sin plats efter sina förutsättningar. Ingenting har tillkommit, som kan föranleda, att man på det sättet bryter staven över en rörelse, som säkerligen står herr Widell fjärran men står mycket nära tusenden meniges hjärtan.

Men, som sagt, nu ha vi fått veta, att vad som egentligen ligger under motståndet är, att de, som särskilt nitälska för nationernas förbund, vilja bli av med denna inrättning, vare sig den anses som en konkurrent eller en ovärdig företeelse — jag vet ej vilketdera. Men är detta verkligen ett riktigt tillvägagångssätt, när riksdagen med ansvar och överläggning skall besluta i saken, att inför världen tillkännagiva, att Sveriges riksdags representanter taga avstånd från de internationella fredsföreningarnes organisation såsom en ovärdig inrättning, samtidigt som våra grannländer fortfarande bevilja nya anslag till densamma, som t. o. m. förhöjts? Jag tror, att det sannerligen skulle vara ett

förhastat beslut och att ett så viktigt avgörande bör ske i en annan ordning och efter en bättre, en allsidigare utredning, än som nu bestått oss av statsutskottet.

*Anslag till
fredsbyrå i
Bern m. m.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber blott att i korthet få framföra min övertygelse om att bland utrikesministerns skäl för att icke föreslå detta anslag ingalunda förekommer någon anmärkning mot det sätt, varpå byrån i Bern bedrivit sin verksamhet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Winberg: Nu har herr Ekman behagat lämna den förklaring, som man nästan väntade att få höra från ministerbanken. Vi få väl sätta lika mycket tro till herr Ekman som om utrikesministern själv hade lämnat förklaringen, men i alla fall vill jag säga, att jag tror icke, att någon skada hade inträffat, om man lämnat litet klarare besked om anledningen till denna uppseendeväckande åtgärd, då man är så villig att stryka detta anslag utan vidare. Jag kan väl förstå, att herr Widell t. ex. anser, att saken icke förtjänar statsunderstöd, men vad jag däremot har svårt att förstå är den fullkomliga enighet inom statsutskottet, som åstadkommit och som gör, att vi få se den mindre uppbyggliga bilden av att samtliga socialdemokrater nu gå emot anslag till ett sådant ändamål som det ifrågavarande. Jag har visserligen klart för mig att det finns många underliga djur i vår Herres politiska djurgård här nere, men jag måste säga, att bland det mest underliga är väl ändå, när vi se socialdemokraterna utveckla denna energi för att få avslag på krav som de ifrågavarande. Man säger nu, att det är tvivelaktigt, huruvida staten bör vara med om att understödja detta. Ja, det skulle vara lyckligt, om svenska staten och svenska riksdagen aldrig hade engagerat sig i utgifter för tvivelaktigare ändamål än det här ifrågasatta.

Jag skulle till sist vilja säga några ord, därför att detta tillfälle är lämpligt till att svara på en hel del, som annars förekommer. Man får rätt ofta höra, att vi kommunister, vi "våldets män", äro riktiga militarister, att vi icke skulle ha en tanke på fredsarbetet och vad därmed sammanhänger. Jag tror, att jag vid detta tillfälle icke kan besvara detta på ett eftertryckligare sätt, än att, samtidigt som jag måste nedlägga min gensaga mot dem, som under namn av demokrater varit med om att i utskottet yrka avslag på krav som de ifrågavarande, för min del få förklara, att jag kommer att rösta för såväl herr Wavrinskys motion under punkten a) som herr Lindhagens motion under punkten b). Jag kan visserligen icke överskatta betydelsen av dessa rörelser, jag tror icke, att de åstadkomma en verklig lösning av föreliggande problem, men jag anser i alla fall, att detta hör till de minst farliga anslag, som riksdagen kan lämna, och jag anser att riksdagen fortfarande bör gå med på detta för att visa, att den anser att det här gäller strävanden som fortfarande förtjäna beaktande.

*Anslag till
fredsbyrå i
Bern m. m.
(Forts.)*

Herr talman, jag hemställer därför om bifall såväl till herr Wavrinskys motion under punkten a) som till den av herr Lindhagen väckta motionen under punkten b).

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talman yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas, först särskilt angående mom. a) samt vidare särskilt rörande mom. b) i den nu föredragna punkten.

Sedermera gjorde herr talmannen till en början jämlikt de i avseende å mom. a) framkomna yrkandena propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Wavrinsky i ämnet väckta motionen, samt förklarade, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 A punkten 22 mom. a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Wavrinsky i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 68.

Därefter gjorde herr talmannen beträffande mom. b) propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till herr Lindhagens i ämnet väckta motion i nu ifrågavarande del, samt förklarade sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Jämväl härom begärdes votering, till följd varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 A punkten 22 mom. b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen i nu ifrågavarande del.

Anslag till
fredsbyrå i
Bern m. m.
(Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 44.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Om anslag
för år 1921
till Sverige-
Amerika-
stiftelsen.

Punkten 8.

I denna punkt hade utskottet yttrat:

"I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och i anslutning till vad utskottet under punkt 21 i sitt utlåtande nr 3 A anfört får utskottet hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 1921 års tilläggsstat till Sverige-Amerikastiftelsen icke må av riksdagen bifallas."

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Här har insmugit sig ett fel i motiveringen. Det står nämligen: "I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och — — —". Efter det beslut kammaren förut fattat, passar det uttrycket ej, och dessutom står det ej i överensstämmelse med klämman. Jag hemställer därför, att motiveringen måtte ändras sålunda: "I anslutning till vad utskottet under punkt 21" — och därefter såsom nu står.

Efter härmed slutad överläggning bifölls till en början utskottets i nu ifrågavarande punkt gjorda hemställan.

Beträffande motiveringen bifölls sedermera på särskild proposition herr Kvarnzelius yrkande, att utskottets uttalande skulle godkännas med den ändring, att orden "enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och i" utelämnades.

Punkterna 9—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Anslag för år
1921 till
fredsbyrån i
Bern m. m.

Punkten 16.

I denna punkt hade utskottet under hänvisning till vad utskottet under punkt 22 av sitt utlåtande nr 3 A anfört beträffande herr Lindhagens motion I:91 om anslag till internationella fredsbyrån i Bern och svenska freds- och skiljedomsföreningen hemställt, att ifrågavarande motion i vad den avsåg anslag å 1921 års tilläggsstat icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Lindhagen: I punkt 16 har utskottet avstyrkt den del av min motion, som begär att ett tilläggsanslag på 5,000 kronor i år skall få utgå till Svenska freds- och skiljedomsföreningen såsom en liten smula

i jämförelse med vad för liknande ändamål i följd beviljades åt inter-^{Anslag för år}parlamentariska gruppen i Sverige. Herr Wavrinsky betonade särskilt, ^{1921 till} att det väcker ont blod och förefaller våra grannar underligt, att denna ^{fredsbyrå i} fattiga förening, när dess representanter resa till de nordiska kongresserna, icke få något bidrag av svenska staten, då däremot, när inter-^{Bern m. m.}parlamentariska gruppen — också en enskild förening — reser, dess medlemmar få så gott som hela resan betäckt. (Forts.)

Den 1 och 2 juli i år har Nordiska fredsförbundet kongress i Köpenhamn. Den 4 och 5 juli har Nordiska interparlamentariska förbundet kongress i Köpenhamn. Den senare består riksdagen full reseersättning till — den förra får reseersättning av danska och norska staten, men av den svenska icke ett öre, fastän den är den fattigaste, den får resa på egen bekostnad. I Danmark har man som sagt länge anslagit ett belopp för detta behov. I Norge gör man det numera också. Däremot icke vi. Men så ha vi också nöjet tillhöra ett gammalt reaktionärt land, som Sverige alltid tyckes skola förbli.

Jag yrkar bifall till min motion i denna del.

Herr Widell: Jag ber endast att få erinra om att kammaren nyss har avslagit motsvarande anslag å 1922 års stat, och då fordrar väl konsekvensen, att man ej beviljar anslag på 1921 års tilläggsstat.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Några konsekvenser bruka numera sällan förekomma i det politiska livet!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen i nu ifrågasvarande del; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 B punkten 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen i nu ifrågasvarande del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Anslag för år
1921 till
fredsbyrån i
Bern m. m.
(Forts.)

Ja — 74;

Nej — 23.

Föredrogs ånyo och företogs paragrafvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av riksdagens år 1920 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1919.

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ifrågavarande revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:ts avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, hade, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, i det föreliggande utlåtandet underställt riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande, därvid utskottet följt den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

§ 1.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Ang. statens
budget- och
räkenskaps-
väsen.

I berättelsen angående statskontoret hade revisorerna anfört följande:

"Enligt de grunder, som i riksbokslutet för år 1918 och närmast föregående år vunnit tillämpning, hava statsverkets inkomster från de affärsdrivande verken upptagits med de belopp, vartill de särskilda verkens driftöverskott för året uppgått.

Det nu föreliggande bokslutet för år 1919 företer en väsentlig omläggning i förevarande avseende, i det att vid upprättandet av sagda bokslut den principen hävdats, att i rikshuvudboken såsom statsverkets inkomster redovisas endast de belopp, vilka under redovisningsåret till statsverket inlevererats.

Utan att ingå på en prövning av den innebörd, som det tillämpade förfarandet ur principiell synpunkt kan äga för budgetbehandlingen, vilja revisorerna framhålla, att den nu vidtagna åtgärden står i strid med Kungl. Maj:ts och riksdagens beräkning av riksstaten för ifrågavarande år.

I nämnda riksstat hava nämligen överskotten å statens affärsverksamhet beräknats till inalles 47,784,000 kronor, vadan alltså, då några överskott å berörda verksamhet icke inlevererats till statsverket under år 1919, statsverkets kassafond fått täcka hela det beräknade överskottsbeloppet. Hade däremot i enlighet med förut tillämpade principer överskotten å statens affärsverksamhet för år 1919, tillhopa 30,615,409 kro-

nor 53 öre, redovisats i rikshuvudboken för nämnda år, hade kassafonden i förevarande fall endast behövt belastas med ett belopp av 17,168,590 kronor 47 öre.

Tillika finna revisorerna sig föranlåtna att framhålla, att den ordning, i vilken en så betydelsefull åtgärd med avseende å redovisningen i rikshuvudboken vidtagits, torde giva rum för erinran. Enligt vad revisorerna inhämtat, stöder sig nämligen denna åtgärd varken på något Kungl. Maj:ts eller ens statskontorets beslut.

Väl har Kungl. Maj:t i samband med fastställandet av det nu tillämpade formuläret för rikshuvudboken bemyndigat riksbokslutsbyrån att vidtaga erforderliga jämkningar, som kunde påkallas av förändrad lagstiftning eller andra tillkommande omständigheter, men dessa jämkningar hava begränsats sålunda, att de skola ske i enlighet med formulärets plan och så att dess huvudgrunder icke rubbas.

Det torde ej med fog kunna hävdas, att en förändring, som i betydelsefulla delar omlägger grunderna för medelsredovisningen, hållits inom den sålunda angivna gränsen."

Med anledning av ifrågavarande uttalande hade statsutskottet i den nu föredragna paragrafen yttrat bland annat följande:

"Under framhållande av vikten av att intet underlåtes till vinnande av den tillförlitlighet med avseende å statens budget- och räkenskapsväsen, som måste framstå såsom ett oeftergivligt önskemål och för vilket ändamål omfattande och kostsamma organisatoriska anordningar redan vidtagits, har utskottet velat vad revisorerna i förevarande avseende meddelat för riksdagen förföra."

Herr Sandler: Vid denna punkt gör utskottet endast en önskan. Den föranleder ju icke något uttalande från riksdagens sida. Jag har därför heller ej något yrkande att framställa, men jag har önskat att få till kammarens protokoll antecknat, att jag för min del icke delar den av statsrevisorerna framställda uppfattningen, att det vore olämpligt att förfara som det skett i budgetredovisningarna 1919 och 1920 beträffande bokföringen av affärsverkens överskott. Det förefaller av statsrevisorernas uttalande, som om de skulle ha uppfattat saken så, som om man skulle ha berövat kassafonden någonting, som med rätta tillkomme densamma, då bokföringen har ordnats så, att man icke har bokfört såsom tillgång för statsverket det överskott från affärsverken, som icke blivit inlevererat till statsverket. För min del har jag den uppfattningen, att den omläggning av bokföringen, som skedde i och med 1919 års budgetredovisning, har varit ett steg i rätt riktning, och att den innebär en klok åtgärd. Jag har icke kunnat finna, att den formella erinran, som gjorts från statsrevisorernas sida, kan ha det fog för sig, som statsrevisorerna anse. Vad det här gäller är ju frågan om vad man skall inlägga för betydelse i affärsverkens överskott. Det är ju på det sättet, att affärs-

Ang. statens
budget- och
räkenskaps-
väsen.
(Forts.)

Ang. statens
budget- och
räkenskaps-
väsen.
(Forts.)

verkens rörelse ligger utanför budgeten och vad som tillhör denna är allenast nettot, och frågan är då den, huruvida man över huvud taget skall i budgetredovisningen införa det överskott, som *beräknas* uppkomma på ett visst års rörelse, eller det överskott, som verkligen under ett visst år har *inlevererats* till statsverket. Då jag utgår från den uppfattningen, att statsverket ej har någonting annat med affärsverken att göra än att mottaga detta överskott, under det att rörelsen i övrigt efter budgetreformen 1911 ligger utanför de egentliga statsräkenskaperna, så finner jag det vara mycket goda skäl för den meningen, att man såsom överskott betraktar det, som verkligen har influtit till statsverket. För den uppfattningen tala sedan andra rent materiella skäl, som för mig äro av avgörande betydelse, bland andra det, att man genom en sådan bokföring som den, som har genomförts fr. o. m. 1919, vinner den stora fördelen, att kassafonden icke kommer att redovisa såsom tillgång medel, som icke ha till statsverket inkommit. Jag erinrar där-om, att vid slutet av de tre sista åren voro inleverade från affärsverken följande mycket betydande belopp: 87,5 miljoner 1918, 81,7 miljoner 1919 och 109,9 miljoner 1920. Jag tror, att det skulle vara ur många olika synpunkter synnerligen olyckligt, ifall man skulle försöka att vrida tillbaka den omläggning, som har skett 1919, och återigen komma in i de gamla gängorna, så att kassafonden skulle komma att redovisa såsom t. ex. för år 1920 över 100 miljoner tillgångar från affärsverken, som icke i verkligheten ha till statsverket inkommit från vederbörande affärsverk. Jag vet mycket väl, att det kan göras gällande, ätt det råder oklarhet om, hur man skall tolka begreppet "överskott", och jag har intet att erinra emot vad som står i senare delen av vad utskottet här har uttalat, att det ju är önskvärt, att man får en fullständig klarhet på detta område, så att man undanröjer i görligaste mån den förvirring, som kan uppstå genom en oklarhet på detta område, men jag tror, att den rätta tidpunkten för att åstadkomma detta är den, då man — såsom jag i trots av ett meddelande om statsutskottets ställning till saken vågar hoppas — snart får beslut i riksdagen om en övergång till det nya budgetåret. Det förefaller mig, att det vore den rätta tidpunkten att definitivt klara upp alla dessa angelägenheter i samband med denna övergång till det nya budgetåret.

Jag har nu endast genom detta velat dels tillkännagiva min uppfattning i frågan och dels också uttala den förhoppningen, att det icke måtte ske någon rubbning uti nuvarande praxis, förrän man har haft tillfälle att i samband med övergången till det nya budgetåret, när det blir beslutat, pröva hela frågan om bokföringen.

Efter härmed slutad överläggning lades den förevarande paragrafen till handlingarna.

§§ 3—7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

I denna paragraf hade utskottet återgivit ett av revisorerna gjort *Ang. en post-uttalande i avseende å en tillämnad posthusbyggnad i Krylbo ävensom ett husbyggnad i Krylbo.* av generalpoststyrelsen avgivet yttrande i ämnet; och hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte upptaga ifrågavarande ärende i hela dess vidd till förnyad prövning samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag som härav kunde föranledas.

Vid den förevarande paragrafen hade reservation anmälts av herr *A. Pers*, vilken likväl ej angivit sin mening.

Herr *Pers*: Herr talman! Jag har låtit anteckna min reservation på den här punkten. Jag har ej kunnat finna tillräckliga skäl anförda för förslaget, att denna byggnadsfråga skulle tagas upp till ny prövning. Med den redan beslutade byggnaden skulle lokalfrågan bliva väl löst ur postal synpunkt. Statsrevisorernas yttrande här går i den riktningen, att man ute i samhället skulle förvärva en annan fastighet och rusta upp den för att användas för postverkets behov. Detta att ute i samhället köpa en rätt dyr fastighet och pröva på att rusta upp en gammal träbyggnad för att kunna nödortfigt begagnas för postalt ändamål, det tilltalar mig ej. Och erfarenheten visar, att staten ofta får ganska mycket besvär av en sådan anordning. Därför har jag som sagt ansett, att det ej vore skäl att upptaga frågan till ny prövning. Jag har emellertid intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågavarande paragraf hemställt.

§ 9.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Beskow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 366, angående höjning av vissa finanstillar.

Propositionen föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet.

Herr *talman* n n n yttrade: Jag ber att få meddela kammaren, att anslag utfärdats om plenum i morgon kl. halv 1 och, om så behöves, med fortsättning kl. 7.

Stat för
vårdanstalten
i Lund för
blinda.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte m. m. jämte två i ämnet väckta motioner.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det är endast en liten ändring i utskottets utlåtande, som jag skall be att få föreslå. Det är föreslaget, att befattningshavare vid drottning Sofias stiftelse, som äro delaktiga i dövstumslärarynes pensionsanstalt, även efter anställandet vid den nya anstalten för blinda med komplicerat lyte skola få bibehållas vid sin delaktighet i samma pensionsanstalt. Emellertid lär det bli nödigt att anställa flere lärare vid den nya statsanstalten än som varit anställda vid drottning Sofias stiftelse, och dessa måste tagas från dövstumspanstalerna och sinnesslöanstalerna; då är det med hänsyn till lärarrekryteringen vid anstalten önskvärt, att även dessa lärare, där de äro delaktiga i dövstumslärarynes pensionsanstalt, få bibehållas vid denna delaktighet. Detta skulle möjligen icke kunna ske, ifall ett uttryck får stå kvar, som finnes här i utlåtandet dels i motiveringen på sid. 11 och dels i klämman på sid. 13. Där står "vid ifrågavarande anstalt" och jag hemställer, att detta uttryck måtte få utgå på båda ställena.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare, i enlighet med herr Bergqvists yrkande, på utlåtandets godkännande med den ändring, att orden "vid ifrågavarande anstalt" utelämnades såväl i utskottets yttrande å sid. 11 rad 20 uppifrån i det tryckta utlåtandet som i punkten II av den s. k. klämman; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredning och möblering av de nya byggnaderna för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förökad anslag till uppfostringsanstalt å Bona m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse för tjänstehästar till chefen för försvarsdepartementet;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till kontrollstyrelsen samt i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för kontrollstyrelsens avdelningar för kontrollen över tillverkningsavgifter samt för rusdrycksförsäljningsärenden m. m.;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av det under sjunde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till kontroll å tillverkningsavgifter;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till förstärkning av reservationsanslaget till kostnader för uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringskatt;

nr 156, i anledning av väckt motion om ersättning till Neder-Torneå kommun för kostnader för epidemisjukhusvård;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande upptagande i 1922 års riksstat av anslag till bidrag till vägunderhållet på landet jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande av medel för övningar och försök med viss teknisk materiel samt för anskaffning av dylik materiel;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för uppförande av ett bostadshus i staden Sollefteå för militär personal; samt

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för uppförande av vissa byggnader vid fångkolonien vid Singeshult.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid centralfängelserna å Långholmen och Härlanda.

Anslag till byggnadsarbeten vid centralfängelserna å Långholmen och Härlanda.

Med föranledande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 211, hade statsutskottet i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte för uppförande av ett bostadshus för bevakningspersonalen vid vartdera av centralfängelset å Långholmen och centralfängelset å Härlanda ävensom för ombyggnad av ett vid sistnämnda fängelse befintligt gårdshus, allt i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet återopade ritningar, anvisa dels på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag å tillhoppa 130,000 kronor och dels på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag å tillhoppa 230,00 kronor.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag har ej tänkt göra något annat yrkande än det utskottet kommit till, men jag har begärt ordet för att än kraftigare än utskottet gjort understryka, att de bostäder, som nu skola uppföras vid Härlanda, måtte bli av annan beskaffenhet än de, som blivit uppförda där för några år sedan, och som enligt min uppfattning närma sig fullständig skandal. Förhållandet är, att det knapast är möjligt för vederbörande personal att bebo dem, och detta utan tvivel berott på dålig planläggning från början och dessutom på dåligt

*Anslag till byggnadsarbeten vid centralfängelserna å Långholmen och Hårlanda.
(Forts.)*

utfört arbete under tiden; det bör nu vara statens skyldighet eller rättare sagt vederbörande myndigheters skyldighet att redan från början se till att planlägga arbetet på ett sådant sätt, att bostäderna bliva beboeliga. För närvarande är det kanske ej så mycket att göra vid de äldre byggnaderna, hur mycket man än reparerar dem. Jag tror ej att det går att få dem i beboeligt skick, men om man nu skall fortsätta att bygga så skall det ses till, att man får en planläggning och ett uppförande. Jag har velat anföra detta för att vederbörande statsråd skall veta att se till, att det ej sker på samma sätt med de nya bostäderna som med de gamla.

Efter härmed slutad överläggning bifölls utskottets i det föreliggande utlåtandet gjorda hemställan.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden vid statens tvångsarbetsanstalter m. m.; och nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till byggnadsarbeten m. m. vid statens tvångsarbetsanstalter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. inrättande av två uppfostringsanstalter för sinnesslöa.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av två statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan; men beträffande motiveringen, anhåller jag, att å sid. 4 på åttonde raden i andra stycket den ändringen måtte beslutas, att i stället för att det står "samt att inspektionen över hemmen uppdrages åt medicinalstyrelsen" följande ord insätts: "samt att inspektionen över hemmen verkställes på samma sätt som vid övriga sinnesslöanstalter".

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att utom beträffande motiveringen, till vilken han strax ville återkomma, hade i fråga om det nu föredragna utlåtandet intet annat yrkande framställts än om bifall till utskottets hemställan.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt.

Rörande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade herr Ekman, Carl Gustaf, yrkat, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att de å sid. 4 rad 13 och 14 uppifrån förekommande orden

"att inspektionen över hemmen uppdrages åt medicinalstyrelsen" utbyttes mot "att hemmen skola vara underkastade samma inspektion som de hittillsvarande anstalterna för bildbara sinnesslöa".

Ang. inrättande av två uppfostringsanstalter för sinnesslöa.
(Forts.)

Detta yrkande bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rese- och traktamentspenningar m. m.; samt

nr 167, i anledning av väckt motion om rätt för landsfogden Bengt Falk att från och med den 1 januari 1919 åtnjuta ett första ålderstillägg jämte dyrtidstillägg därå.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av tullsatserna för vissa industriprodukter ävensom i ämnet väckta motioner.

Höjning av tullsatserna för vissa industriprodukter.

I en den 29 april 1921 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 356, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att nedannämnda i gällande tulltaxa för inkommande varor stadgade tullsatser måtte från och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes, tillsvidare intill dess annorlunda förordnades, dock högst intill den 1 juli 1922, förhöjas med härefter angivna procenttal, nämligen:

a) tullsatserna vid taxerubrikerna nr 251—256, 259—262, 273, 275, 276, 279, 283—286, 318, 319, 377—393, 396—408, 410, 412, 415, 416, 421—424, 426, 427, 429, 430, 432—435, 437, 438, 440, 441, 443, 446—448, 450, 454—467, 469, 471—473, 477—494, 499, 501, 502, 506—542, 550, 551, 554, 557—560, 565, 567, 570, 571, 573, 575, 577, 587, 588, 590—592, 595, 600—604, 612, 617—620, 622, 623, 664, 667—676, 692, 694—698, 702—705, 715—718, 720, 722, 724, 726—736, 738, 739, 742 b, 743—745, 747, —766, 768, 774—788, 790—810, 812—827, 829—836, 839—846, 848—851, 857, 860—868, 871, 875—896 med därvid fogad anmärkning, 898—903, 905—911, 913—920, 922—931, 935—938, 941—945, 948—952, 961—963, 969, 975, 977, 979—991, 993—1001, 1003, 1005—1016, 1018—1028, 1035—1046, 1052—1064, 1067—1071, 1073—1081, 1090—1092, 1094—1097, 1270 och 1271 med därvid fogad anmärkning i samt 1280—1284 med 100 procent samt

b) tullsatserna vid taxerubrikerna nr 992, 1033, 1034 och 1098

Höjning av tullsatserna för vissa industriprodukter. (Forts.)
 ävensom de minimitullsats, som angäves dels i anmärkningen till taxerubrikerna nr 1019—1021, dels i anmärkning 6 till avdelning XIII A i tulltaxan, dels ock i anmärkning 2 till taxerubrikerna 1060—1065, med 30 procent.

Till utskottet hade jämväl hänvisats ett flertal i anledning av förevarande proposition väckta motioner, däribland två avgivna inom första kammaren, nämligen:

nr 228, av herr *Pettersson, Ivar*, och herr *Johansson, Johan*, i Tväråselet, i vilken motion, likalydande med motionen nr 354 i andra kammaren, av herrar *Svensson* i Grönvik och *Lindström* i Långnäs, hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 356 angående provisorisk förhöjning av tullsatserna för vissa industriprodukter samt under erinran, att proposition om höjning i nu gällande tullsats för å animaliska jordbruksprodukter samt å förädlade jordbruksalster icke nu eller tidigare under denna riksdag blivit av Kungl. Maj:t framlagd, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande inför riksdagen snarast möjligt av sådana förslag till provisoriska åtgärder, som vore ägnade att åstadkomma i lika mån gynnsamma produktionsförutsättningar för vårt lands viktigare industrier och för den animaliska jordbruksproduktionen inom landet; samt

nr 229, av herr *Stendahl*, däri hemställts, att riksdagen utöver vad som sades i riksdagens skrivelse nr 116 av detta år måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att under noggrant aktgivande på vidkommande näringsgrenars verkliga behov av skyddsåtgärder, under tiden efter innevarande riksdags utgång och intill dess ny riksdag sammanträdde, i den mån gällande handelsfördrag icke därför lade hinder i vägen, åsätta tilläggstullar å varor tillverkade inom länder med starkt deprecierad valuta och hörande under någon av grupperna

1) järn- och stålvaror samt arbeten därav,

2) maskiner, apparater och redskap, ej elektriska, varjämte sagda tilläggstullar icke finge utgå med högre belopp än de som motsvarade 300 procent av nu utgående tullsats.

Beslut om dylik tilläggstull skulle enligt motionen underställas näst sammanträdande riksdag inom tio dagar efter riksdagens öppnande och skulle gälla där riksdagen icke godkände detsamma oförändrat, högst tio dagar efter det riksdagen fattat sitt beslut i frågan.

Utskottet hade i det föreliggande betänkandet anfört bland annat följande:

”Det förslag till provisoriska tullförhöjningar, som genom propositionen framlagts, upptager sammanlagt 508 tulltaxerubriker och avser vissa industrialster av följande slag, nämligen: möbler och närstående snickeriarbeten samt korgmakeri- och borstbinderiarbeten; tapeter; garn, vävnader och andra textilvaror med undantag för sådana, som bestå av silke; dam- och herrkonfektion samt andra sömnadsarbeten; fajans och

porslin; glasvaror; järn- och metallvaror samt arbeten av ädla metaller; maskiner och vissa andra verkstadsindustriens artiklar; vissa musikinstrument; samt vågar.

De i propositionen upptagna tulltaxerubrikernas fördelning på vikt- eller stycketullrubriker samt värdetullrubriker ävensom på olika avdelningar i tulltaxan framgår av följande sammanställning.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Vikt- eller stycketullrubriker.

Avd. VI. *Trävaror, flätade varor, borstbinderiarbeten samt ben, horn och andra formbara ämnen m. m.:* nr 251—256, 259—262, 273, 275, 276, 279, 283—286;

Avd. VII. *Papper och tryckalster m. m.:* nr 318, 319;

Avd. VIII. *Spånadsämnen ur djur- och växtriket samt därav framställda varor:* nr 377—393, 396—408, 410, 412, 415, 416, 421—424, 426, 427, 429, 430, 432—435, 437, 438, 440, 441, 443, 446—448, 450, 454—467, 469, 471—473, 477—494, 499, 501, 502, 506—542, 550, 551, 554, 557—560, 565, 567, 570, 571, 573, 575, 577, 587, 588, 590—592, 595, 600—604, 612, 617—620, 622, 623;

Avd. X. *Lervaror:* nr 664, 667—676;

Avd. XI. *Glas och glasvaror:* nr 692, 694—698, 702—705;

Avd. XII. *Metaller:* nr 715—718, 720, 722, 724, 726—736, 738, 739, 742 b, 743—745, 747—766, 768, 774—788, 790—810, 812—827, 829—836, 839—846, 848—851, 857, 860—868, 871, 875—896 med därvid fogad anmärkning, 898—903, 905—911, 913—920, 922—931, 935—938, 941—945, 948—952, 961—963, 969, 975, 977;

Avd. XIII. *Maskiner, apparater, fartyg och fordon:* nr 979—991, 993—1001, 1003, 1005—1016, 1018—1028, 1035—1046, 1052—1064, 1067—1071, 1073—1081, 1090—1092, 1094—1097;

Avd. XVI. *Varor, ej annorstädes upptagna:* nr 1270 och 1271 med därvid fogad anmärkning i samt 1280—1284.

Värdetullrubriker.

Avd. XIII A. *Maskiner, apparater, fartyg och fordon:* nr 992, 1033, 1034 och 1098.

Dessutom berör propositionen de minimitullsatser, som angivas i anmärkningen till tulltaxerubrikerna 1019—1021, i anmärkningen 6 till avdelning XIII A i tulltaxan samt i anmärkningen 2 till tulltaxerubrikerna 1060—1065.”

Utskottets i betänkandet gjorda hemställan var avfattad i särskilda med bokstäverna A—V betecknade punkter och innebar ett avstyrkande av såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition med undantag av viss del, beträffande vilken utskottet anmält sig komma att avgiva yttrande i annat sammanhang, som alla i ämnet väckta motioner.

Vid betänkandet funnos fogade ett flertal reservationer. Enligt en av dessa hade friherre *Fleming* samt herrar *Vennersten*, *Kant* och *Wink-*

Häjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

ler på anförda skäl haft ett yrkande av innebörd, att Kungl. Maj:ts proposition i vissa angivna delar måtte av riksdagen bifallas samt att fyra i punkterna L, M, N och P av betänkanudet avsedda motioner likaledes måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Wijk* hade av skäl, som i en av honom avgiven reservation utvecklats, vid punkterna F, G, I och J hemställt, att vad Kungl. Maj:t beträffande de under dessa punkter upptagna rubriker föreslagit måtte av riksdagen bifallas.

Vidare hade herr *K. A. Nilson* reservationsvis, i övrigt instämmande i utskottets yrkande, hemställt:

vid *punkten C*): att vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit beträffande under tulltaxans Avd. VIII hörande: *Spånadsämnen ur djur- och växtriket samt därav framställda varor*, måtte av riksdagen bifallas,

vid *punkten F*): att vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande under tulltaxans Avd. XII hörande: *Metaller*, måtte av riksdagen bifallas;

vid *punkten G*): att vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande under tulltaxans Avd. XIII hörande: *Maskiner, apparater, fartyg och fordon*, måtte av riksdagen bifallas,

vid *punkten I*): att vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande under tulltaxans Avd. XIII hörande måtte av riksdagen bifallas;

vid *punkten M*): att motionen II: 357 av herr *Thore*, om förhöjd tull å fönsterglas, måtte av riksdagen bifallas.

Herrar *Wohlin*, *Ahlmans O. Olsson* och *Olsson* i *Kullenbergstorp* hade jämväl reserverat sig och på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 356 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Mot vissa ej angivna delar av utskottets motivering hade reservation anmälts av herr *Wijk*.

Punkten A.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 356, i vad densamma avsåge följande under *Avd. VI. Trävaror, flätade varor etc.* i gällande tulltaxa upptagna rubriker, nämligen

nr 251—256, 259—262 (svarvade arbeten m. m., snickararbeten och andra bearbetade trävaror, ej särskilt nämnda),

nr 273, 275, 276, 279 (arbeten av rör, vegetabiliska, korgmakararbeten m. m.),

nr 283—286 (borstbindararbeten),

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Vennersten*: Herr greve och talman, mina herrar! När uti trontalet till årets riksdag Kungl. Maj:t omnämnde det nuvarande svåra ekonomiska läget och antydde, att vissa åtgärder i särskilda fall kunde visa sig erforderliga för upprätthållande av det nationella närings-

livet, så väckte detta meddelande inom vida kretsar av Sveriges näringsidkare den allra största tillfredsställelse. Man hade redan så länge lidit under svåra förhållanden, att man ansåg, att statsmakterna ej längre kunde vara överksamma, då det gällde att i någon mån söka genom lämpliga åtgärder bringa lättnad, och man var fullt övertygad om, att de möjligheter, som i sådant avseende förefunnos, skulle kunna tillgripas med gott resultat. Man kan ju då också förstå, att den föreliggande kungl. propositionen vid sitt framläggande inom vida kretsar hälsades med oblandad tillfredsställelse, och att man uti detta initiativ från Kungl. Maj:ts sida såg ett allvarligt försök att nu äntligen komma till något, som skulle kunna utgöra en lindring i det betryck, vari hela näringslivet så länge hade suckat. Det var ju också för riksdagen välbekant, att man icke kunde underlåta att vid denna riksdag vidtaga åtgärder uti ifrågavarande syfte, och det råder ingen meningsskiljaktighet inom de kretsar, som jag nyss har omnämnt, och i åtskilliga av vårt lands befolkningslager i övrigt därom, att detta förslag måste anses jämte frågan om vissa åtgärder för den förnämsta jordbruksproduktionens vidmakthållande vara det viktigaste ärendet, som förelegat till behandling vid innevarande riksdag. Jag har för min del ansett, att det rättesnöre, som här borde tagas till ledning vid bedömandet av åtgärder till lindrande av den föreliggande situationens besvärligheter, borde vara att åt landet bevara och öka de arbetstillfällen, som kunna bjudas i vårt eget land; och jag har också trott mig kunna förstå, att verksamt gagn av dylika åtgärder icke skall kunna vinnas med mindre än att alla goda krafter, över vilka vi kunna förfoga, enas i arbetet om att nå det åsyftade resultatet. Jag har vid ett tidigare tillfälle vid denna riksdag starkt framhållit, hurusom inom alla lager av vårt lands folk den åsikten gjort sig gällande, att det icke är nog med arbetslöshetsunderstöd och nödhjälpsarbeten. Det kräves någonting annat, det kräves framför allt att inom det produktiva arbetet försöka bereda sysselsättning så långt möjligt är åt vårt lands befolkning.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Beträffande lägets allvar, som ju utgör själva kärnpunkten, från vilken man måste utgå vid bedömandet av den föreliggande frågan, torde knappast råda några delade meningar, men det är av så utomordentlig betydelse, att man gör sig noga reda för, hurudant läget verkligen är, att jag tar mig friheten att något närmare beröra den sidan av saken. Jag håller mig då helt naturligt till meddelandena från statens arbetslöshetskommission. "Av åtskilliga tecken att döma", säger denna kommission, "har arbetslösheten i Sverige också förvärrats under de sista månaderna". Märk väl, att detta är skrivet nu på våren! "Trots den tidiga våren, som givetvis medfört bättre arbetstillgång för grov- och övriga säsongarbetare, har någon lättnad icke försports på arbetsmarknaden. Antalet arbetsökande vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgör alltjämt i genomsnitt 60,000 liksom i vintras, och arbetslöshetsfrekvensen inom fackorganisationerna, som den 31 december 1920

Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

utgjorde 15,8 %, uppgick i slutet av januari, februari och mars månader 1921 till respektive 20,2, 20,8 och 26,4 %." Nu är läget ännu värre. Jag hörde av ett uttalande, som finansministern gjorde i medkammaren, att antalet arbetslösa för närvarande torde få räknas till mellan 80- och 90,000, och de mest kompetenta bedömare av utsikterna på detta område ha försäkrat mig, att man måste bereda sig på en ännu större arbetslöshet än denna.

Nu säger någon måhända: ja, men detta är en företeelse, som återfinnes över hela världen. Det är ej enbart hos oss, som arbetslösheten har tagit avskräckande proportioner.

Jag skall be, att till belysning av situationen få anföra några siffror angående antalet arbetslösa i olika länder uttryckta i procent av arbetarantalet, hämtade ur en engelsk tidning, Labor Gazette, och vilka jag sammanställt med de nyss av mig citerade siffrorna från vårt eget land. I januari månad uppgick arbetslöshetsprocenten i England till 6,9 enligt den nyssnämnda källan, och i Tyskland till 4,4 under det samma siffra i jan. i vårt land uppgick till 20,2 och den samtida i Danmark till 19,7 och i Norge till 15. Man finner härutav, att det tillkommer vårt land den tvivelaktiga äran att ha den högsta siffran i detta avseende. Det är en rent avskräckande siffra, och denna har, såsom herrarna hört, i mars höjts till 26,4 och sedan ytterligare stegrats.

Detta är uppgifter, som äro av den natur, att de tvinga oss att på det allra allvarligaste besinna, huruvida icke nu tiden är inne att göra något för att se till, att arbetslösheten åtminstone icke ytterligare ökas, om över huvud taget sådana möjligheter föreligga, varom jag skall be att senare få anföra något.

Att emellertid Kungl. Maj:t under dessa nu i korthet skildrade förhållanden icke har kunnat underlåta att vidtaga några åtgärder är lätt förklarligt, det är ju uppenbart för en var, som tagit del av framställningar, vilka från industrihåll, som vi alla veta, ha stötts av fördömen från snart sagt alla andra industriländer. Dessa framställningar ha givetvis inte kunnat undgå att röna beaktande hos landets ansvariga ledning. Allt för länge har tyvärr enligt mitt förmenande vår hållning under fredskrisen utmärkts av tvekan och overksamhet. Här i landet drunkna vi i utredningar, men vi skrida till handling ofta nog först, sedan det är för sent, och på detta sätt har läget faktiskt utvecklats sig, så att det nu kan betecknas som förtvivlat. Det är därför, som det är på tiden, att något göres även från den högsta myndighet i landet, som här kan göra något, nämligen från riksdagens sida, och då ett förslag till åtgärder nu föreligger från Kungl. Maj:t, synes det kravet rimligen kunna uppställas, att riksdagen antingen antager förslaget med eller utan modifikationer, eller om riksdagen känner bättre och effektivare utvägar, detta tydligt tillkännagives, på det att de må kunna tillgripas.

I sistnämnda avseende har utskottsmajoriteten, då den avstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag, tyvärr icke förmått att ge oss någon ledning. Men att samma majoritet känner denna oförmåga som ett

besvärande faktum, vågar jag utläsa av följande i betänkandet förekommande uttalande:

"Om bevillningsutskottet på sålunda i korthet sammanfattade skäl icke kunnat förorda vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller över huvud några tullförhöjningar, så vill utskottet å andra sidan erkänna betydelsen av att en, såvitt tiden medgivit, grundlig utredning i ämnet kommit till stånd, liksom ock att riksdagen genom framläggandet av förevarande proposition satts i tillfälle att pröva hela frågan. Landets mycket bekymmersamma ekonomiska läge påkallar givetvis, att från regerings och riksdags sida allt göres för att komma till insikt om vad som möjligen kan lindra krisens förlopp." Det vore frestande att ur detta utskottets utlåtande söka utläsa, vad utskottet därmed egentligen avser. Vill utskottet föreslå riksdagen att inbjuda Kungl. Maj:t att framlägga nytt förslag till förbättrande av landets mycket bekymmersamma läge, därest det nuvarande förslaget icke skulle bliva av riksdagen antaget, och med hänsyn just till detta svåra läge förorda nya framställningar redan till innevarande riksdag eller kanske först till en urtima riksdag i sommar? Tiden medger icke, att ingå på denna nog så viktiga synpunkt, men jag underlåter icke att i detta sammanhang framhålla den starkt förpliktande karaktären av ett sådant uttalande, som det jag nyss citerade, något som av reservanten herr K. A. Nilson med skärpa och såsom mig synes med stort fog också har framhållits. För min del finner jag frågeställningen vara den: antingen handling eller fortsatt överksamt avvaktande. Å ena sidan ha vi ett kungl. förslag, som efter moget övervägande och grundlig utredning bjuder oss antagandet av åtgärder till förbättrande av det svåra läget. Å andra sidan ha vi ett utskottsutlåtande, vari endast framhåves behovet av insikt om vad som kan lindra.

Enligt mitt förmenande förbiser utskottet det nuvarande ögonblickets ofrånkomliga krav. Kungl. Maj:t å sin sida tror, att tiden för handling nu är inne, och att ett fortsatt dröjsmål verkligen innebär stor fara. Utskottsmajoriteten synes anse, att läget medger fortsatt övervägande av vad som bör göras. Nu ligger avgörandet här hos oss i riksdagen, och jag kan icke underlåta att uttala min synnerliga tillfredsställelse med att ärendet äntligen bragts inför det enda forum i vårt land, som kan påtaga sig ansvaret för vad som göres eller underlåtes i denna viktiga fråga, och förvisso delas denna min känsla av flertalet ansvarskännande medborgare i vårt land. Utskottet har självt givit uttryck åt samma tillfredsställelse, vilket förtjänar att antecknas efter de många och stora svårigheter, som mött, innan detta förslag kunnat för riksdagen framläggas till prövning.

Nu har utskottet sagt sin mening om Kungl. Maj:ts förslag, till vilket riksdagen har att taga ställning och pröva skälen för och emot.

Uti den reservation, till vilken jag har slutit mig, hava i betydlig utsträckning beaktats de motioner, i vilka framställts önskemål om tullskydd utöver vad som i Kungl. Maj:ts förslag upptagits. Skillnaden

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

mellan Kungl. Maj:ts förslag och dessa reservanternas är utan tvivel också så rätt betydande, det skall inte förnekas, i det att vi ha i huvudsak velat förordna hjälp åt alla de industrier, som visat sig vara i stort behov av hjälp, och vi ha också så långt den knappt tillmätta tiden medgivit försökt att bilda oss ett omdöme i denna nog så svårbedömda fråga.

Kungl. Maj:t har emellertid ansett en starkare begränsning nödvändig i överensstämmelse med vissa uttalanden från myndigheter och andra organ, som haft att uttala sin mening.

Men huvudfrågan är för närvarande principiellt sett inte den: Huru mycket skall göras? — utan frågan är den: Skola vi göra något eller skola vi fortfarande stanna i överksamhet?

Ur Kungl. Maj:ts förslag torde man kunna utläsa följande huvudtankar eller principer. Förslaget avser ett provisorium, det är icke avsett att gälla längre än under ett år. Det skulle icke medföra full täckning av det förevarande behovet av skydd, i det att andra utvägar i samma syfte ha föreslagits. Man har därmed också sökt att motverka den eljest eventuellt uppkommande verkning av tullskyddet, som skulle bestå uti ett hejdande i någon mån av prisfallet. Även efter den föreslagna förändringen skulle tullskyddets effektivitet stanna långt under det, som rådde före kriget. Slutligen hava också endast vissa huvudgrenar av industrien med stor betydelse för det allmänna i kungl. förslaget upptagits.

Handelsministern har på följande sätt sammanfattat de huvudsynpunkter, som för honom varit bestämmande, då det gällt att taga ställning till denna fråga: "De skäl, som framför allt synts mig tala för en dylik åtgärd, hava varit, *dels* nödvändigheten att i det ytterst prekära läge, vari stora delar av vår industri för närvarande befinna sig, söka tillse att icke krisen tager ett sådant förlopp, att den industriella verksamheten och därmed även den ekonomiska utvecklingen i vårt land tillfogas obotlig skada, *dels ock* angelägenheten av att i möjligaste mån söka förebygga och begränsa den svåra arbetslöshet, som går i den industriella krisens spår." Därtill fogar handelsministern en erinran om alla de åtgärder, som i en mängd industriländer ha vidtagits i liknande syfte och på liknande sätt.

Mot detta uppställer utskottet i huvudsak följande uttalande: Förslagen äro icke ägnade att i nämnvärd grad giva industrien ökad sysselsättning. Den enda utvägen för industrien att återvinna konkurrenskraft är att nedbringa kostnaderna för produktionen, men detta motverkas genom en höjning av skyddstullarna, varför denna åtgärd skulle vara till hinder för en önskvärd utveckling. Man är sålunda inom utskottsmajoriteten övertygad om att de föreslagna åtgärderna skulle vara till industriens egen skada. De skäl, som till stöd för en sådan uppfattning förebragts, äro i korthet följande: En tillfredsställande begränsning av tullskyddets omfattning har ej kunnat genomföras; prisfallet motarbetas; produktionskostnadernas nedbringande motverkas till skada för in-

dustrien själv och för konsumenterna; arbetslösheten minskas icke, ty de stora lagren hindra ny produktion. Vidare säger man, att läget i förhållande till den svåraste konkurrenten, Tyskland, nu är ett annat och fördelaktigare än när propositionen skrevs; och slutar utskottet med att framhålla, att genom den föreslagna åtgärden skulle den rådande jämvikten mellan industrien och jordbruket komma att rubbas.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Jag skall i korthet belysa halten av dessa skäl. Det är ju därpå det hänger, huruvida vi skola kunna gå med på Kungl. Maj:ts förslag eller ej, om dessa skäl verkligen äro så avgörande, som utskottet håller före eller icke.

I fråga om begränsningen synes mig Kungl. Maj:t ha uppfyllt alla rimliga anspråk. Med det kungl. förslaget har man endast åsyftat att hjälpa en del av den egentliga förädlingsindustrien, förnämligast textil- och konfektionsindustrierna, tillverkning av glas och porslin, möbelindustrien samt järn- och maskinindustrien, och en sådan begränsning därutöver, som utskottet synes hålla för rimlig och riktig, torde icke kunna genomföras utan att ändamålet med förslaget skulle omintetgöras. Enligt min mening torde man snarare kunna rikta den anmärkningen mot Kungl. Maj:ts förslag, att alltför många industrier, som med samma skäl kunnat göra anspråk på beaktande från stormakternas sida och vilka varit i oavvisligt behov av skydd, uteslutits. Åt denna uppfattning ha även de reservanter till vilka jag slutit mig givit uttryck i det yrkande som framställt om bifall till ett flertal av de föreliggande motionerna. Vi hava ansett, att man med stor styrka kunde hävda särskilt för de ifrågakommande arbetarnas del, att deras krav på syssel-sättning inom sitt gamla yrke hade kunnat förtjäna samma beaktande som kraven inom de s. k. större industrierna. Vinsten av ett sådant tillvägagångssätt, socialt och ekonomiskt, torde knappast kunna över-skattas. Visserligen säger man, att genom ett dylikt mera allmänt beaktande av industriens krav en betydande fördyring av många industri-produkter skulle uppkomma, men denna anmärkning väger mycket litet emot den uppenbara vinsten av ökade tillfällen till produktivt arbete inom industrinäringen.

Jag har härmed kommit till den andra anmärkningen, den om pris-fallets hejdande och hindret för produktionskostnadernas nedbringande, och skall be att därom få yttra några ord. Inledningsvis vill jag göra en anmärkning om ett förhållande, som så ofta förbises vid bedömandet av denna fråga.

Tror man, att nedläggandet av stora delar av vår industri skall med-föra billigare varor i landet? All erfarenhet talar i motsatt riktning, i det att det ytterligare beroende av utlandet, som genom ett sådant till-vägagångssätt skulle åstadkommas, slutligen komme att resultera i dy-rare varor för oss genom bortfallandet av den prisreglerande inhemska konkurrensen.

Det vore frestande, att i detta sammanhang anföra något från er-farenheterna i Schweiz, vilket land ligger den tyska konkurrensen lika

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

nära som vårt, och där man beaktat denna synpunkt på det allra kraftigaste i den framställning till förbunds församlingen, som av förbunds rådet har gjorts i syfte att åstadkomma ett bemyndigande för förbunds rådet att höja tullarna, ett bemyndigande, som, jag vill meddela det, också har givits.

Det är så, att utlandet strävar att hålla sina priser under våra priser, så snart egen tillverkning inom landet finnes; man håller dem nämligen så långt därunder, som omständigheterna kräva, men söker så småningom närma sig den övre gränsen, för att ha så stora fördelar som möjligt av de förefintliga konjunkturerna. Om den inhemska konkurrensen försvinner, så är den utländska icke sen att utnyttja ett sålunda uppkommet gynnsammare läge, och resultatet blir i många fall just det, som jag förut har anfört, att vi med försvinnandet av den inhemska tillverkningen också få finna oss i att betala våra utländska varor dyrare.

Jag har härmed i själva verket också berört frågan om att tullförhöjningen skulle hejda priset. Om det är så, som jag här har sökt skildra, är det påtagligt, att en tullförhöjning, som vore i stånd att under en kritisk tid förhjälpa våra industrier att stå ut med det besvärande läget, intill dess att bättre tider stunda, i själva verket så långt ifrån är ägnad att verka hindrande på priset, att det tvärtom just förhjälpes oss till det som jag nyss nämnde, bevarandet av den ytterst viktiga prisreglerande faktor, som den inhemska tillverkningen alltid har visat sig utgöra. Just den omständigheten borde man — jag kan icke underlåta att än en gång understryka det — beakta vida mer än vi hittills hava gjort, ty det är en viktig faktor, när det gäller att här söka hålla levnadskostnaderna inom drägliga gränser.

Man glömmet för övrigt alltför lätt, att konsumenten i de flesta fall själv är producent och att han som sådan drar fördel av det inhemska näringslivets vidmakthållande. Jag medger villigt, att frågan om produktionskostnadernas nedbringande även har andra sidor och att ett nedbringande av dessa kostnader, ett omedelbart nedbringande, så vitt ske kan, är av allra största vikt för vår fortsatta produktion. Den omständigheten har emellertid med så stort eftertryck i den kungl. propositionen framhållits, att jag icke skall besvara kammaren med att ytterligare understryka, hurusom tullförhöjning och nedbringande av produktionskostnaderna icke stå i någon oförenlig motsats till varandra. Arbetet på kostnadernas nedbringande kan fortgå trots tullförhöjningen, och därpå ger hållningen hos stora delar av vårt lands arbetare tydliga bevis. Vi hava ju sett exempel på att man från arbetarhåll icke blott velat vara med om en rimlig tullförhöjning utan samtidigt förklarat sig beredd att gå med på en nog så betydande lönereduktion. Problemet löses faktiskt i praktiken lättare än utskottet vill hålla för möjligt, vilket framgår av exempel från andra länder, där man redan långt före oss har beaktat detta problem och vidtagit åtgärder av betydligt större omfattning och kraft än de som här äro föreslagna i

fråga om tullförhöjningar samtidigt med att en framgångsrik strävan pågått för nedpressande av produktionskostnaderna, såsom var och en intresserad med lätthet kan konstatera. Det förefaller mig därför, att om man vill hjälpa näringslivet, skall man icke låta en dogmatisk uppfattning i fråga om möjligheterna att nedbringa produktionskostnaderna väga alltför tungt.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

För övrigt vågar jag påpeka den omständigheten, som av Kungl. Maj:t så starkt framhävts, att här är fråga om att samtidigt med tullförhöjningen vidtaga andra åtgärder, som verka till utjämning av den eventuella stegring i priserna, som av tullförhöjningen eljest skulle åstadkommas. Jag syftar, som herrarna väl förstå, på den av Kungl. Maj:t föreslagna nedsättningen av järnvägsfrakterna, en åtgärd, som skulle komma icke blott industrien utan hela den konsumerande allmänheten till godo och vilken åtgärd, så vitt jag kunnat finna, såsom saken nu ligger, icke kan vidtagas, därest vi icke gå med på Kungl. Maj:ts förslag i fråga om tullförhöjningen.

Stärkandet av industriens produktionskraft kan sålunda försiggå i trots av tullförhöjningen. Jag går så långt, att jag, som jag redan har antytt, säger, att tullförhöjningen, därest den kan hjälpa till att upprätthålla en eljest borttynande industri, är en av förutsättningarna för att denna samma industri över huvud taget skall hava möjlighet att begagna de tillfällen, som kunna finnas, att förbättra driftsekonomin. Man måste väl för övrigt förutsätta någon grad av förstånd hos industriens egna målsmän och antaga, att dessa män själva äro i stånd att bedöma denna fråga och framför alla andra angelägna om att försvara sin egen existens.

Nu kommer vidare utskottets motiv, att arbetslösheten icke kan minskas. Lagren äro för stora och ny produktion icke möjlig. Detta argument har i vår reservation på det kraftigaste bemötts, och jag skall icke upptaga kammarens tid med att upprepa vad däruti förekommer. Men blott så mycket vill jag säga, att ju mer man undersöker dessa förhållanden, desto mer övertygad skall man bliva därom, att dessa mycket omtalade lager, som såvitt jag kunnat förstå förnämligast förekomma i textilbranschen, äro av den art, att ju längre de ligga, desto svårsåldare bliva de. En viss omsättning äger ju rum. Lagren bliva vad man kallar mindre väl sorterade, och fylldnad måste ske för att tillgodose konsumenternas välbefogade krav. Det är där den svenska nyproduktionen kan sätta in, och det är från den utgångspunkten, som den kan på nytt arbeta sig in i den förlorade svenska marknaden. Jag trotsar någon att kunna motbevisa detta påstående, som är ägnat att i högsta grad belysa halten av uppgiften om att arbetslösheten icke kan minskas genom de föreslagna tullförhöjningarna.

Jag ber blott att få nämna ett par siffror ur den senaste importstatistiken, som bekräfta riktigheten av vad jag här anfört. Under april månad importerade vi bomull i en myckenhet, som utgjorde 31 % av siffran under det normala året 1913, men samtidigt importerades bom-

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

ullsvävnader till en kvantitet, utgörande 74 % av samma normala import. Denna utveckling är rätt belysande: råvaruimporten går ned, färdigvaruimporten ökas relativt emot denna. Det blir således mindre arbete åt våra egna fabriker och större import för det behov, som alltid finnes att täcka. Just under nuvarande förhållanden, då det är mer än någonsin viktigt, att den behovstäckning, som ständigt pågår, reserveras åt eget land, skulle man väl se till, att icke sådana abnorma företeelser få fortgå, utan göra vad i vår förmåga står för att häruti åvägabringa någon rättelse. Det är den tankegång, som har varit A och O för främmande länders handelspolitik under den svåra tid som nu råder och länge har rätt, och det förhållandet, att man utomlands kraftigt genomfört den principen, borde sannerligen giva oss något att tänka på.

Vidare säger utskottet, att läget i förhållande till Tyskland har blivit ett annat och fördelaktigare än vad det tidigare var. Jag skulle önska fråga utskottet: Vad menar utskottet med detta uttalande? Utskottet har utan tvivel varit i tillfälle att läsa ententens ultimatum till Tyskland lika väl som jag och har förmodligen beaktat vad som däruti förekommer. Jag skall med ett par ord be att för kammaren få meddela vad som innehålles i detta ultimatum i sådant avseende, som här förmodligen är i fråga. Tyskland har bland annat tvingats att varje år intill viss angiven tidpunkt betala a) en summa, som motsvarar 25 % av värdet av utförseln under varje tidrymd av 12 månader efter den 1 maj 1921, som av den s. k. reparationskommissionen fastställs, eller b) valfritt ett motsvarande belopp, såsom det i överensstämmelse med varje annat av Tyskland föreslaget och av kommissionen antagen index skulle fastställas. Det låter något svärbegripligt, men meningen är dock lätt att utläsa: Tyskland äger valfrihet att antingen betala på ena sättet eller på åtskilliga andra sätt, om vilka det kan bliva tal. Vidare har Tyskland att på liknande sätt betala ytterligare en avgift av 1 %, och det är härifrån man får den bekanta exportavgiften av 26 %.

Nu kan man väl antaga, att när utskottet säger, att härigenom vårt förhållande till Tyskland blivit ett annat och fördelaktigare än förut, utskottet har gjort sig noga reda för huru detta åläggande från ententens sida kommer att av Tyskland med ententens medgivande tillämpas. Ingen av mig tillfrågad bland dem, som borde bäst sitta inne med kännedom om hithörande förhållanden, har kunnat giva mig svar på den frågan, huru denna åtgärd kan komma att verka eller huru den kommer att tillämpas. Överallt har man hänvisat till att saken ännu ej är klar. Fältet är sålunda fritt för gissningar, och utskottet har enligt mitt förmenande icke kunnat göra annat än en gissning. Misstager jag mig, skall jag med tacksamhet erkänna misstaget. Tillsvidare antar jag, att utskottets gissning går ut på följande. Man säger: här är en exportavgift på 26 %, som skall påläggas den tyska exportvaran, då den går till främmande land. Det är påtagligt, att varans pris då stiger med 26 % av exportvärdet i Tyskland, och för oss är detta en utomordentlig gynnsam omständighet, i det att den

tyska varan blir lika mycket dyrare, när den når oss, vilket hjälper oss i den svåra konkurrensen.

Jag vill icke underlåta att framhålla, att ett sådant resonemang förts på många håll, och flera svårt beträngda industrier hava ansett, att de här skulle få ett gott handtag och en god hjälp som komplement till det förslag Kungl. Maj:t framlagt. Tyvärr äro andra gissningar möjliga, och jag vågar till och med påstå sannolikare. Jag tror, att Tyskland kommer att begagna den landet medgivna valfriheten. Jag tror, att Tyskland kan komma på den idén att ålägga olika exportvaror olika hög exporttull. Tänk er in, mina herrar, i följande förhållande: Tyskland delar upp sina varor i två olika slag, för utlandet oumbärliga och för utlandet mindre oumbärliga eller umbärliga, och säger: på den första kategorien lägga vi en högre avgift och på den andra en lägre. Är det uteslutet, att valfriheten skall kunna på sådant sätt utnyttjas? Under alla förhållanden förefaller det mig, att då man å ömse håll måste nöja sig med gissningar, är det klokast att intill dess ett bestämt besked i frågan kan erhållas — måhända kan det komma från någon annan under den fortsatta diskussionen, och jag skall ingalunda underlåta att därav draga nödig lärdom — men, säger jag, riktigast är att under nuvarande förhållanden tills vidare avföra detta motiv från dagordningen och till och med, om jag så får säga, stryka det ur utskottets motivering då det icke har någon bärande kraft.

Sedan jag mig till minnes nedtecknat dessa reflexioner, fick jag kännedom om en notis i en tidning av i går, däri från Berlin meddelas följande: "Avgiften på 26 % skall erhållas genom en utförselskatt, som antingen skall utgå med 26 % på varje utförd artikel eller genom beskattning efter olika tariffer, beroende på varuslag. I sistnämnda fall kommer alltså icke att införas någon ensartad utförselavgift utan ett system av utförseltullar." Tycka inte herrarna, att det uttalandet närmar sig den gissning, som jag tillät mig för egen del i ämnet göra, och bestyrker icke i alla händelser detta meddelande vad jag också tillåtit mig framhålla, nämligen nyttan av en viss försiktighet vid användandet av detta motiv? Jag anser, att det för oss tillsvidare endast innebär ett ytterligare osäkerhetsmoment till de många andra, som nu göra vår ställning så svår.

Jag kommer nu slutligen till den hotade jämvikten mellan jordbrukets och industriens tullskydd. Jag kan ju förstå, att ett påpekande sådant som detta kan vara ägnat, för att icke säga ämnat, att sätta jordbrukarna i harnesk mot industriens väl motiverade krav. Men om något sådant medvetet syfte förelegat, skulle jag våga tro och hoppas, att man missräknat sig om effekten. Jordbrukarna veta alltför väl, att en blomstrande industri är en av de allra viktigaste förutsättningarna för att jordbruket skall kunna med framgång i eget land avsätta huvudparten av sina produkter, och att den bästa kundens insolvens eller avtynande för jordbruket skulle vara en stor olycka. Man kan nu tänka sig förhållandena mindre svåra än vad jag med dessa ord har skildrat dem, men

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

det är rätt nyttigt att tänka tanken ut, och då får man en bild, som jag här har framställt, en avtynande industri och ett jordbruk, som icke skulle kunna i längden avvara den marknad, som på ett sådant sätt gått förlorad, ty avsättningen utomlands för vårt jordbruk är med hänsyn till jordbrukets produktionskostnader icke obegränsad. En annan omständighet är den, att om avsättningen skulle behöva inskränkas, så återstår slutligen för en del av den jordbrukande befolkningen ingen annan utväg än den, som i forna tider bjöds, nämligen att utvandra. Jag tror därför, att varje försök att ställa jordbruket och industrien emot varandra är ett fåfängt bemödande, ty intressena sammanfalla till så väsentlig del, att ett dylikt försök måste stranda; och det allra bästa är, att det här icke gäller tillgodoseendet av två enskilda näringars mer eller mindre egoistiska intressen eller beräkningar, utan det förhållande, som hela vårt svenska samhälle har byggts upp på, nämligen samarbetet mellan huvudnäringarna, sålunda främst mellan jordbruket och industrien.

Därför tror jag, att när man här vill hålla före och söka bevisa, att genom ett bifall till vad Kungl. Maj:t har föreslagit skulle den befintliga jämvikten mellan jordbruket och industrien rubbas, så är det en sanning med så stor modifikation, att jag antar, att man från mest kompetenta håll skall kunna visa oss, att om en rubbning ägt rum, så kanske det skett, då man åt jordbruket gav det ökade skydd, som jordbruket begärde och fick i och med gliditullsbeslutet vid innevarande riksdag. Men lika visst som jag anser, att jordbrukarna i denna stund kunna tillmötesgå industriens krav, lika visst var jag på det klara med att den gången det gällde att bereda jordbruket den begärda hjälpen var det allas vår skyldighet, som över huvud taget tro, att man genom sådana skyddsåtgärder kan åstadkomma goda verkningar, att utan betänkande giva detta och utan baktankar om erkännande eller ersättning vid ett senare tillfälle.

Den frågan kommer för övrigt i olika skeden inför riksdagen under kommande tider, och det blir nog tillfälle att närmare gå in på den. Jag skall icke fresta mina ärade åhörarens tålamod med att nämna något mera därom. Jag vill blott säga, att jag hör till dem som ansågo, att Kungl. Maj:ts förslag om gliditullarna lämpligen kunde hava kompletterats med ett förslag även om ökat skydd för den animala jordbruksproduktionen, och när de motionsledes i sådant syfte framlagda förslagen icke vunno riksdagens bifall, kunde ingen mer än jag beklaga en sådan utgång, ty jag anser, att även i det fallet är det av allra yttersta vikt, att vi bevara alla tillgängliga arbetstillfällen åt vårt eget folk, allra helst under den kritiska tid, som vi nu gå igenom.

Ja, mina herrar, frågan är så omfattande och så svår, att det skulle krävas åtskilligt utöver vad jag här har sagt för att klargöra den uppfattning, som man inom reservanternas krets har om denna stora och vittomfattande fråga. Men det kan ju icke ifrågakomma, att man åt sina anföranden giver en sådan utförlighet, som skulle krävas, och jag nödgas därför begränsa mig till dessa mera kortfattade antydningar i

ämnet. Jag vill blott säga, att om det under den fortsatta diskussionen skulle givas anledning till att upptaga ett och annat av det, som ytterligare i principdiskussionen kan förekomma, till bemötande, jag icke skall underlåta att i någon mån göra det och utbeder mig redan på förhand kammarens överseende med att så eventuellt kommer att ske.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Jag vänder mig till sist till våra ärade motståndare utanför jordbrukarnas led. Jag förstår ju väl, att en så svår fråga som denna icke lyckligt och väl kan lösas utan samarbete från många olika håll i den lagstiftande församlingen. Jag förstår väl, att det vore lyckligast, om vi i endräkt hade kunnat i det nu föreliggande ämnet nå en överenskommelse som innebure verklig hjälp åt det betryckta näringslivet. Så har icke kunnat ske, men det finnes omständigheter, som tillåta mig att fortfarande hysa en viss förhoppning om framgång för det kungl. förslaget med eller utan vissa modifikationer, och det är just det utskottsutlåtande som jag nu har tillåtit mig att i någon mån kritisera. Ty trots allt vad jag därom har sagt har jag den uppfattningen, att det vittnar om en viss försiktighet hos dem som skrivit eller låtit skriva utskottets motivering. Det vittnar trots allt om en viss moderation, en moderation som låter mig tro, att de herrar, som stå bakom utskottets utlåtande, dock i sitt innersta finna ställningen ohållbar och äro beredda att medgiva, att något måste göras. Jag tror också, att ni, mina herrar, skola finna, att med den rent negativa hållningen kunna icke ens ni i längden finna landet vara väl betjänt och att ni därför antingen skola nu giva oss positiva motförslag om vad som enligt eder mening lämpligare och riktigare borde göras än vad Kungl. Maj:t föreslår eller också beslutsamt låta motståndet falla och räcka oss handen till ett gemensamt främjande av det helas väl. Jag vågar så mycket fastare hysa en sådan förhoppning som jag är övertygad om att tiotusenden av vårt lands arbetare skulle hålla eder räkning därför.

Herr talman, jag ber att i den föreliggande punkten få yrka bifall till den av friherre Fleming m. fl. avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr S t e n d a h l: Herr vice talman, mina herrar! Kungl. Maj:t har funnit, att situationen för närvarande är sådan, att den påkallar ingripande ifrån statsmakterna, och den uppfattningen delar jag fullt, men om medlen, som här skola komma till användning, har jag en väsentligt annan uppfattning än den som kommit till synes i den kungl. propositionen. Denna min uppfattning har jag sökt klarlägga i en motion, som jag tillåtit mig väcka här i kammaren, vilken går ut på att riksdagen skulle befullmäktiga Kungl. Maj:t att för vissa varugrupper — det gäller närmast de två viktigaste industrigrenarna i Sverige, nämligen stål- och järnvaru- samt verkstadsindustrien — efter prövning i varje

Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

särskilt fall åsätta varorna en höjd tull av högst 300 % över nu gällande under förutsättning, att ifrågavarande varor äro tillverkade i ett land med starkt deprecierad valuta. Varför jag icke upptagit några andra än de nämnda två huvudrubrikerna är icke därför, att jag icke möjligen skulle kunna medgiva, att även andra rubriker skulle kunna vara berättigade till och kanske i behov av skydd, utan det är därför, att när jag har kommit med en ny princip, som står i strid mot vad som för övrigt hävdas, har jag velat inskränka rubrikerna till det minsta möjliga för att om möjligt kunna få igenom något.

Utskottet har ställt sig rätt välvilligt till själva motionen, men när det gäller att taga konsekvenserna av sin välvilja, har utskottet stannat vid att avstyrka motionen, något som ju i och för sig icke är så värst välvilligt. Utskottet säger i sitt utlåtande, att vid ett bifall till min motion det icke skulle kunna undgås, att de tullförhöjningar, som här avses, skulle "svälla ut över ett betydande antal rubriker i tulltaxan och medföra de ogynnsamma verkningar, som utskottet förut berört". Detta påstående av utskottet måste bero på en missuppfattning av motionen, ty i motionen har icke yrkats, att alla rubriker under de i motionen angivna grupperna skulle komma i åtnjutande av den ifrågasatta tullförhöjningen, utan jag har endast yrkat, att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att efter prövning i varje särskilt fall eventuellt vidtaga förhöjning av tullen under ifrågavarande rubriker. Om man läser motionen, såsom den är skriven och såsom den är avsedd att läsas, kan, såvitt jag förstår, denna utskottets motivering knappast vara på sin plats. Vidare framhåller utskottet, och det är utskottets huvudmotiv, att "det synes utskottet uppenbart, att endast Kungl. Maj:t har möjlighet att på ett tillfredsställande sätt verkställa en sådan utredning, liksom ock att utövandet av den sålunda ifrågasatta rättigheten är en så grannliga angelägenhet, att riksdagen nu icke lämpligen bör intaga ställning till frågan, så länge Kungl. Maj:t icke funnit påkallat att själv begära ett sådant bemyndigande." När man vet, att det är vänstern inom kammaren, som har dikterat utskottets utlåtande, blir konsekvensen, såvitt jag förstår, att vänstermajoriteten inom riksdagens första kammare anser lämpligt, att första kammarens arbetsfält så att säga skulle begränsas till att säga ja eller nej till vad Kungl. Maj:t äskar eller proponerar, men att initiativ i viktiga frågor från kammarens sida äro av ondo. Nog må jag säga, att om jag har tolkat detta uttalande rätt och riktigt dragit konsekvenserna av vad som här står, är ståndpunkten, åtminstone när den kommer från denna sida av kammaren, rätt egendomlig. Jag hade snarast den uppfattningen, att man skulle finna dessa herrar på en alldeles motsatt ståndpunkt.

Till utskottets betänkande finnes, bland andra, en reservation av herr Wohlin m. fl. och i denna reservation säges, att "beträffande järnindustriens, järnmanufakturindustriens och verkstadsindustriens produkter, fallande under Avd. XII A och XIII A i tulltaxan", — det är dessa punkter, som avses i min motion — "hava vi fått uppfattningen,

att provisoriskt förhöjda tullsatser skulle kunna i viss grad hjälpa järnindustrien och vissa grenar av järnmanufaktur- och verkstadsindustrierna ur deras nuvarande betryck." Vidare säga reservanterna, att den av mig väckta motionen, som går ut på differentialtullar, är "den ekonomiskt sett rationellaste lösningen". Men sedan komma reservanterna till att på delvis andra grunder än utskottsmajoriteten, vilka grunder dock reservanterna icke angivit i sin reservation, avstyrka motionen. Det är ju svårt att veta, vilka dessa icke angivna grunder äro. Om jag skulle tillåta mig en gissning, skulle jag närmast gissa på att det verkliga skälet till denna reservanternas ställning torde vara, att de väckta förslagen om tullar på animaliska födoämnen föllo, och när jordbrukarna icke fått vad de önska i fråga om tull å animaliska födoämnen, hava reservanterna icke ansett sig kunna följa Kungl. Maj:t i detta fall och giva industrien något tullskydd. Det är möjligt, att jag tager fel; antagandet eller gissningen — det är bara en sådan — ligger dock nära till hands. Jag kan förstå reservanterna, om de resonerat på detta sätt. Det är en ståndpunkt som, såvitt jag förstår, är jämförelsevis lätt att försvara. Men ifrågasätta skulle man väl ändå kunna, huruvida icke de nyligen beviljade tullarna på spannmål, vilka ostridigt hava varit så rikligt tilltagna, att Kungl. Maj:t dragit sig för att tillämpa dessa tullsatser på den tid, som riksdagen ifrågasatt, kunde vara en någorlunda skälig ekvivalent för jordbrukarna för den hjälp som här i min motion har föreslagits för industrien. Jag skall särskilt be att få framhålla, att vad jag här har avsett är endast att giva Kungl. Maj:t fullmakt för de tider, då riksdagen icke är samlad, och således icke kan biträda att klara en svår situation, eller rättare sagt att sätta ett lämpligt medel eller vapen i Kungl. Maj:ts hand för att därigenom åstadkomma, att den del av industrien, som ännu håller sin verksamhet i gång, åtminstone icke måtte behöva ytterligare inskränka densamma, varigenom ytterligare arbetslöshet skulle uppstå, och varigenom den ekonomiska situationen, som redan är tillräckligt svår, skulle bli ännu svårare. Skulle resultatet av riksdagens överläggningar i dag bliva — vad jag tyvärr tror, att det blir — att det slutar med rent bord, fruktar jag, då riksdagen nu åtskiljes utan att Kungl. Maj:t förses med lämpliga medel för att kunna motverka den kris, som kraftigare och kraftigare nalkas, att situationen inom kort tid kommer att bliva så oerhört svår, att Kungl. Maj:t icke får stort annat att göra än att inom kort åter inkalla riksdagen till urtima för att tillsammans med riksdagen överlägga om vad man i den då uppståndna ännu svårare situationen skulle företaga. Jag har en rätt stark övertygelse om att det gamla ordspråket, att det är lättare att stämma i bäcken än i ån gäller även och i all synnerhet i ekonomiska frågor.

Det är mot denna bakgrund, herr vice talman, som jag tillåter mig att yrka bifall till min motion.

Herr Ö r n e: Herr vice talman, mina herrar! Redan då proposi-

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

tionen nr 356 den 3 maj remitterades till utskottet, begagnade jag tillfället att uttala min uppfattning angående de av Kungl. Maj:t föreslagna tullförhöjningarna. Det har under utskottsbehandlingen icke framkommit någonting som enligt vad jag har funnit kunnat vederlägga den uppfattning, jag då gav uttryck åt, och jag kan följaktligen denna gång fatta mig kort rörande de alimäna synpunkterna på problemet.

Såsom framgår av utskottets betänkande, är det av utskottets tjugo ledamöter endast fem — tre i andra kammaren och två i första kammaren — som velat med hull och hår svälja Kungl. Maj:ts proposition. Att samma herrar velat ytterligare stilla sin protektionistiska hunger genom att som efterrätt konsumera en rad av de enskilda motionerna, är egentligen ingenting att förundra sig över. Icke mindre än tretton av utskottets ledamöter stå i sak ense om avslag på den kungl. propositionen. Två ledamöter följa Kungl. Maj:t ett stycke på vägen, men ha i övrigt stannat vid samma resultat som utskottets majoritet.

Jag lider nu för min del ingalunda av den vidskepliga uppfattningen, att den slutsats, vartill ett riksdagsutskott med stor majoritet kommit, alltid är riktigt. Det har nog inträffat mer än en gång, att till och med enhällighet hos ett utskott efteråt visat sig icke vara någon som helst borgen för riktigheten och lämpligheten av de beslut, som tillkommit på utskottets förslag. Men det finns i detta fall ett par särskilda omständigheter, som för de möjligen tveksamma böra utgöra ett starkt vittnesbörd till förmån för utslagens hållbarhet. Först och främst ha ju flera av majoritetens medlemmar på förhand icke varit ogynnsamt stämda mot Kungl. Maj:ts förslag och en del av de framkomna motionerna. Bondegruppens representanter i utskottet ha ju också i sin reservation principiellt protektionistiska uttalanden. De ha förklarat sig vara beredda att rösta för protektionistiska åtgärder, förutsatt att detta kan lända vederbörande industrier och deras arbetare till gagn. Av vad förut under denna riksdag har förekommit framgår ju också, att dessa representanter icke väja undan ens för mycket kraftiga protektionistiska mått och steg. Bondegruppens representanter ansluta sig därjämte i sin reservation oförbehållsamt till grundtanken i herr Stendahls motion om höga differentialtullar för järngruppens tulltaxepositioner. Likväl komma dessa representanter till samma slut som medlemmarna av utskottets majoritet, att nämligen Kungl. Maj:ts proposition icke bör till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vidare ingår det i majoriteten sju representanter för arbetarpartierna. Då orsaken till propositionens framläggande i så väsentlig grad, enligt vad som i propositionen har uppgivits, varit viljan att motverka den härjande arbetslösheten — och vi hava ju av herr Vennersten fått mycket starkt understruket, att det förnämsta skälet, varför reservanterna yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, är just viljan att avhjälpa arbetslösheten — är det utan vidare klart, att dessa sju arbetarrepresentanter måste gå till granskningen av propositionen med allvarligt uppsåt att söka utrona, om den kunde erbjuda några möjligheter till en reell

minskning av den föreliggande arbetslösheten. Det är naturligtvis med oss representanter för arbetarpartiet liksom med representanterna för övriga partier så, att under trycket av yttre omständigheter kunna vi tvingas att vara med om åtgärder, som strida mot den politik, vi förut hava fört, om vi finna, att sådana åtgärder i en viss situation äro för landet och för dem vi representera av betydelse. Om vi sålunda hade kunnat finna, att en verklig minskning av arbetslösheten kunde ha blivit en sannolik följd av ett bifall till propositionen, skulle vi sannerligen ha betänkt oss många gånger, innan vi på grundval av några principiella skäl hade yrkat, att propositionen skulle avslås.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Till detta kommer nu den omständigheten, att det inom utskottet rådde en allmän sympati för den största av de industrier, vilken här är föremål för Kungl. Maj:ts omtanke, nämligen järnindustrien och med denna samhörande industrier. För min del förklarade jag mig redan inom handelsdepartementets delegation villig att under vissa omständigheter vara med om att bevilja en del varuslag inom denna industri ett skydd mot konkurrens utifrån, därest det nämligen kunde visas, att ett sådant skydd icke skulle draga med sig en lång rad av andra tullförhöjningar och därest verkligen järnindustrien i dess helhet icke skulle lida skada på grund av att man beviljade tullförhöjningar på en del halvfabrikat.

Till sist har ju trycket från en ganska väl organiserad opinion, liksom känslan av att riksdagen ej borde, särskilt med hänsyn till de förestående valen, underlåta att göra åtminstone något för att visa sin medkänsla för industrien, även verkat till förmån för helt eller partiellt bifall till propositionen.

Då likväl resultatet, trots allt detta, har blivit det som framgår av utskottets utlåtande, ligger däri, synes det mig, ett mycket starkt indicium till förmån för den uppfattningen, att utskottet träffat rätt i sitt bedömande av Kungl. Maj:ts proposition och de i anslutning därtill väckta motionerna.

Såvitt jag kunnat läsa rätt innantill, hava huvudreservanterna icke heller velat ikläda sig någon moralisk garanti för effektiviteten i fråga om arbetslöshetens bekämpande av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. I sin reservation röra de sig alltigenom med vaga och till intet förbindande uttalanden om möjligheten att i en viss utsträckning få industrien i gång genom ett bifall till propositionen, eller åtminstone därigenom hejda en ytterligare skärpning av depressionen genom ett bifall till propositionen. Jag lyssnade uppmärksamt till min ärade vän herr Vennerstens anförande för att höra, om han — som ju hör till protektionismens allra främsta banérförare här i landet och som inom den svenska industrien intager en ytterst framskjuten ställning samt är noga bekant med industriens läge — skulle våga här verkligen säga: "Jag försäkrar kammaren, att industrien kommer i gång t. ex. till tre fjärdedelar av normal omfattning, om herrarna bifalla vad vi hava yrkat i vår reservation." Jag har ständigt under det förberedande arbetet, så

Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

långt jag fått deltaga i detta, rakt på sak, sport industriidkarna, om de vore villiga att ställa några garantier för en sådan utsträckning av driften, därest dessa tullar beviljades dem. Svaret har blivit nekande eller undvikande. Och det är helt förklarligt. Jag vill nu naturligtvis icke på något sätt förneka, att man i ett eller annat fall skulle kunna få hjulen att rulla genom att bifalla Kungl. Maj:ts proposition. De verkningar, som ett bifall kunde få, skulle bli så ytterst skiftande på grund av ojämnheterna här och var i nu gällande tulltaxa, att jag tryggt kan säga, att här och var skulle kanske en viss tillverkning, som nu ligger nere, komma i gång. Det är i de fall, där tullarna för någon artikel förut varit rent prohibitiva och där en fördubbling nu åter skulle göra dem prohibitiva och således verka som ett rent importförbud. En ytterligare förutsättning för att något sådant kan inträffa är dock, att det icke inom landet finnes lager i någon avsevärd omfattning och att det rör sig om varor, vilka dagligen och stundligen måste förbrukas, oavsett deras pris. Men de rubriker, för vilka allt detta gäller, äro så ytterligt få, att man absolut icke kan tala om att man skulle åstadkomma någon förbättring av den svenska industriens läge genom att bifalla tullförhöjningar i fråga om dessa rubriker.

Om ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra, att ställningen ytterligare försvårades för de viktigaste grupperna, vore ju emellertid intet vunnet. Nu har herr Vennersten här velat övertyga kamraren om att de tullförhöjningar, som äro föreslagna, ingenting alls betyda för de industrier och företag, som använda de tullskyddade produkterna. Ökningen skulle göra så litet, säger herr Vennersten, att den icke skulle åstadkomma någon som helst skadlig verkan. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att beträffande de artiklar, där höjningen per kilogram är liten, förhåller det sig oftast så, att vederbörande industri har behov av sådana massor av dessa artiklar som råvara, t. ex. varmvalsat järn, att några få öre per kilogram mindre äro alldeles tillräckliga för att hålla en industri ovanför den gräns, där det inträffar, att företagen börja gå tillbaka eller gå sin undergång till mötes. Och att det icke betyder litet — att t. ex. tullen på varmvalsat järn icke betyder småsummor för vissa industrier, som använda denna vara i sin tillverkning, det tror jag, att herr Vennersten ändå måste ge mig rätt i. Jag erinrar herr Vennersten om att det inom handelsdepartementets delegation var en industriidkare, som meddelade, att en tredubbling av tullen för en viss produkt av detta nu nämnda slag skulle för hans företag medföra en ökad utgift av 180,000 kr. Om vi nu, eftersom Kungl. Maj:t här föreslår endast en fördubbling, göra en motsvarande avprutning, skulle det i alla fall göra en högst betydlig ökning. Om företaget redan så att säga står och vacklar, kunna 90,000 kronor betyda rätt mycket.

När det var fråga om att genomföra tull på tackjärn — och kravet i den riktningen från hyttorna var ju som bekant mycket starkt på ett tidigare stadium — sades precis detsamma, som man nu säger. Den

tull, som begärdes, 3 öre per kg., skulle dock betyda en ökning av råvarukostnaden för vissa delar av gjuteriindustrien med ända till 30 %.

Om vi nu ett ögonblick skulle försöka att betrakta verkningarna av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, synes det mig stå fast, vad utskottet har sagt, att därav i många fall måste komma att följa ett försvårat läge för stora grupper av industrien. Välja vi t. ex. konfektionsindustrien, som ju är mest utsatt — ifall man undantager Borås-tillverkningarna — ligger ju saken så, att denna industri är den närmsta konsumenten av tyger, som tillverkas inom landet. Det har av industriidkare, som varit inkallade till utskottet, uppgivits, att mellan 40 och 50 % av deras tillverkning går till konfektionsindustrien. Om man nu genomför denna tullförhöjning försvårar man läget för konfektionsindustrien eller hjälper i varje fall icke upp den på något sätt. Den stora kund, som konfektionsindustrien utgör, kan icke repa sig därigenom, att vi bifalla Kungl. Maj:ts förslag. För övrigt ligger även inom textilindustrien saken högst olika på olika områden. Det har, mina herrar, uppgivits, att svenska textilföretag för närvarande och sedan åtskilliga månader, i vissa fall sedan åtskilliga år tillbaka exportera textilalster till — England. Även till Danmark har exporten varit ganska stor. Man måste ju säga sig, att då enligt vederbörande fabrikants egen uppgift detta icke är dumping, utan försäljningen sker till samma priser som han kan betinga sig inom landet, kan ju den föreslagna tullförhöjningen omöjlig hjälpa. En industri, som kan konkurrera i utlandet på marknader, som äro lika utsatta för konkurrens från länder med deprecierad valuta som vår, kan säkert klara sig här hemma gentemot denna konkurrens.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

Beträffande järngruppen, som verkligen har varit föremål för ingående överläggningar både i utskottet och inom de särskilda grupperna av utskottets ledamöter, synes man icke kunna komma till något annat resultat än att *de svårigheter, som åstadkomma den mer omfattande arbetslösheten och driftsnedläggelsen, helt och hållet äro att hänföra till den allmänna depressionen i världen.* Om man gör sig besvär att se efter, huru det förhåller sig med den överklagade stora importen, skall man finna, att den i själva verket för närvarande är högst väsentligt reducerad i jämförelse med normala tider. Från 1920 och till i år har importen under de tre första månaderna nedgått från 54,200 ton till 36,600 ton eller med icke mindre än 17,600 ton. Om man granskar de särskilda rubrikerna, finner man, att importen av tackjärn från förra årets första kvartal till första kvartalet i år har sjunkit från 14,900 ton till 1,900 ton. Det är ju en häpnadsväckande nedgång. Valsat stång- och fasonjärn har gått ned från 800 till 500 ton under samma tid beträffande de tyngre sorterna. De lättare ha nedgått från 1,900 till 1,500 ton, men en del andra verkligen ökat med 1,600 ton från 7,400 till 9,000. En mycket väsentlig post i införseln har utgjorts av järnvägs-skenor. Där har importen från förra året till i år ökats från 6,900 till 13,500 ton, det vill säga den har i det allra närmaste fördubblats. Men

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

denna artikel är ju knappast föremål för tillverkning inom landet, åtminstone icke i sådan skala, att man kan påstå, att importen åstadkommit någon väsentlig nedsättning i den svenska industriens livsmöjlighet. Tvärtom skulle det väl varit till stor olägenhet, om man genom en hög importtull hade hindrat statens järnvägar och de enskilda banorna att skaffa sig denna nödvändighetsartikel till ett rimligt pris. Förtent plåt har nedgått från 2,600 till 300 ton, således med 2,300 ton, annan tunnplåt och grovplåt från 11,500 till 7,500 eller med 4,000 ton. I importen av plåt ingår då bland annat materiel för våra skeppsvarv, och det kan väl icke vara meningen att på något sätt försvåra deras verksamhet genom att upphäva den rätt till tullrestitution, som nu förekommer. Där kan man således icke alls hjälpa sig fram genom en höjning. Kallvalsade och dragna stänger ha ökats med 100 ton, gjutna rör ha minskats från 3,900 till 900 ton och smidesjärnrör från 3,400 till 800 ton.

Om man går över till att se, hurudan järnexporten varit under motsvarande tid, så skall man finna, att i de allra flesta fall, i flera viktiga fall åtminstone, har en stark nedgång inträffat under det senaste året. Ifråga om göt har nedgången varit från 1,400 ton i fjol till 200 ton i år, ifråga om smältstycken och råstänger från 1,400 till 1,100 ton. För valsat och smitt järn och stål var exporten första kvartalet i fjol 25,500 ton och i år endast 12,500. Totalexporten nedgick från 49,000 till 33,500 ton.

Om man går tillbaka till jämförelse med ett tidigare år, skall man emellertid, tror jag, finna huvudanledningen till det läge, i vilket vi nu befinna oss ifråga om järnindustrien. År 1913 var exporten av tackjärn 25,300 ton mot 17,400 i år, exporten av göt var 2,400 1913 och 4,100 1912 och i år endast 200 ton, såsom jag nyss nämnde. Smältstycken och råstänger voro 4,500 ton 1913 och 1,100 ton i år, valsat och smitt järn och stål var 48,400 ton 1913 och endast 12,500 ton i år, således endast en fjärdedel i år mot exporten 1913. Totalexporten 1913 var uppe i 87,900 ton, men i år var den endast, som jag nämnde, 33,500 ton.

Undersöka vi, hurudan järnimporten varit månadsvis i år under tiden januari—mars, skola vi finna, att i allmänhet en nedgång gjort sig gällande. Så voro till exempel i fråga om förtent plåt importsiffrorna 1920 under januari, februari och mars respektive 162, 1,088 och 1,329 ton, men i år endast 120, 95 och 76 ton. I mars gick således importen på denna artikel ned från över 1,300 ton till endast 76 ton. Ifråga om grovplåt och tunnplåt gick importen ner till exempel i mars månad från 5,412 till 1,031 ton.

Jag skulle kunna fortsätta att meddela siffror ur denna källa, som är Berättelse vid Järnverksföreningens sammanträde i Stockholm den 28 april i år. De anförda siffrorna ge emellertid, enligt vad jag kan fatta, tydligt vid handen, att den verkligt stora svårigheten för närvarande ligger däri, att utlandet icke vill köpa våra ordinära produkter. På det viset förhåller det sig. Bifall till Kungl. Maj:ts proposition förmår

ej åstadkomma vad herr Vennersten ansåg vara dess syfte, nämligen att skaffa arbetstillfällen inom landet. I den mån krisen beror på internationella förhållanden kunna vi överhuvud taget icke göra något för att lätta densamma.

Herr Vennersten yttrade vidare, att begränsningen i den kungl. propositionen var synnerligen väl avvägd, om jag fattade herr Vennersten rätt. Den omfattar dock 508 rubriker, den omfattar en stor massa artiklar, som äro föremål för allmän förbrukning både som halvfabrikat för industrien och jordbruket och som konsumtionsartiklar. Vid granskningen inom utskottet framgick det också, att på en mängd punkter de föreslagna tullförhöjningarna ingalunda äro väl avvägda.

Herr Vennersten sade även, att ett bifall skulle hjälpa våra industrier att hålla ut, tills det svåra läget är över. Det är just vad det *icke* skulle göra i de allra flesta och viktigaste fallen. Om vi med bifall här skulle kunna hjälpa en eller annan obetydlig industri att klara sig fram över svårigheterna, men genom detta bifall skulle försvåra läget för en rad andra industrier, vad vore då därmed vunnet? Herr Vennersten säger nu också, att det betyder ingenting, om man fördyrar varorna för konsumenterna, ty konsumenterna äro ju också producenter. Det är ett ganska underligt resonemang, detta. Om man fördyrar varorna för dessa producenter, som arbeta inom våra största och viktigaste industrier, och därigenom tvingar dem att begära större ersättning för sitt deltagande i produktionen, hur kan man då hjälpa ifrågavarande industrier?

Herr Vennersten hade en vändning i sitt anförande, som särskilt skulle vara ägnad att övertyga kammarens ledamöter. Han yttrade, att man måste ifrågasätta något förstånd hos industriernas målsmän att bedöma läget. Ja, det gör jag för min del i hög grad, men det kan icke hjälpas, att de särskilda industriernas representanter — såsom tillräckligt har framgått under utredningen — ofta endast se en tullförhöjning såsom en isolerad åtgärd till förmån för deras eget företag. De tänka i en massa fall icke längre än till, hur förträffligt det skulle vara, om de kunde få tullskydd för just sin speciella tillverkning, medan alla de andra finge bli utan. Det är ungefär ett lika klyftigt resonemang som av den handlande, som under mjölbristens tid yttrade: "Tänk, vad vi skulle förtjäna nu, om det funnes god mjöltillgång i landet!" Det är ju alldeles klart, att om var och en, som bedriver en tillverkning, ser saken så, som jag här har antytt, att en tullförhöjning skulle hjälpa honom, men icke bryr sig om, vad den skulle ha för inverkan på andra håll, kommer man fram till en allmän opinion bland industridkarna till förmån för allmän tullförhöjning. Det är självklart.

Herr Vennersten anförde också en siffra, som jag skall be att en liten smula få varna för att sätta alltför stor tro till. Herr Vennersten yttrade, att importen av råbomull under april månad, tror jag, endast var 30 procent av den normala, under det importen av färdiga produkter hade sjunkit till endast 72 procent av den normala importen, och

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

däri ville herr Vennersten se ett bevis för, att det för närvarande just är importen av färdiga produkter, som är så ytterligt farlig. Men, herr Vennersten, var det icke så, att bomullsindustrien, när krisen bröt ut, låg inne med högst betydande lager av råbomull och att krisen hindrat den att konsumera dessa lager? En minskad import av råbomull under en viss bestämd månad säger absolut ingenting om, hurudan industriens förbrukning av råvaran för ögonblicket är. Om jag skulle gå in på att granska alla de olika uttalanden herr Vennersten gjorde, skulle jag emellertid nödgas uppehålla kammaren alldeles för länge. Jag skall därför nöja mig med vad jag nu anfört och i stället gå över till att yttra några ord angående herr Stendahls motion.

Jag ber då först att till fullo få understryka vad bondegruppen i sin reservation yttrat angående denna motion, nämligen att den ifrån principiellt ekonomiska synpunkter erbjuder den enda rationella åtgärd, som i det föreliggande läget är föreslagen, till att hindra en övermäktig konkurrens från vissa länder. Men tyvärr är det ju i detta fall så, att man icke kan se frågan uteslutande som en rent ekonomisk angelägenhet; den har också en politisk sida, som man ovillkorligen måste taga hänsyn till. Då regeringen på det allra bestämdaste undanbett sig en fullmakt av det slag, som herr Stendahl har föreslagit, och då varje regering, av vilket parti den än blir, enligt sakens natur måste ställa sig på precis samma ståndpunkt, alldenstund den helt enkelt icke vågar tillgripa sådana åtgärder mot ett stort land, så är det tydligt, att någon reell nytta av dessa ekonomiskt mycket motiverade åtgärder icke kan vara att vinna. Jag vill också säga, att även om denna svårighet icke förelegat, skulle säkerligen utskottet vid ett närmare utformande av fullmakten åt Kungl. Maj:t stött på en mycket betydande svårighet, nämligen den, att det inte finns någon definition på vad som menas med deprecierad valuta. Man måste således, även om herr Stendahls projekt skulle kunna låta sig genomföra, helt och hållet överlämna åt Kungl. Maj:ts smak att avgöra, mot vilka länder man skulle tillgripa åtgärden att sätta differentiantullar. Herr Stendahl ville nu i utskottsmajoritetens ståndpunkt se en stark undfallenhet för regeringen, och han menade, att det skulle från vänsterns egna utgångspunkter medföra farliga konsekvenser — detta, att man förutsätter, att regeringen begär en fullmakt i detta hänseende, innan man lämnar den. Jag tror icke att herr Stendahl behöver vara ängslig. Det är icke många inrikespolitiska frågor, som ligga på det sättet, att det avgörande för frågan blir utrikespolitiska hänsyn, och jag tror, att det är en mycket sund politik av riksdagen att icke tvinga Kungl. Maj:t att vidtaga en utrikespolitisk åtgärd, som Kungl. Maj:t anser vara för landet skadlig, eller ens tvinga Kungl. Maj:t att vidtaga utredningar, som enligt regeringens uppfattning icke kunna vara till någon särskild nytta.

Jag måste nu ett ögonblick återkomma till herr Vennersten. Han undrade, vad utskottet hade menat med sitt erkännande åt handelsministern för propositionens framläggande. Han fann detta erkännande

vara svårt att tolka. För min del kan jag icke finna någon svårighet alls i tolkningen. Utskottets majoritet menar helt enkelt, att det för landet var av stort gagn, att riksdagen fick tillfälle att pröva den väg, som krävts av Industriförbundet, och visa, att den icke var framkomlig; detta var så värdefullt, att det fullt motiverar riksdagens tacksamhet gentemot Kungl. Maj:t för propositionens framläggande. Herr Vennersten yttrade sig också angående innebörden i den punkt i utskottets utlåtande, där utskottet intar ståndpunkt i anledning av Tysklands bifall till ententens ultimatum om skadeståndsbetalningen. Herr Vennersten fruktar, att Tyskland skall ordna saken så, att det differentierar exporttullen, sätter hög tull på för utlandet nödvändiga varor och lägre tull på mindre nödvändiga varor. Ja, det är mycket möjligt, att så kommer att ske. England försökte ju på det sättet att driva en differentieringspolitik gentemot de neutrala länderna beträffande kolet. Jag tror dock icke, att man kan säga, att denna politik var för England nyttig. Om Tyskland slår in på samma väg beträffande sina råvaror, får nog ganska snart ledningen av Tysklands ekonomiska politik komma underfund med, att det blir till största skada för det egna landet och till högst obetydlig skada för de länder, som skulle mottaga råvarorna. Det är dock på ytterst få artiklar, som Tyskland har något monopol, och sätter man särskilda exporttullar, som herr Vennersten fruktar, blir enda resultatet, att vi i stället få söka varorna på annat håll. För övrigt synes det mig vara alldeles självklart, att det finnes utvägar att möta en sådan politik från Tysklands sida. I visst avseende kunna väl sådana åtgärder betraktas som öppet handelskrig och för det ändamålet har regeringen redan i sin hand ett lämpligt vapen.

Ja, herr talman, jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid utan endast till sist säga, att i den nuvarande situationen, då läget i världen är så ovisst, är det enligt min mening betydligt säkrare att ingenting göra än att företaga så tvivelaktiga åtgärder som de här föreslagna. Läget ändras ju dock från dag till dag, och därest förhållandet mellan ententen och centralmakterna skulle komma in i mera fasta banor, så kan jag icke se annat än att därigenom skulle en grundval vara lagd för en ganska hastig uppblomstring av vissa viktiga näringsgrenar, som på grund av sin betydelse skulle draga andra med sig. Det är också alldeles otänkbart, att en exportavgift av det slag, som Tyskland nu gått in på, kan bli utan inflytande på dess konkurrenskraft. Intet land kan fortsätta att vraka bort sina värden, och någonting annat är det icke som Tyskland och över huvud taget länder med deprecierad valuta gjort under den sista tiden. Skall det icke gå till den fullständiga upplösningen, måste de inom en ganska kort tid avbryta en sådan politik. Det enda, som kan hjälpa den svenska industrien är, att det ekonomiska läget ute i världen blir sådant, att vi kunna få sälja vårt trä, vårt papper och vårt järn igen. När den dagen kommer, tror jag, att vi icke behöva vara så bekymrade för den övriga industrien. Den kommer då helt säkert i ett relativt gott läge även med de tullar, som nu existera.

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)

Då herr Vennersten slutligen på sitt utomordentligt skickliga sätt försökte att bana väg för det samförstånd mellan industrien och jordbruket, som från hans synpunkt är nödvändigt för att över huvud taget få till stånd en allmän tullförhöjning, så tror jag ändå, att han har förbisett en mycket viktig omständighet. Saken ligger icke så enkelt, att man å ena sidan har industrien och å den andra jordbruket och att dessa två kunna komma överens om att utbyta tjänster sinsemellan utan annan påföljd än att arbetarna råka få sin levnadsstandard något ned-satt och den allmänna prisnivån blir ett stycke höjd. Den överenskommelse, som man med all makt söker åstadkomma, skall göras emellan den mindre betydelsefulla del av den svenska industrien, som producerar för hemmamarknaden i skydd av höga tullar, och den del av jordbruket, som har varor i stor mängd att avsätta. Det är således två grupper, som var för sig utgöra minoritet inom respektive produktionsgren, som skall ingå denna överenskommelse i syfte att *utplundra* alla de andra. Jag vågar använda detta starka uttryck, ty något annat är det icke, om man genom en politisk kombination åstadkommer, att den stora massan av Sveriges industri- och jordbruksbefolkning måste betala understöd åt dessa mindre grupper. Hur man än bär sig åt, kunna vi icke genom tullförhöjningar få högre pris på våra exportvaror; och därest herr Vennersten och hans meningsfränder skulle lyckas höja priset på alla industriella och inom jordbruket producerade förnödenhetsvaror för den stora massan av den produktiva befolkningen, måste detta ovillkorligen medföra antingen en häftig nedsättning i arbetarnas levnadsstandard inom dessa industrier eller också en minskad konkurrenskraft ute i världen, och i båda fallen gör man något, som för landet i sin helhet är av stor och bestående skada.

På grund av vad jag här anfört och under hänvisning till vad utskottsmajoriteten anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve W a c h t m e i s t e r: Herr talman, mina herrar! När jag läste igenom utskottets betänkande, fick jag det intrycket, att utskottsmajoriteten trots allt icke fullt tillräckligt satt sig in i situationens allvar. Det förekommer ju ansatser här och där, i vilka utskottsmajoriteten vill visa, att den verkligen finner situationen ytterligt bekymmersam, men detta är icke tillräckligt.

Den föregående ärade talaren bestrider helt att höjda industri-tullar skulle medföra den åsyftade hjälpen. Icke heller för mig stå höjda industritullar såsom något ideal för de hjälpmedel, som vi i första hand böra använda till räddandet av vår i dödsfara stadda industri. Nej, ett sådant hjälpmedel skulle enligt min uppfattning snarare ligga i någonting liknande det förslag, som framförts av undervisningsrådet Fredriksson i en av honom utgiven liten broschyr — jag kommer nu icke ihåg vad den heter. Det är ett förslag, som går ut på en i raskt tempo åstadkommen sänkning av alla arbetares, alla tjänstemäns, högre och

lägre, statens, kommunens och enskildes, ingen nämnd och ingen glömd, löner till en nivå, närmande sig 1914 års nivå. En sådan sänkning plus en kraftig revision av arbetstidslagen skulle enligt min mening långt bättre än några tullförhöjningar säkerställa vår industri, våra arbetare och hela vårt lands ekonomiska liv. Men man kan icke begära, att våra arbetare i ledet av egen drift skola förstå, att ett sådant för dem till synes ofördelaktigt förslag skulle icke endast icke försämra deras ställning utan tvärtom förbättra den. Och då våra arbetarledare, och de som här föra deras talan, icke *vilja* ge sig in på en sådan upplysningsverksamhet, så får åtminstone tills vidare en sådan utväg anses ligga utom möjlighetens gränser.

Någonting måste dock göras. Icke går det för sig, att statsmakterna, att riksdagen endast intager en negativ ståndpunkt. Någonting måste göras. Icke går det för sig, att vi sitta med armarna i kors och åse, huru industrien går under. Då ligger det ju nära till hands att antaga förslaget om provisoriskt höjda industritullar, och jag anser, att vi böra vara Kungl. Maj:t tacksamma, för att vi fått denna möjlighet. Förslaget hjälper ju icke helt, men det hjälper delvis och det verkar psykologiskt uppmuntrande. Jag är själv ingalunda frihandlare till min läggning, men kan mycket väl förstå, att under normala förhållanden talande skäl kunna anföras för ett fritt varuutbyte; men förhållandena äro nu långt ifrån normala. Också se vi runt omkring oss i världen, hur de mest principfasta frihandlare såväl hela nationer som enskilda individer under trycket av de abnorma förhållandena omgärda sina länder med kraftiga skyddstullar. Om Sverige, om vårt lilla land ensamt eller så gott som ensamt skulle öppna portarna för den massinvasion av konkurrerande varor, som exempelvis är att vänta från Tyskland, ja, då skulle vi enligt min mening göra oss väl förtjänta av det epitet, som i min ungdom i affärshänseende rätt så ofta gavs oss av just våra grannar i söder: die dummen Schweden.

Nu har man sagt, att det kungl. förslaget är illa avvägt och att det verkar schablonmässigt. Herr Örne framhöll åtskilliga gånger, att flera grupper industriidkare skulle bliva på detsamma lidande och nämnde särskilt som exempel konfektionsindustrien. Det har också framhållits, att det skulle komma i kollision med jordbrukets berättigade intressen. Ja, allt detta är ju möjligt, men jag har fullt klart för mig, att ställningen är så allvarsam, att alla dessa tvister mellan konsumenter och producenter och mellan olika grupper av producenter måste vika inför situationens allvar. Det är ju fråga om endast provisoriska tullar, och dessa tvister kunna ju avgöras i ett senare skede. *Alla* grupper måste dock hava fördel av att industrien icke går under.

Utskottet säger på ett ställe på sidan 10, "att utskottet kommit till den uppfattningen, att en höjning av industritullarna skulle så allvarligt tillbakasätta andra det ekonomiska livets berättigade krav, att utskottet icke kunnat förorda dess anlitande". Ja, det ekonomiska livet! Men vilket ekonomiskt liv är det vi hava för närvarande? Ett ekonomiskt

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.
(Forts.)*

*Höjning av
tullsatserna
för vissa in-
dustripro-
dukter.*
(Forts.)

liv, som artar sig att på allvar bliva baserat på arbetslöshetsunderstöd och improduktiva nödhjälpsarbeten, är dock icke så mycket att hålla på, och man behöver icke hava silkesvantar för att beröra det. Jag tycker, att det icke skulle skada, om det ändrades på något sätt.

Jag skulle kunna yrka bifall till vilket förslag som helst, Kungl. Maj:ts förslag eller friherre Flemings m. fl. reservation, men tills vidare ber jag att få yrka bifall till friherre Flemings m. fl. reservation.

Den fortsatta överläggningen angående den förevarande punkten uppsköts till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen; och

nr 262, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av väckt motion om upphävande av bostadsbandet i fråga om valbarhet till riksdagens andra kammare;

nr 51, i anledning av väckt motion angående ändring av § 33 i lagen om val till riksdagen;

nr 52, i anledning av väckt motion angående åläggande för valnämnd att vid riksdagsmannaval utdela vallistor; och

nr 53, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i avseende å det proportionella valsättet vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.;

statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående lönerreglering för arméns och marinens personal jämte i ämnet väckta motioner;

sammansatta stats- och första lagutskottets memorial nr 2 (12),

med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta stats- och första lagutskottets kanslipersonal och vaktbetjäning;

bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av väckt motion om restitution av tull för stärkelse, använd för tillverkning av sirap;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vid den internationella arbetsorganisationens konferenser i Washington år 1919 och i Genua år 1920 fattade beslut dels ock i anledning därav väckta motioner;

nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning, dels i anledning därav väckta motioner, dels ock väckta motioner om upphävande eller suspension av samma lag m. m.;

nr 33, i anledning av väckta motioner om omedelbart upphävande av lagen om arbetstiden å svenska fartyg eller inställande tillsvidare av dess tillämpning;

nr 34, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till föbyggande av samhällsfarliga arbetsinställelser m. m.;

nr 35, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående åstadkommande av en lagstiftning om rätt för staten att för nödvändiga statsändamål taga tvångslån av kapitalet;

nr 36, i anledning av väckta motioner om ändringar i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.; samt

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring, dels väckt motion om förlängd giltighetstid för berörda lag, dels ock väckt motion om förlängd giltighetstid för och utvidgad tillämpning av samma lag; ävensom

jordbruksutskottets memorial nr 71, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag för vissa byggnadsföretag vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kamraren åtskildes kl. 5,44 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.